

บทที่ 2

วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการตัดสินใจของเกษตรกรในการใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น และมหาสารคาม ได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการศึกษา ตลอดจนการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือให้สามารถรวบรวมข้อมูลได้ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 การตัดสินใจ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริการ
- 2.3 พันธุ์โคและกระบือที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย
- 2.4 สภาพทั่วไปของตลาดนัดโค-กระบือ
- 2.5 ตลาดนัดโค-กระบือในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่นและมหาสารคาม
- 2.6 สภาพพื้นฐานของตลาดนัดโค-กระบือที่ศึกษา
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การตัดสินใจ

2.1.1 ความหมายของการตัดสินใจ

กฤษณ ธนาพงศธร (2530) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นการพิจารณาไตร่ตรอง ชั่งใจ ตัดสินใจ และตกลงใจเลือกแนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่เห็นว่าเป็นดีที่สุด จากบรรดาทางเลือกหลายทาง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

สุรเชษฐ์ ชีระมณี (2534) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การเลือกทางเลือกหนึ่งจากหลายทางเพื่อใช้สำหรับดำเนินงาน

กอบพล อินทรชิต (2535) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นการพิจารณาไตร่ตรอง ชั่งใจ ตัดสินใจและตกลงใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งที่เห็นว่าเป็นดีและเหมาะสมที่สุด จากทางเลือกหลายทางเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

ไพสิน ผ่องใส (2536) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นการเลือกปฏิบัติหรือดำเนินการ จากบรรดาทางเลือกหลาย ๆ ทาง

ถวัลย์ วรเทพพิพัฒน์ (2539) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นการเลือกทางปฏิบัติที่มีอยู่หลายหนทาง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดต้องอาศัยหลักเกณฑ์บางประการมาช่วยประกอบเพื่อพิจารณาตัดสินใจ

บุญธรรม จิตตอนันต์ (2540) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการคิดพิจารณาและตกลงใจอย่างหนึ่งในทางเลือกหลาย ๆ ทางเพื่อการปฏิบัติสำหรับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งโดยเฉพาะ

ประสิทธิ์ ประครองศรี (2543) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้มาให้การสนับสนุนอย่างถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งมนุษย์เราจำเป็นต้องตัดสินใจอยู่เสมอตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่เพื่อการคัดเลือกสิ่งของปัจจัยต่าง ๆ และแนวทางปฏิบัติที่มีลักษณะและคุณสมบัติตรงตามที่ต้องการจากบรรดาทางเลือกหรือสิ่งของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เลือกอย่างมากมาย หลังจากที่ถูกตัดสินใจได้ประเมินด้วยการเปรียบเทียบคุณค่าทางเลือกหรือสิ่งของปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นกับเกณฑ์มาตรฐานของคุณสมบัติและคุณภาพตามที่แต่ละคนได้กำหนดเอาไว้

สันพงศ์ สร้อยเทพ (2546) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง ความคิดและการกระทำต่าง ๆ ในการเลือกสิ่งที่ดีที่สุด หรือเหมาะสมที่สุดจากทางเลือกที่มีอยู่หลาย ๆ ทาง โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สรุปการตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการคิดหาวิธีการปฏิบัติหลาย ๆ วิธี โดยอาศัยข้อมูลจากตัวอย่างเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรืออาศัยประสบการณ์ในอดีตนำมาวิเคราะห์เหตุการณ์ในปัจจุบันประเมินสถานการณ์ในอนาคต และพิจารณาอย่างสุขุมรอบคอบว่าแต่ละวิธีมีข้อดีข้อจำกัดอย่างไร แล้วเลือกวิธีที่คิดว่าดีที่สุดมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.1.2 ความคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ

การตัดสินใจตามแนวความคิดพฤติกรรมศาสตร์ โดยเริ่มจากการศึกษาการตัดสินใจ ก่อนแนวความคิดพฤติกรรมศาสตร์ว่า ในการตัดสินใจเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการดำเนินงานนั้นควรจะดำเนินการตามหลักการของการตัดสินใจ 7 ขั้นตอน คือ การตระหนักในปัญหา การระบุและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การแสวงหาทางเลือก การประเมินทางเลือก การตัดสินใจเลือก การนำทางเลือกไปปฏิบัติและการติดตามผลการดำเนินงาน ส่วนการศึกษาค้นคว้าการตัดสินใจตามแนวความคิดพฤติกรรมศาสตร์เน้นว่าการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพนั้นควรศึกษานุเคราะห์ เนื่องจากบุคคลเป็นผู้ตัดสินใจ ดังนั้นจึงหันมาศึกษาบุคคลผู้ทำการตัดสินใจ โดยการศึกษาปัจจัยทางจิตวิทยาที่ผลักดันให้ผู้ตัดสินใจมีพฤติกรรมในการตัดสินใจแตกต่างกันออกไป ปัจจัยทางจิตวิทยาเหล่านี้ ได้แก่ การรับรู้ ค่านิยม และบุคลิกภาพของผู้ตัดสินใจ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2527)

ธงชัย สันติวงษ์ (2537) กล่าวถึง แนวคิดการกระทำทางสังคมว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพล ทำให้การกระทำของบุคคลผันแปรไปหลายอย่างนั้น มี 3 ประการ คือ

- 1) ปัจจัยประกอบตัวบุคคล ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ การเรียนรู้ ลักษณะท่าทางการงูใจและทัศนคติ
- 2) ปัจจัยประกอบทางสังคม คือ ลักษณะของการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- 3) ปัจจัยประกอบทางวัฒนธรรม คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งเป็นส่วนใหญ่และส่วนย่อย

2.1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

เสาวภา ธรรมบุตร (2525) กล่าวว่า ทฤษฎีการตัดสินใจและการทำงานทางสังคม (the multiple factors theory of decision making and social action) ตามแนวความคิดของ William W. Reeder ว่าเป็นรูปแบบทางจิตวิทยาสังคม (social psychology) ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์นั้น สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านั้นเข้าสู่ตัวคนๆ นั้น ซึ่งการแปลงปัจจัยภายนอกจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ซึ่งการแปลงปัจจัยภายนอกมาสู่ตัวบุคคลนี้จะอยู่ในรูปของ ความเชื่อ (beliefs) และความไม่เชื่อ (disbeliefs) ซึ่งความเชื่อและความไม่เชื่อเป็นเหตุผลที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจเลือกการกระทำพฤติกรรม ดังนั้น ปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจ ไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายนอกโดยตรง การตัดสินใจและการกระทำทางสังคมของบุคคลจะประกอบด้วยความเชื่อและความไม่เชื่อหลาย ๆ อย่างรวมกัน บุคคลอาจตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างเดียวกัน แต่ปัจจัยหรือเหตุผลในการตัดสินใจอาจจะแตกต่างกันเหตุผลดังกล่าวประกอบด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

2.1.3.1 ปัจจัยดึงดูด (pull factors) ประกอบด้วย

- 1) เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมาย (goals) คือ กิจกรรม วัตถุประสงค์ คุณลักษณะ ความเชื่อ ความรู้ กิจธุระ หรือ สภาพความเป็นอยู่ที่คุณต้องการ ความมุ่งหมายที่จะให้บรรลุในการกระทำสิ่งหนึ่งนั้น ผู้กระทำจะมีการกำหนดเป้าหมายถึงจุดประสงค์ไว้ล่วงหน้า และผู้กระทำพยายามที่จะกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์นั้น
- 2) ความเชื่อ (beliefs orientation) คือ การรับรู้หรือความเข้าใจ (ความคิด ความรู้) ของแต่ละคน หรือของกลุ่มต่อสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากการที่บุคคลได้รับรู้ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดหรือความรู้ที่ตนเอง
- 3) ค่านิยม (value) เป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือ เป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเองเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่มีลักษณะค่อนข้างถาวร ผู้กระทำเชื่อว่าวิถีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบที่จะยึดปฏิบัติ ค่านิยมของมนุษย์หรือของ

ผู้กระทำทางสังคมจะแสดงออกทางทัศนคติและพฤติกรรมของผู้กระทำทุกแบบ ดังนั้น ค่านิยม จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำทางสังคมของบุคคล โดยบุคคลพยายามที่จะกระทำให้สอดคล้องกับค่านิยมที่ตนเองยึดถืออยู่

4) นิสัยและขนบธรรมเนียม (habit and customs) คือ แบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้วสืบต่อกันมาด้วยประเพณี ซึ่งถ้ามีการละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นชอบด้วย เช่น ไม่มีการอนุมัติ ไม่มีการร่วมมือหรืออาจลงโทษอย่างเด็ดขาดตามระเบียบของกฎหมาย ดังนั้นในการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์หรือของผู้กระทำทางสังคมส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้ว

2.1.3.2 ปัจจัยผลักดัน (push factors) ประกอบด้วย

1) ความคาดหวัง (expectation) เป็นการรับรู้ของผู้กระทำทางสังคมว่าบุคคล กลุ่ม หรือสังคมโดยทั่วไปต้องการให้เชื่อรู้สึกหรือประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะภายใต้สถานการณ์นั้นหรือกล่าวได้ว่าความคาดหวัง คือท่าทีของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ซึ่งคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นถือปฏิบัติ และกระทำในสิ่งที่ตนต้องการ ดังนั้นในการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมของบุคคล ส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับความคาดหวังและท่าทีของบุคคลอื่นด้วย

2) ข้อผูกพัน (commitment) เป็นสิ่งที่ผู้กระทำเชื่อว่า ตนเองผูกพันที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาที่ตนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้ผู้กระทำจะทำตามคำสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น ดังนั้น ข้อผูกพันจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำทางสังคมของบุคคล เนื่องจากบุคคลนั้นๆ รู้สึกว่าตนเองมีข้อผูกพันที่จะต้องกระทำ

3) การบังคับ (forces) เป็นความเชื่อที่อยู่ในใจของผู้กระทำ ตนเองต้องตัดสินใจหรือกระทำอย่างสถานการณ์ที่ผู้กระทำตั้งใจกระทำสิ่งต่างๆ แต่ยังไม่แน่ใจว่าจะกระทำดีหรือไม่นั้น การบังคับจะเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจปฏิบัติได้เร็วขึ้น ดังนั้นการบังคับจึงมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม เนื่องจากบุคคลมักมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติเมื่อถูกบังคับให้ทำ

2.1.3.3 ปัจจัยความสามารถหรือปัจจัยสนับสนุน (able factors) ประกอบด้วย

1) โอกาส (opportunity) คือ ความเชื่อของผู้กระทำที่มีต่อสถานการณ์หรือทางเลือกที่มีอยู่ ซึ่งเมื่อผู้กระทำพิจารณาแล้วเห็นว่าภายใต้สถานการณ์นั้นมีช่องทางจังหวะเวลาที่เหมาะสมและเปิดโอกาสให้เลือกกระทำได้ ดังนั้น การที่บุคคลจะตัดสินใจและประพฤติปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดลง ไปจึงขึ้นอยู่กับโอกาสที่มีสถานการณ์นั้น

2) ความสามารถ (ability) คือ การรับรู้ของผู้กระทำเกี่ยวกับกำลังหรือพลังของตนเองในการที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดจนบรรลุผลสำเร็จภายใต้สถานการณ์นั้น ๆ ผู้กระทำจะตระหนักถึงความสามารถของตนเองก่อนที่จะมีการตัดสินใจและกระทำทางสังคม เพราะรู้ว่าถ้าตัดสินใจกระทำไปแล้วจะมีความสามารถกระทำได้นั่นเอง ดังนั้นโดยทั่วไปแล้วบุคคลจะกระทำพฤติกรรมใด ๆ จะพิจารณาขีดความสามารถของตนเองเสียก่อน

3) การสนับสนุน (support) คือ การช่วยเหลือซึ่งผู้กระทำเชื่อว่ากำลังได้รับหรือจะได้รับจากผู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งผู้กระทำจะเป็นผู้เลือก ดังนั้น บุคคลมักจะมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจและกระทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเมื่อรู้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น

จากปัจจัยหลัก 3 ปัจจัยซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 10 ประการได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัย หรือสาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจและการกระทำทางสังคมของบุคคล ดังนี้

- 1) ในสถานการณ์การกระทำทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลหลายคนซึ่งแต่ละคนจะมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำ
- 2) บุคคลหรือองค์การตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผล ซึ่งผู้ตัดสินใจคิดเองว่าสอดคล้องหรือตรงกับความต้องการของเขาในสถานการณ์นั้น ๆ
- 3) ปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนั้นอาจเพียง 5-6 ประการ หรืออาจมีน้อย หรือมีมากกว่านี้ จากจำนวนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทั้ง 10 ประการที่กล่าวมาแล้ว
- 4) เหตุผลบางประการจะสนับสนุนการตัดสินใจและเหตุผลบางประการจะต่อต้านการตัดสินใจ
- 5) บุคคลผู้ตัดสินใจจะตระหนักหรือให้น้ำหนักแก่ปัจจัยเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในน้ำหนักที่แตกต่างกัน
- 6) ในการตัดสินใจเรื่องหนึ่งเรื่องใด เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจนั้นไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นพร้อมกันทั้ง 10 ประการ
- 7) กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจกระทำทางสังคมย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงได้
- 8) ในบางสถานการณ์อาจจะมีทางเลือกสองทางหรือสามทาง เพื่อที่จะตอบสนองต่อการเลือกปฏิบัติในสถานการณ์นั้น
- 9) บุคคลแต่ละคน อาจจะตัดสินใจเลือกทางเลือกที่แตกต่างกัน
- 10) เหตุผลที่ตัดสินใจ สามารถมองเห็นได้จากทางเลือกที่ได้เลือกแล้ว

กิตติ ภักดีวัฒนะกุล (2546) กล่าวว่า ทฤษฎีการตัดสินใจ โดยทั่วไปจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ ซึ่งแบ่งเป็น 3 สถานการณ์ ดังนี้

1) การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่แน่นอน (decision under certainty condition) เป็นการตัดสินใจที่ผู้ตัดสินใจมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างครบถ้วน ทำให้สามารถทราบถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

2) การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่มีความเสี่ยง (decision under risk condition) เป็นการตัดสินใจที่ผู้ตัดสินใจมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจเพียงบางส่วนเท่านั้น จึงทำให้สามารถทราบถึงทางเลือกและผลลัพธ์ได้อย่างชัดเจน ทำได้เพียงการประมาณการโอกาส (ความน่าจะเป็น) ที่จะเกิดผลลัพธ์ในแต่ละทางเลือก

3) การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน (decision under uncertainty condition) เป็นการตัดสินใจที่ผู้ตัดสินใจไม่มีข้อมูล หรือไม่มีความรู้ประกอบการตัดสินใจในปัญหานั้นเลย ทำให้ไม่ทราบได้ว่าโอกาส ที่จะเกิดผลลัพธ์แต่ละทางเลือกนั้นมีมากน้อยเพียงใด และเมื่อเลือกทางเลือกที่จะเกิดผลลัพธ์ใดผลลัพธ์หนึ่งไปแล้ว จะทำให้มีความเสี่ยงเกิดขึ้น ซึ่งไม่สามารถประเมินความเสี่ยงนั้นได้เลย

2.1.4 พฤติกรรมในการตัดสินใจ

วุฒิชัย จานง (2523) พฤติกรรมการตัดสินใจของมนุษย์โดยทั่วไปจะแยกแยะระดับการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมเป็น 3 ระดับ คือ

1) นิสัย (habit) หมายถึง ปฏิกริยาตอบโต้ที่ถูกกำหนดเงื่อนไขไว้แล้วและจะปฏิบัติเป็นประจำเป็นผลที่มาจากการเรียนรู้และการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปตามประสบการณ์ที่ผ่านมาและเกิดผลดีพอสมควร จึงอาจไม่ได้ประเมินสิ่งที่ทำมาแล้วนั้น เพราะฉะนั้นการตัดสินใจและการเลือกทางเลือกในสถานการณ์ใหม่ มนุษย์ก็ชอบที่จะทำการตัดสินใจหรือเลือกทางเลือกตามความเคยชินที่ได้ปฏิบัติมา

2) การแก้ไขปัญหา (problem solving) เป็นลักษณะของการตัดสินใจของมนุษย์ที่พยายามทำการประเมินสิ่งใหม่ ๆ หรือปัญหาใหม่ ๆ เหล่านั้นเป็นพฤติกรรมการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในการแก้ไขปัญหา

3) การสร้างสรรค์ (creativity) การสร้างสรรค์เป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์แปลกใหม่ คือ ไม่สามารถที่จะนำเอาปฏิกริยาตอบโต้หรือประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วช่วยได้มากนัก พฤติกรรมการตัดสินใจแบบนี้มักจะควบคู่กับการมองเห็นช่องทางในทันทีทันใด และการสร้างสรรค์นี้ลักษณะของการเสี่ยงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

สุชิน นิมีไทย (2536) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจและการยอมรับเทคโนโลยีของตัวเกษตรกร ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนั้นแบ่งได้ 4 ประการ ได้แก่

1) ปัจจัยทางกายภาพ (physical factors) หรือปัจจัยทางนิเวศวิทยา เช่น ลักษณะหรือชนิดของดิน ภูมิประเทศ แหล่งน้ำ ภูมิอากาศ ปริมาณน้ำฝนและการกระจายตัวของฝน การคมนาคม

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (economic factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรมีอยู่ เช่น จำนวนที่ดิน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นปัจจัยการผลิต ตลอดจนโอกาสที่จะได้ทรัพยากรเหล่านั้น และได้รับบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (economic infrastructure) ได้แก่ สินเชื่อ ตลาดรับซื้อผลผลิตของเกษตรกร

3) ปัจจัยทางสังคม (social factor) ได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อ เชื้อชาติ ศาสนา และกลุ่มสังคมต่าง ๆ ที่มีผลต่อบุคลิกภาพประจำตัวของเกษตรกร

4) ปัจจัยทางด้านเทคนิค (technical factor) ได้แก่ โอกาสการรับรู้ข่าวสารด้านเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร และการติดต่อสื่อสารด้านอื่น ๆ อีกด้วย

สรุปแนวคิดนี้ได้ว่า ในการที่บุคคลจะทำการตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ นั้นบุคคลย่อมต้องการหรือคาดหวังที่จะได้รับผลประโยชน์บางอย่างที่ตรงกับความต้องการหรือความคาดหวังของตนเองทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และความรู้วิชาการต่าง ๆ ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง หรือเห็นว่าเมื่อตัดสินใจแล้วจะได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายอื่น ๆ หรือเป็นช่วงโอกาสที่เหมาะสมที่ตนเองจะได้กระทำในสิ่งที่ตนเองคิดและมีความเชื่อมั่นมาก่อน

2.1.5 ประเภทของการตัดสินใจ

ประเภทของการตัดสินใจแยกได้ ดังนี้

1) การตัดสินใจที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (programmed decision) หมายถึง การตัดสินใจ ที่เป็นไปตามขั้นตอนการดำเนินงานกฎและนโยบาย ซึ่งได้กำหนดทางเลือกและชี้ให้เห็นแนวทางในการตัดสินใจอยู่แล้ว เป็นการช่วยให้การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์หนึ่งโดยเฉพาะง่ายเข้า

2) การตัดสินใจที่ไม่กำหนดไว้ล่วงหน้า (unprogrammed decision) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาหรือเรื่องที่ไม่เป็นไปตามนโยบายขั้นตอนการดำเนินงานและกฎมีความซับซ้อนเป็นเรื่องพิเศษซึ่งไม่มีการกำหนดรูปแบบหรือขั้นตอนที่ต้องดำเนินการไว้ล่วงหน้า ต้องอาศัยความสามารถความคิดสร้างสรรค์และดุลยพินิจในการตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่เป็นลักษณะของการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2528)

2.1.6 องค์ประกอบของการตัดสินใจ

สมยศ นาวิการ (2529) กล่าวว่า การตัดสินใจมีสิ่งที่มีร่วมกันหลายอย่าง ประการแรกผู้ตัดสินใจจะเผชิญกับทางเลือกจำนวนหนึ่ง ประการที่ 2 ผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ขึ้นอยู่กับ การกระทำที่เลือก ประการที่ 3 ผลลัพธ์แต่ละอย่างมีความน่าจะเป็น หรือโอกาสที่จะเกิดขึ้นและ ผลลัพธ์แต่ละอย่างมีความน่าจะเป็นไม่เท่ากัน ประการที่ 4 ผู้ตัดสินใจต้องพิจารณาถึงคุณค่า ประโยชน์ หรือความสำคัญของทางเลือกแต่ละอย่าง เช่น ถ้าหากว่าเราเลือกทางเลือกอย่างใดอย่าง หนึ่ง และมีผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว ความสำคัญหรือประโยชน์ของผลลัพธ์ที่มีต่อผู้ ตัดสินใจ คือ องค์ประกอบ 4 อย่าง ของกระบวนการตัดสินใจเป็นไป ดังแสดงในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบต่างๆ ของการตัดสินใจ
ที่มา: สมยศ นาวิการ (2529)

2.1.7 กระบวนการตัดสินใจ

หากจะพิจารณาโดยหลักการกระบวนการตัดสินใจที่ถูกต้องและสมบูรณ์แบบจะต้องเป็นไปอย่างเหตุมีผลและปราศจากการใช้อารมณ์ โดยวิเคราะห์และใช้ความคิดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและทางเลือกที่เป็นไปได้ ตลอดจนพิจารณาผลเสียและแนวทางดำเนินงานที่เป็นไปได้ก่อนทำการตัดสินใจ การตัดสินใจที่สมบูรณ์แบบดังกล่าวข้างต้นเรียกว่า การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (rational decision) หมายถึง การตัดสินใจที่ขึ้นอยู่กับเหตุผลและหลักการมากกว่าการใช้ความคิดอย่างมีอารมณ์และอคติการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเป็นกระบวนการที่พัฒนาไปอย่างมีขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญๆ ดังนี้

1) การรับรู้ปัญหา (recognition of problem) การรับรู้ปัญหาเป็นขั้นตอนแรกและมีความสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจ ปัญหาหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น หากไม่มีการรับรู้เสียก่อนย่อมจะไม่มีอาการพยายามแก้ไข ซึ่งหมายถึง ไม่จำเป็นต้องตัดสินใจ การรับรู้ปัญหาเสียแต่แรกเริ่มย่อมทำให้ผู้ตัดสินใจได้ดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อระบุถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งขั้นตอนต่อไปของการตัดสินใจ

2) ระบุปัญหา (identification of problem) ขั้นตอนที่สองของกระบวนการตัดสินใจ คือ การระบุปัญหาหรือชี้ให้เห็นชัดว่าอะไรคือปัญหาหรือปัญหาคืออะไร เป็นที่กล่าวกันโดยทั่วไปว่า “การระบุปัญหาได้อย่างถูกต้องเป็นการแก้ไขปัญหได้แล้วครึ่งหนึ่ง” ในการระบุปัญหาตัดสินใจจะต้องรู้ถึงปัญหาและเข้าใจธรรมชาติของปัญหาเป็นอย่างดีรวมทั้งรู้ว่าอะไรคือสาเหตุของปัญหาด้วยการสร้างหรือกำหนดทางเลือก (generation of problem) ทางเลือก คือ แนวทางปฏิบัติทั้งหลาย ซึ่งอาจนำมาแก้ไขปัญหาคือปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะในการกำหนดทางเลือกจึงหมายถึงการเสนอแนะวิธีหรือแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ

3) การประเมินผลทางเลือก เมื่อได้กำหนดทางเลือกต่าง ๆ ขึ้นแล้ว ผู้ตัดสินใจจะต้องประเมินทางเลือกแต่ละทางว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน โดยต้องคำนึงถึงเป้าหมายและทรัพยากร ทั้งนี้ โดยกำหนด ค่าใช้จ่ายและรายได้ที่ได้รับ พิจารณาข้อดีข้อเสียของทางเลือกแต่ละทางตลอดจนพิจารณาว่าทางเลือกนั้นจะช่วยแก้ปัญหาคือปัญหาได้ดีแค่ไหน

4) การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการตัดสินใจ ผู้ตัดสินใจจะต้องเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจากทางเลือกไม่น้อยกว่า 2 ทาง ซึ่งจากการดำเนินการมาอย่างเป็นระบบดังกล่าวแล้วข้างต้น ผู้ตัดสินใจจะสามารถรู้ถึงผลของทางเลือกแต่ละทาง ดังนั้น เหตุผลที่จะเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจะเห็นได้เด่นชัดแล้ว โดยทั่ว ๆ ไป ในการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ผู้ตัดสินใจส่วนใหญ่จะยึดมาตรการในด้านการประหยัดเวลาค่าใช้จ่ายและในด้านการพัฒนาผู้ตัดสินใจเป็นสำคัญ

5) การดำเนินการและติดตามผล เมื่อได้ตัดสินใจแล้วต้องมีการดำเนินการตามการตัดสินใจด้วย ดังนั้น ในระหว่างประเมินทางเลือกและเลือกทางเลือก ควรจะต้องวางแผนทางการดำเนินงานสำหรับทางเลือกแต่ละทางไว้ด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2528)

2.1.8 เทคนิคในการตัดสินใจ

วุฒิชัย จานง (2523) กล่าวว่า เทคนิคในการตัดสินใจ (decision-making techniques) หมายถึง การเสนอแนะวิธีการหลายอย่างเพื่อช่วยในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและให้ผลการตัดสินใจเหมาะสมในด้านการปฏิบัติ ปกติแล้วผู้ทำการตัดสินใจต่างก็ใช้เทคนิควิธีการมาช่วยให้ผลการตัดสินใจมีผลลัพธ์ออกมาดีที่สุดโดยอาศัยเทคนิคดังนี้

1) การใช้ประสบการณ์และดุลยพินิจ (experience and judgment) การตัดสินใจโดยทั่วไปมักใช้เทคนิควิธีการอย่างกว้างขวาง เป็นการตัดสินใจตามแนวทางการตัดสินใจที่ได้เคยทำมาแล้วและเป็นการตัดสินใจที่ไม่เคยมีการตัดสินใจนั้นมาก่อน ซึ่งต้องอาศัยหลักการความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาตัดสินใจ

2) การรีรอ (delay tactics) การตัดสินใจมักจะใช้การรีรอ ยังไม่ทำการตัดสินใจในเรื่องที่ควรจะต้องตัดสินใจในขณะนั้น อาจจะเปลี่ยนเกินไปที่จะต้องรีรอการตัดสินใจในทุก ๆ เรื่อง ๆ แต่ผู้ทำการตัดสินใจก็ยังคงนิยมใช้เทคนิควิธีนี้อยู่มาก

3) การใช้แบบเชิงปริมาณ (quantitative model) ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีข้อเสนอแนะตลอดจนวิธีการปฏิบัติที่ได้ใช้วิธีการเชิงปริมาณเข้ามาเกี่ยวข้องในการตัดสินใจอย่างเหมาะสมมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น

4) วิธีสร้างความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ในกระบวนการวิธีนี้หรือเทคนิควิธีการตัดสินใจเกี่ยวกับการสร้างความคิดสร้างสรรค์นั้น รวบรวมเอาประสบการณ์และความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เข้ามาสร้างรูปแบบของ ความสนใจในสถานการณ์ที่จะช่วยในการประเมินค่าทางเลือกแต่ละทาง วิธีการที่นิยมกันอีกวิธีหนึ่งเรียกว่า วิธีการระดมสมอง (brainstorming) วิธีการนี้อาจเกี่ยวข้องไปทางเทคนิคอีกประการหนึ่งที่เรียกว่า เป็นการตัดสินใจแบบเข้ามีส่วนร่วม (participation decision-making) เป็นวิธีการที่นิยมกันมากยิ่งขึ้นเช่นกัน

5) ความมีเหตุผลของการตัดสินใจ (rational decision-making) คือ ความมีเหตุผลของการตัดสินใจ ซึ่งปัญหาของการมีเหตุผลเห็นปัญหาควบคู่กับการตัดสินใจ เทคนิคหรือกลวิธีในการตัดสินใจมีการพัฒนาขึ้นมาใช้อีกหลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนวิธีการสำคัญที่นิยมนำมาใช้ ได้แก่ วิธีการวิเคราะห์ความเสี่ยงวิธีการตัดสินใจแบบก้างปลา และทฤษฎีความชอบ

2.1.9 อุปสรรคของการตัดสินใจ

อุปสรรคของการตัดสินใจ แยกพิจารณาอุปสรรคของการตัดสินใจได้เป็น 2 ประการ คือ ปัญหาข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการตัดสินใจกับสาเหตุที่ทำให้การตัดสินใจผิดพลาด ดังนี้

2.1.9.1 ปัญหาข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการตัดสินใจ

1) การขาดข้อมูลและข่าวสารเพื่อนำมาช่วยในการประกอบการพิจารณา และวิเคราะห์เกี่ยวกับการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงคุณภาพของข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นด้วยว่า มีความเชื่อถือได้เพียงใด

2) การไม่มีเวลาว่างพอสำหรับการตัดสินใจ เพราะในบางกรณีอาจจะมี ความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจโดยทันที จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะ มาวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและมูลเหตุแวดล้อมได้ จึงต้องตัดสินใจไปโดยฉับพลัน

3) การขาดความรู้ประสบการณ์ บางคนต้องตัดสินใจเรื่องที่ตนเองไม่มี ความรู้หรือไม่มีประสบการณ์ในเรื่องเหล่านั้นมาก่อน จึงทำให้การตัดสินใจในลักษณะการเดา มากกว่าการใช้เหตุผลและหรือเป็นการนำเอาประสบการณ์มาประกอบการตัดสินใจ ซึ่งอาจเป็นผล ทำให้การตัดสินใจนั้นผิดพลาดได้

2.1.9.2 เหตุที่ทำให้การตัดสินใจผิดพลาด

1) การตัดสินใจมีลักษณะเป็นการชนะซึ่งกันและกัน โจมตีตัวบุคคล ประเด็นที่กำลังพิจารณาอยู่ การตัดสินใจนั้นก็อาจพลาดได้ง่าย

2) พยายามเรียกร้องความสนใจจากประชาชน โดยไม่คำนึงถึงหลักการ และความถูกต้อง เช่น นักการเมืองยึดผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นที่ตั้งมากกว่าความถูกต้อง

3) พยายามเร่งเร้าให้เกิดความกลัว คนเราเมื่อเกิดความตื่นกลัว ก็จะทำให้ การตัดสินใจผิดพลาดเพราะขาดความรอบคอบ

4) บารมีผู้ใหญ่ขึ้นบังหน้า มีลักษณะเป็นการสร้างอาณาจักรแห่งอิทธิพล การตัดสินใจหรือคำสั่งออกไปย่อมเป็นการรักษาหน้าผู้ใหญ่มากกว่าอยู่กับเหตุผลที่กักเอาโดย สรุปรว่าเป็น เช่นนั้น ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเพราะใช้ถ้อยคำกำกวมการตัดสินใจนั้นเป็นผลสืบ เนื่องมาจากการใช้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ไร้คุณค่า การตัดสินใจด้วยความระมัดระวังจนเกินไป ห้วนใจและตื่นกลัว จนเป็นเหตุให้การตัดสินใจนั้นผิดพลาดได้ง่ายถูกอิทธิพลครอบงำการ ตัดสินใจ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริการ

2.2.1 ความหมายของการบริการ

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การบริการ” หมายถึง การปฏิบัติรับใช้ การให้ความสะดวกต่าง ๆ

สมชาติ กิจบรรจง (2536) ให้คำจำกัดความของการบริการว่า เป็นกระบวนการของการปฏิบัติตนเพื่อคนอื่น ในอันที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสะดวก หรือความสบาย

ศุภนิศย์ โชครัตนชัย (2536) กล่าวว่า การบริการเป็นการกระทำที่เกิดจากจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดี ช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรมีน้ำใจไมตรี ให้ความสะดวกรวดเร็ว ให้ความเป็นธรรมและเสมอภาค ซึ่งการให้บริการจะมีทั้งผู้ให้และผู้รับ ถ้าเป็นบริการที่ดี ผู้รับบริการจะเกิดความประทับใจหรือมีทัศนคติที่ดีต่อการบริการ

วีระพงษ์ เถลิงจิระวัฒน์ (2539) ให้คำนิยาม การบริการ คือ สิ่งที่สัมผัสและต้องได้ยาก และเป็นสิ่งที่เสื่อมสูญหายไปได้ง่าย

สรุป การบริการ หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลหรือองค์กร เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลอื่นและก่อให้เกิดความพึงพอใจจากผลการกระทำนั้น

2.2.2 องค์ประกอบของการบริการ

อนุวัฒน์ ศุภชุติกุล (2541) กล่าวว่า การบริการมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การเข้าถึงบริการ ลักษณะทางกายภาพที่น่าพึงพอใจ ด้านมนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ และเทคนิคการบริการ ส่วนคุณสมบัติอื่น ๆ ได้แก่ ความสอดคล้องกับความต้องการ การยอมรับของผู้ใช้บริการ ความเป็นธรรม ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ความต่อเนื่อง และความปลอดภัย น่าจะเป็นเกณฑ์ในการประเมินองค์ประกอบทั้ง 4 ดังนี้

1) การเข้าถึงบริการ ได้แก่ การเข้าถึงด้านภูมิศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านภาษาและการจัดองค์กรที่ให้ความสะดวกแก่ผู้รับบริการ

2) ลักษณะทางกายภาพที่น่าพึงพอใจ หมายถึง การบริการที่ไม่เกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลแต่จะช่วยให้ผู้รับบริการมีความพึงพอใจมากขึ้นและยินดีที่กลับมาใช้บริการอีก เช่น ความสะดวก ความสะดวก ความสะอาด ความสวยงาม ความเป็นส่วนตัว

3) ด้านมนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและทั้งสองฝ่ายจะได้รับข่าวสารที่เป็นสิ่งจำเป็นในการบริการ ทั้งที่เป็นความต้องการของผู้ใช้บริการและด้านคำแนะนำที่ผู้ให้บริการจะได้รับประโยชน์

4) ด้านเทคนิค หมายถึง การให้บริการที่สอดคล้องกับสภาพของผู้รับบริการ และการให้บริการมีส่วนร่วม

2.2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ

พิภพ อุดม (2537) ความพึงพอใจของผู้รับบริการ เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกของผู้รับบริการอันเป็นผลมาจากการประเมินเปรียบเทียบสิ่งที่ผู้รับบริการได้รับกับสิ่งที่ผู้รับบริการคาดหวังว่าจะได้รับการบริการในแต่ละสถานการณ์ของบริการที่เกิดขึ้น ซึ่งความรู้สึกนี้สามารถแปรเปลี่ยนได้หลายระดับตามปัจจัยแวดล้อมและเงื่อนไขในแต่ละครั้ง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ มีปัจจัยสำคัญดังนี้

- 1) ผลลัพธ์บริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการจะเกิดขึ้น เมื่อได้รับบริการที่มีลักษณะคุณภาพ และระดับการให้บริการตรงกับความต้องการ ความเอาใจใส่ขององค์กรการบริการในการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยความสนใจในรายละเอียดของสิ่งที่ลูกค้าต้องการ
- 2) ราคาบริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการขึ้นอยู่กับราคาบริการที่ผู้รับบริการยอมรับหรือพิจารณาว่าเหมาะสมกับคุณภาพของการบริการที่มีต่อราคาบริการกับคุณภาพของการบริการของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกันออกไป
- 3) สถานที่บริการ การเข้าบริการได้สะดวกเมื่อลูกค้ามีความต้องการย่อมก่อให้เกิดความพอใจต่อการบริการ ทำเลที่ตั้งและการกระจายสถานที่บริการให้ทั่วถึงเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ
- 4) การส่งเสริมแนะนำบริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการเกิดขึ้นได้จากการได้ยินข้อมูลข่าวสารหรือบุคคลอื่นกล่าวขาน ถึงคุณภาพของการบริการไปในทางบวก ซึ่งหากตรงกับ ความเชื่อที่มีอยู่ก็จะรู้สึกดีกับบริการดังกล่าว อันเป็นแรงจูงใจให้มีความต้องการบริการตามมาได้
- 5) ผู้ให้บริการ ประกอบ/ผู้บริหารการบริการและผู้ปฏิบัติงานบริการ ล้วนเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติงานการบริการให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจทั้งสิ้น ผู้บริหารการบริการที่วางนโยบายการบริหาร โดยคำนึงถึงความสำคัญของลูกค้าเป็นหลัก ย่อมสามารถตอบสนองการบริการที่ลูกค้าต้องการด้วยความสนใจเอาใจใส่อย่างเต็มที่ด้วยจิตสำนึกของการบริการ
- 6) สภาพแวดล้อมของการบริการ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการบริการ ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ลูกค้ามักจะชื่นชอบสภาพแวดล้อมของการบริการที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบอาคารสถานที่ ความสวยงามของการตกแต่งภายใน การแบ่งสถานที่ที่เป็นสัดส่วนตลอดจนการออกแบบวัสดุเครื่องใช้ในการบริการ

7) กระบวนการบริการ วิธีการนำเสนอบริการในกระบวนการบริการเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ประสิทธิภาพของการจัดระบบการบริการ ส่งผลให้การปฏิบัติงานบริการแก่ลูกค้ามีความคล่องตัวและสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้อง และคุณภาพ

2.3 พันธุ์โคและกระบือที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย

2.3.1 พันธุ์โคที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย

ในอดีตโคที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งเลี้ยงกันโดยปราศจากการคัดเลือกพันธุ์ ทำให้โคมีขนาดเล็กลงและการเจริญเติบโตค่อนข้าง คุณสมบัติในการเลี้ยงขายเพื่อบริโภคเนื้อไม่ค่อยดีนัก จึงได้นำโคพันธุ์ต่างประเทศเข้ามาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้ผลิตเนื้อโคชั้นดี ซึ่งพันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยงกันทั่วไปในประเทศไทยได้แก่

1) โคพื้นเมืองของไทย เป็นโคขนาดเล็ก เมื่อโตเต็มที่โคเพศผู้มีน้ำหนักตัวจะประมาณ 300 – 350 กิโลกรัม โคเพศเมียมีน้ำหนักประมาณ 200 – 250 กิโลกรัม มีขนสั้นเกรียน และมีหลายสีเช่น ดำ นวล น้ำตาล และต่างตามสีต่าง ๆ เป็นต้น

2) โคพื้นเมืองจากประเทศเพื่อนบ้าน เป็นโคที่มีขนาดใหญ่กว่าโคพื้นเมืองของไทยเล็กน้อย มีหลายสีลักษณะคล้ายกับโคพื้นเมืองของไทย ส่วนใหญ่เป็นโคที่ปลดระวางจากการใช้งานแล้วมีการลักลอบนำเข้ามาตามชายแดนพม่า

3) โคพันธุ์ต่างประเทศ ที่นำเข้ามาส่วนใหญ่เป็นโคพันธุ์ เพื่อนำมาปรับปรุงกับโคพันธุ์พื้นเมือง เพื่อหาพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของไทย ได้แก่

3.1) พันธุ์บราห์มัน เป็นโคพันธุ์อินเดียที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์ในประเทศอเมริกา ได้พันธุ์ที่เรียกว่า อเมริกันบราห์มัน น้ำหนักโคเต็มที่ เพศผู้ประมาณตัวละ 800 กิโลกรัม เพศเมียประมาณตัวละ 550 กิโลกรัม ส่วนมากมีสี ขาว เทา และสีแดง

3.2) พันธุ์ชาโรเลส์ เป็นโคที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศฝรั่งเศส น้ำหนักโคเต็มที่ เพศผู้ประมาณ 1,000 กิโลกรัม เพศเมียประมาณตัวละ 850 กิโลกรัม ส่วนใหญ่มีสีครีม

3.3) พันธุ์ลิมูซิน กำเนิดในประเทศฝรั่งเศส สีเหลืองอ่อน ลำตัวยาว มีกล้ามเนื้อสะโพกมาก คอสั้น ตะโหนดสูง

3.4) พันธุ์เฮียร์ฟอร์ด กำเนิดในประเทศอังกฤษ มีขนาดใหญ่ น้ำหนักโคเต็มที่ เพศผู้หนักประมาณ 1,000 กิโลกรัม เพศเมียหนักประมาณ 860 กิโลกรัม รูปร่างหนาเตี้ยและสั้น บริเวณหน้า เหนียงคอและพื้นที่อกมีสีขาว

4) โคลูกผสม โคลูกผสมอาจแบ่งได้เป็นสองกลุ่ม คือ โคลูกผสมไทย และโคลูกผสมพันธุ์ต่างประเทศ

4.1) โคลูกผสม หมายถึง โคลูกผสมที่ได้รับการผสมกับโคพันธุ์ต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โคพื้นเมืองไทย เพื่อให้มีลักษณะเหมาะสมกับสภาพอากาศในประเทศไทยซึ่งปรากฏว่าโคพันธุ์ไทยผสมบรรพบุรุษ มีความทนทานและเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของไทยมากที่สุด กรมปศุสัตว์จึงใช้โคพันธุ์บรรพบุรุษเป็นพื้นฐานเพื่อการปรับปรุงโคพันธุ์พื้นของประเทศไทย

4.2) โคลูกผสมต่างประเทศ หมายถึง การนำโคพันธุ์ต่างประเทศหลายพันธุ์มาผสมกัน เพื่อสร้างพันธุ์ใหม่ วัตถุประสงค์ของการของการผลิตโคพันธุ์ลูกผสม คือ เพื่อนำไปผลิตเนื้อโคคุณภาพสูงและจำหน่ายในตลาดชั้นสูง เช่น ตามห้างสรรพสินค้า โรงแรม เป็นต้น (กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2537)

2.3.2 พันธุ์กระบือที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย

ประสพ บุรณมานัส (2520) กล่าวว่า กระบือในโลกขณะนี้มีการเลี้ยงกระบือป่าและกระบือบ้าน สำหรับกระบือบ้านนั้นแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ กระบือปลักและกระบือแม่น้ำ กระบือที่เลี้ยงในประเทศไทยถือว่าเป็นกระบือปลัก และได้มีการจำแนกกระบือพื้นเมืองของประเทศไทยตามรูปร่างลักษณะ และชื่อเรียก ซึ่งแตกต่างกันออกไปในบางท้องที่ ดังนี้

1) กระบือทุย ลักษณะทั่วไป ผิวหนังสีดำ ขนหน้าที่ดำ หน้ายาว ตัวเมียคอยาว ลำตัวยาวและลึก เต้านมใหญ่กว่า กระบือชนิดอื่น น้ำหนักประมาณ 450 กิโลกรัม

2) กระบือแหม ลักษณะทั่วไป เป็นกระบือขนาดเล็ก น้ำหนักประมาณ 350 กิโลกรัม ขอบกินใบไม้ หน้าและขนสีเทา หน้าคอและลำตัวสั้นกว่ากระบือทุย สูงประมาณ 130 เซนติเมตร

3) กระบือจาม ลักษณะทั่วไปคล้ายกับกระบือแหม แต่มีขนาดเล็กกว่ากระบือแหม ลำตัวสั้นและเขาสั้น ขอบกินใบไม้

4) กระบือประ ลักษณะทั่วไป เป็นกระบือขนาดเล็กไม่ค่อยมีกล้ามเนื้อ หัวเล็ก น้ำหนักประมาณ 300 กิโลกรัม

5) กระบือมะริด เดิมเป็นกระบือพม่าเข้ามายังประเทศไทย ทางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีขนาดเล็ก รูปร่างได้สัดส่วนแข็งแรง สีคล้ำ ขนยาวกว่ากระบือชนิดอื่น ตัวผู้ น้ำหนักประมาณ 325 – 350 กิโลกรัม ตัวเมียหนักประมาณ 300 กิโลกรัม

2.4 สภาพทั่วไปของตลาดนัดโค – กระบือ

2.4.1 สภาพทั่วไปของตลาดนัดโค-กระบือ

กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ (2542) รายงานว่า ตลาดนัดโค – กระบือ คือ สถานที่ๆ ผู้ซื้อ ผู้ขายมาพบกัน ณ ที่ซึ่งกำหนดขึ้น อาจจัดขึ้นตามหมู่บ้านต่างๆ หรือตำบลใหญ่ๆ ซึ่งมีการคมนาคมสะดวก เป็นสถานที่ๆ นำมาสัตว์มาขายได้อย่างเสรีเกษตรกรสามารถเลือกซื้อหรือขายสัตว์ได้โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางหรือนายหน้า เกษตรกรสามารถมาซื้อขายสัตว์ใช้งาน ผู้ค้าสัตว์สามารถมาซื้อขายโคกระบือเพื่อนำไปฆ่า นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่พบปะของเกษตรกร สภาพพื้นที่ของตลาดนัดโค-กระบือ โดยทั่วไปจะเป็นลานกว้าง มีหลักไม้และต้นไม้ใหญ่อยู่ทั่วไป มีเนินดินไว้สำหรับนำสัตว์ขึ้นหรือลงจากรถ มีที่จอดรถสำหรับผู้ประกอบการค้าสัตว์ ในบริเวณตลาดนัดโค-กระบือนอกจากจะซื้อขายโคกระบือแล้ว ยังมีการนำสินค้าอื่น ๆ เข้ามาจำหน่ายด้วย ทั้งอุปโภค เครื่องบริโภค และอุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น ของใช้ภายในบ้าน เสื้อผ้าสำเร็จรูป จักรยานหรือจักรยานยนต์ ร้านอาหารสด อาหารสำเร็จรูป ผลไม้ เครื่องดื่ม ไก่ ทราย วัสดุก่อสร้าง เชือกมัดสัตว์ กระดิ่งผูกคอสัตว์ ฯลฯ มาขายในบริเวณตลาดนัดโค-กระบือด้วย

2.4.2 ขั้นตอนการจัดตั้งตลาดนัดโค – กระบือ

เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือหรือผู้ดำเนินการจะต้องขออนุญาตเปิดดำเนินการ ตลาดนัดโค-กระบือจากทางราชการ ตลอดจนมีการจัดเตรียมสถานที่ สิ่งก่อสร้าง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น น้ำดื่ม ห้องสุขา ฯลฯ และกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นการดำเนินการ วัน เวลา ที่ ตลาดนัดโค-กระบือจะเปิดดำเนินการ โดยการกำหนดวันและเวลาให้แน่นอนและไม่ควรกำหนดให้ตรงกับวันที่ตลาดนัดใกล้เคียงเปิดดำเนินการอยู่ และเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือต้องแจ้งให้สัตว์แพทย์ทราบหรือปศุสัตว์อำเภอทราบ เพื่อจะได้เข้ามาอำนวยความสะดวกและสนับสนุนการดำเนินงานด้านการฉีดวัคซีนป้องกันโรคแก่สัตว์ที่เข้ามาซื้อขายภายในตลาดนัดโค-กระบือ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้พ่อค้าสัตว์และเกษตรกรทราบซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

2.4.3 ขั้นตอนการซื้อขายแลกเปลี่ยนสัตว์

การซื้อขายแลกเปลี่ยนโคกระบือจะเริ่มตั้งแต่ที่เกษตรกรนำโคกระบือเข้ามายังตลาดนัด หรืออาจจะเริ่มก่อนที่ตลาดนัดเปิดดำเนินการก่อนก็ได้ เมื่อเกษตรกรนำโคกระบือเข้ามาในตลาดนัดแล้ว ทางตลาดนัดจะเรียกเก็บค่าบริการจากเกษตรกรตามจำนวนโคกระบือเกษตรกรที่นำมาซื้อขายตามอัตราที่ตลาดนัดแต่ละแห่งกำหนด เมื่อเก็บค่าบริการแล้วก็จะฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อโรค จากนั้นก็นำโคกระบือลงจากรถแล้วก็เริ่มทำการซื้อขาย ลักษณะการซื้อขายแลกเปลี่ยน ผู้ซื้อจะเดินตรวจสอบโคหรือกระบือที่ตนเองต้องการซื้ออย่างพิถีพิถัน เช่น การเดิน ขนาด เพศ พันธุ์ อายุ และสี เมื่อผู้ซื้อตรวจสอบลักษณะโคกระบือที่ตนต้องการซื้อ แล้วก็จะตกลงต่อรองราคาซื้อขาย เมื่อ

ตกลงราคาซื้อขายได้แล้ว ผู้ซื้อและผู้ขายก็จะมาหาเจ้าของตลาดนัดหรือผู้จัดการเพื่อเป็นสักขีพยานในการซื้อขาย การจ่ายเงินเป็นค่าสัตว์ต้องทำต่อหน้าเจ้าของตลาดนัดหรือผู้จัดการแล้ว ทางเจ้าของตลาดนัดหรือผู้จัดการก็จะออกใบสัญญาซื้อขายให้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการซื้อขายระหว่าง 2 ฝ่ายเสร็จสมบูรณ์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2527)

2.4.4 การกำหนดราคาซื้อขาย

การกำหนดราคาซื้อขายโคและกระบือมีชีวิตในตลาดนัดโค-กระบือ เป็นการกำหนดราคาโดยการเหมาตัว และเปรียบเทียบราคาในตลาดท้องถิ่นผู้ซื้อจะพิจารณารูปร่างลักษณะภายนอกโดยพิจารณาถึงความสมบูรณ์แข็งแรง รูปร่างได้สัดส่วนหรือไม่และไม่มีลักษณะผิดปกติอายุของสัตว์ โดยจะพิจารณาว่าไม่เป็นสัตว์ที่แก่เกินไป ส่วนโค-กระบือที่ใช้มาเป็นอาหารผู้ซื้อจะใช้ประสบการณ์และความชำนาญคำนวณดูว่าแต่ละตัวจะได้เนื้อเท่าไร และกะประมาณราคาตามน้ำหนักเนื้อที่ได้ เมื่อตกลงราคาซื้อขายกันได้แล้วมีวิธีการชำระเงิน 3 วิธี คือ 1) ผู้ซื้อจ่ายเงินให้กับผู้ขายทันที 2) ผู้ซื้อจ่ายมัดจำไว้ส่วนหนึ่งก่อนและจ่ายส่วนที่เหลือเมื่อขนส่งสัตว์ไปในวันนั้น และ 3) ผู้ซื้อ ชื้อด้วยเงินเชื่อ โดยทำการตกลงกันเองระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย (กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์, 2542) จากรายงานของกลุ่มงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร ในปี 2549 ราคาซื้อขายโคและกระบือในตลาดนัดโคกระบือ จำแนกตามรายการ สรุปได้ดังนี้ 1) ภาคกลาง โคขนาดน้ำหนักเฉลี่ย 230 กิโลกรัม ราคาตัวละ 15,275 บาท และกระบือขนาดน้ำหนักเฉลี่ย 246 กิโลกรัม ราคาตัวละ 17,125 บาท 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โคขนาดน้ำหนักเฉลี่ย 237 กิโลกรัม ราคาตัวละ 13,485 บาท และกระบือขนาดน้ำหนักเฉลี่ย 273 กิโลกรัม ราคาตัวละ 13,415 บาท และ 3) ภาคเหนือ โคขนาดน้ำหนักเฉลี่ย 268 กิโลกรัม ราคาตัวละ 14,160 บาท และกระบือขนาดน้ำหนักเฉลี่ย 313 กิโลกรัม ราคาตัวละ 17,938 บาท (กลุ่มงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2549)

2.4.5 ประเภทผู้ประกอบการค้าสัตว์ในตลาดนัดโค-กระบือ

กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ (2542) กล่าวว่า เกษตรกรที่มาประกอบกิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนในตลาดนัดโค-กระบือนั้น สามารถจำแนกประเภทได้ดังนี้

2.4.5.1 ผู้ขายสัตว์ ประกอบด้วย

1) เกษตรกรรายย่อยที่นำสัตว์มาขาย เกษตรกรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เลี้ยงโคและกระบือไว้ใช้งาน เมื่อสัตว์อายุมากและเลิกใช้งานแล้ว ก็จะนำมาขายหรือแลกเปลี่ยนสัตว์ตัวใหม่ไปเลี้ยงไว้ใช้งาน สัตว์ที่นำมาขายส่วนใหญ่เป็นสัตว์เพศผู้ที่มีอายุมากหรือเพศเมียไม่ให้ลูกแล้ว การนำสัตว์มาขายเกษตรกรอาจจูงโคกระบือของตนไปขายที่ตลาดนัด เกษตรกรเหล่านี้ นอกจากเลี้ยงโคหรือกระบือไว้ใช้งานแล้ว อาจประกอบการค้าสัตว์ร่วมกับการปลูกพืชหรือเลี้ยงชนิดอื่น

2) พ่อค้าที่ซื้อสัตว์เพื่อนำไปขุนแล้วนำมาขายต่อ ลักษณะการประกอบอาชีพการค้าสัตว์ของพ่อค้าประเภทนี้ พ่อค้าจะออกตระเวนซื้อสัตว์จากเกษตรกรในท้องถิ่นหรือหมู่บ้านเดียวกัน แล้วนำมาขุนโดยใช้ระยะเวลา 1-2 เดือน การเลี้ยงสัตว์ในช่วงขุนเป็นการเลี้ยงแบบพื้นบ้าน ใช้อาหารที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ฟาง กระดิน ใบมัน ยอดอ้อย เป็นต้น เมื่อสัตว์มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นก็นำมาออกตระเวนขายตามตลาดนัดต่าง ๆ หมุนเวียนกันไป เพราะตลาดนัดที่ใกล้เคียงกันจะเปิดดำเนินการไม่ตรงกัน

3) พ่อค้ารวบรวมโคและกระบือ พ่อค้าประเภทนี้ประกอบอาชีพค้าสัตว์ร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่จะหาซื้อสัตว์ซึ่งมักเป็นสัตว์ใช้งานแล้ว โดยแยกเป็น 2 ประเภท คือ ได้แก่ พ่อค้ารวบรวมสัตว์จากเกษตรกรหมู่บ้านหรือท้องถิ่นเดียวกัน แล้วนำมาขายในตลาดนัดโค-กระบือ บางส่วนนำไปขายให้กับพ่อค้ารวบรวมส่งโรงงานฆ่าชำแหละสัตว์ และพ่อค้ารวบรวมสัตว์จากเกษตรกรหมู่บ้านหรือท้องถิ่นเดียวกัน หรือท้องถิ่นห่างไกลในจังหวัดอื่นหรือตามชายแดน พ่อค้าพวกนี้ยังรวบรวมสัตว์จากพ่อค้าระดับแรกอีกด้วย และมักเป็นผู้มีประสบการณ์และส่วนใหญ่จะทำการค้าสัตว์เป็นอาชีพ

2.4.5.2 ผู้ซื้อสัตว์ ประกอบด้วย

1) เกษตรกรซื้อสัตว์เพื่อนำไปเลี้ยง เกษตรกรส่วนใหญ่ที่มาซื้อสัตว์ในตลาดนัดโค-กระบือ มักจะนำไปใช้งานในต้นฤดูฝน เพื่อใช้แรงงานในการไถเตรียมพื้นที่ทำนาข้าว และบางส่วนนำไปใช้ทำพันธุ์

2) พ่อค้าขายปลีกโคกระบือชำแหละ พ่อค้าเหล่านี้จะมาซื้อสัตว์ที่ตลาดนัด เพื่อนำไปจ้างฆ่าที่โรงฆ่าสัตว์ แล้วนำไปจำหน่ายให้ผู้บริโภคที่เชิงของตนเอง หรือลูกเขยรายอื่น ๆ ส่วนใหญ่ทำการค้าในท้องถิ่นของตนเองและมีอาชีพค้าเนื้อสัตว์ชำแหละเป็นอาชีพหลัก

3) พ่อค้าขายส่งโคกระบือชำแหละ พ่อค้าเหล่านี้เดินทางไปหาซื้อโคหรือกระบือตามตลาดนัดที่เปิดดำเนินการตามท้องถิ่นต่าง ๆ เมื่อรวบรวมสัตว์ได้มากพอก็ส่งขายยังโรงงานฆ่าสัตว์เพื่อชำแหละขายส่งพ่อค้าเนื้อในกรุงเทพฯ พ่อค้าประเภทนี้มักประกอบอาชีพค้าสัตว์เป็นอาชีพหลัก

4) พ่อค้าหมุนเวียน ลักษณะการประกอบการค้าสัตว์ของพ่อค้าประเภทนี้ คือ เป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยรูปแบบการค้าสัตว์ของพ่อค้าประเภทนี้ เริ่มจากดักซื้อสัตว์จากผู้ที่น่าสัตว์มาขายก่อนที่จะนำสัตว์มาถึงตลาดนัด เมื่อได้สัตว์ตามจำนวนที่ต้องการแล้ว พ่อค้าก็จะนำสัตว์เข้าไปขายในตลาดนัดเอง

2.5 ตลาดนัดโค-กระบือในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่นและมหาสารคาม

2.5.1 ประวัติความเป็นมา

ตลาดนัดโค-กระบือ เริ่มแรกเกิดขึ้นโดยการรวมตัวของเกษตรกรหัวก้าวหน้าภาคเหนือ วัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมสัตว์จากเกษตรกรก่อนไปส่งจำหน่ายยังตลาดปลายทาง และเป็นแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสัตว์ของเกษตรกรเพื่อนำไปใช้งานด้านการเกษตร การซื้อขายแลกเปลี่ยนสัตว์ในสมัยก่อนนั้น นอกจากจะมีสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสัตว์แล้ว ยังจัดสถานที่ให้เกษตรกรทดสอบใช้งานสัตว์ก่อนซื้อขายแลกเปลี่ยน หลังจากนั้นการซื้อขายแลกเปลี่ยนสัตว์ผ่านตลาดนัดโค-กระบือ ก็เริ่มได้รับความนิยมจากเกษตรกรทั้งผู้ซื้อและผู้ขายสัตว์และเริ่มมีเกษตรกรรวมกลุ่มกันจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือมากขึ้นเรื่อย ๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2527) ในปัจจุบันจากการสำรวจของกลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์ ในปี 2549 พบว่า มีการจัดตั้งตลาดปศุสัตว์หรือตลาดนัดโค-กระบือมากถึง 192 แห่ง โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการจัดตลาดนัดโค-กระบือมากถึง 122 แห่ง รองลงมาคือภาคเหนือ จำนวน 50 แห่ง ภาคกลาง มีตลาดนัดโค-กระบือ 20 แห่ง ส่วนภาคใต้ไม่มีตลาดนัดโค-กระบือ เพราะตลาดนัดโค-กระบือที่เคยเปิดในจังหวัดนราธิวาสได้ปิดดำเนินการลง

จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม จากการสำรวจของกลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์ ปี 2549 พบว่า ทั้ง 3 จังหวัด มีตลาดนัดโค-กระบือทั้งสิ้น 19 แห่ง แยกเป็น จังหวัดร้อยเอ็ด 9 แห่ง จังหวัดขอนแก่น 5 แห่ง และจังหวัดมหาสารคาม 4 แห่ง (กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์, 2549) แต่จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอที่มีการจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือในเขตพื้นที่รับผิดชอบทั้ง 3 จังหวัด พบว่า มีตลาดนัดโค-กระบือที่ยังเปิดดำเนินการได้เพียง 12 แห่งเท่านั้น แยกเป็น จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 5 แห่ง คือ 1) ตลาดนัดโค-กระบือตำบลสระนกแก้ว อำเภอโพนทอง 2) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโฮง อำเภอปทุมรัตน์ 3) ตลาดนัดโค-กระบือหินกอง อำเภอสว่างวิทย 4) ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด และ 5) ตลาดนัดโค-กระบือสหกรณ์หนองพอกประชาสามัคคี จำกัด อำเภอหนองพอก จังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 แห่ง คือ 1) ตลาดนัดโค-กระบือหนองหลุม อำเภอเมืองขอนแก่น 2) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านสำราญ อำเภอเมืองขอนแก่น 3) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านซาด อำเภอพล 4) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านห้วยบง อำเภอชุมแพ และ 5) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านคุ้มวิไลย์ อำเภอชนบท และจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 2 แห่ง คือ 1) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย อำเภอนาเชือก และ 2) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน อำเภอเมืองมหาสารคาม ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ตลาดนัดโค-กระบือที่ยังเปิดดำเนินการอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่นและมหาสารคาม ปี 2549

จังหวัด	ตลาดนัดโค-กระบือ
ร้อยเอ็ด	1. ตลาดนัดโค-กระบือตำบลสระนกแก้ว อำเภอโพนทอง 2. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโฮง อำเภอปทุมรัตน์ 3. ตลาดนัดโค-กระบือหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ 4. ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด 5. ตลาดนัดโค-กระบือสหกรณ์หนองพอกฯ อำเภอหนองพอก
ขอนแก่น	1. ตลาดนัดโค-กระบือหนองหลุม อำเภอเมืองขอนแก่น 2. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านสำราญ อำเภอเมืองขอนแก่น 3. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด อำเภอพล 4. ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง อำเภอชุมแพ 5. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านคุ้มวิไลย์ อำเภอชนบท
มหาสารคาม	1. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย อำเภอนาเชือก 2. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน อำเภอเมืองมหาสารคาม
รวมทั้งหมด	12 แห่ง

ที่มา: ชาญ จันทรแป้น, โฉน สายเย็น, สุเทพ เหลาทอง, 2550

2.5.2 จำนวนเกษตรกรที่นำสัตว์มาขาย

ด้านจำนวนเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือที่ยังเปิดดำเนินการในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น และจังหวัดมหาสารคาม ปี 2549 ทั้ง 12 แห่ง สามารถสรุปจำนวนเกษตรกรที่นำโคกระบือมาขายเฉลี่ยค่อนัด ได้ดังนี้

2.5.2.1 จังหวัดร้อยเอ็ด

1) ตลาดนัดโค-กระบือตำบลสระนกแก้ว อำเภอโพนทอง พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 120 รายค่อนัด

2) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโฮง อำเภอปทุมรัตน์ พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 150 รายค่อนัด

3) ตลาดนัดโค-กระบือหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 90 รายต่อวัน

4) ตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 350 รายต่อวัน

5) ตลาดนัดโค-กระบือสหกรณ์หนองพอกประชาสามัคคี จำกัด อำเภอหนองพอก พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 120 รายต่อวัน

2.5.2.2 จังหวัดขอนแก่น

1) ตลาดนัดโค-กระบือหนองหลุม อำเภอเมืองขอนแก่นพบว่า เกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 110 รายต่อวัน

2) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านสำราญ อำเภอเมืองขอนแก่นพบว่า เกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 200 รายต่อวัน

3) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านซาด อำเภอพล พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 350 รายต่อวัน

4) ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง อำเภอชุมแพ พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 450 รายต่อวัน

5) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านคุ้มวิไลย์ อำเภอชนบท พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 350 รายต่อวัน

2.5.2.3 จังหวัดมหาสารคาม

1) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย อำเภอนาเชือก พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 300 รายต่อวัน

2) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน อำเภอเมือง พบว่า มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้เฉลี่ย 100 รายต่อวัน

สรุป ตลาดนัดโค-กระบือที่ยังเปิดดำเนินการในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น และ จังหวัดมหาสารคาม ปี 2549 ทั้ง 12 แห่ง มีเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายเฉลี่ยรวมทั้งหมด 2,695 รายต่อวัน ดังแสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 จำนวนเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือในจังหวัดร้อยเอ็ด
ขอนแก่น และมหาสารคาม ปี 2549 (รายค่อนัด)

จังหวัด	ตลาดนัดโค-กระบือ	จำนวนเกษตรกร ผู้ขาย (ราย)
ร้อยเอ็ด	1. ตลาดนัดโค-กระบือตำบลสระนกแก้ว อำเภอโพนทอง	120
	2. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโฮง อำเภอปทุมรัตน์	150
	3. ตลาดนัดโค-กระบือหินกอง อำเภอสว่างแดนดิน	90
	4. ตลาดนัดโค-กระบือขมพูน อำเภอเมืองร้อยเอ็ด	350
	5. ตลาดนัดโค-กระบือสหกรณ์หนองพอก อำเภอหนองพอก	125
ขอนแก่น	1. ตลาดนัดโค-กระบือหนองหลุม อำเภอเมืองขอนแก่น	110
	2. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านสำราญ อำเภอเมืองขอนแก่น	200
	3. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านซาด อำเภอพล	350
	4. ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง อำเภอชุมแพ	450
	5. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านคุ้มวิไลย์ อำเภอชนบท	350
มหาสารคาม	1. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย อำเภอนาเชือก	300
	2. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน อำเภอเมืองมหาสารคาม	100
รวม		2,695

ที่มา: เคน ขุนแก้ว, เจน โคตรโยธา, บุญเหลือ พลเสน, ชารี โฮมแพง, ธงชัย แสงสว่าง, ธรรมบุญ
ครุทวงษ์, บุตรดี ลาดเทิง, บุปผา เย็นทรัพย์, สมาน นาทรม, สมัย พรหมวงศ์, สำราญ ศรีพา,
สำรวจ จำปา, 18 – 28 เมษายน 2550

2.5.3 จำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายและปริมาณการซื้อขาย

ด้านจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนและปริมาณซื้อขาย
แลกเปลี่ยนโคกระบือเฉลี่ยค่อนัดในปี 2549 ของตลาดนัดโค-กระบือที่ยังเปิดดำเนินการในพื้นที่
ศึกษาทั้ง 12 แห่ง สามารถสรุปได้ดังนี้

จังหวัดร้อยเอ็ดมีตลาดนัดโค-กระบือ ที่ยังสามารถเปิดดำเนินการได้อยู่ 5 แห่ง ซึ่ง
ตลาดนัดโค-กระบือแต่ละแห่ง ในปี 2549 นั้นมีเกษตรกรนำสัตว์เข้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนและ
ปริมาณการซื้อขายมากน้อยแตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขาย
แลกเปลี่ยนและปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉลี่ยค่อนัดได้ดังนี้ คือ 1) ตลาดนัดโค-กระบือตำบล

สระนกแก้ว อำเภอโพธารอง พบว่า สัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนมีเฉพาะโคเท่านั้น เฉลี่ย 175 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนโคเฉลี่ย 70 ตัวต่อวัน 2) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโฮง อำเภอปทุมรัตน์ พบว่า ตลาดนัดแห่งนี้ เกษตรกรนิยมนำสัตว์มาซื้อขายแลกเปลี่ยนทั้ง 2 ชนิด แยกเป็นโคเฉลี่ย 450 ตัวต่อวัน กระบือ 10 ตัวต่อวัน รวมจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ย 360 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยน แยกเป็นโคเฉลี่ย 120 ตัวต่อวัน กระบือเฉลี่ย 5 ตัวต่อวัน รวมปริมาณซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉลี่ย 125 ตัวต่อวัน 3) ตลาดนัดโค-กระบือหินกอง อำเภอสวรรคภูมิ พบว่า สัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนมีเฉพาะโคเท่านั้น เฉลี่ย 250 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนโคเฉลี่ย 80 ตัวต่อวัน 4) ตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด พบว่า ตลาดนัดแห่งนี้ เกษตรกรนิยมนำสัตว์มาซื้อขายแลกเปลี่ยนทั้ง 2 ชนิด แยกเป็นโคเฉลี่ย 1,200 ตัวต่อวัน กระบือ 120 ตัวต่อวัน รวมจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ย 1,320 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยน แยกเป็นโคเฉลี่ย 600 ตัวต่อวัน กระบือเฉลี่ย 50 ตัวต่อวัน รวมปริมาณซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉลี่ย 650 ตัวต่อวัน และ 5) ตลาดนัดโค-กระบือสหกรณ์หนองพอก ประชาสามัคคี จำกัด อำเภอหนองพอก พบว่า สัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนมีเฉพาะโคเท่านั้น เฉลี่ย 150 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนโคเฉลี่ย 90 ตัวต่อวัน

จังหวัดขอนแก่นมีตลาดนัดโค-กระบือ ที่ยังสามารถเปิดดำเนินการได้อยู่ 5 แห่ง ซึ่งตลาดนัดโค-กระบือแต่ละแห่ง ในปี 2549 นั้นมีเกษตรกรนำสัตว์เข้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนและปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนมากน้อยแตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนและปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉลี่ยต่อวัน ได้ดังนี้ คือ 1) ตลาดนัดโค-กระบือหนองหลุม อำเภอเมืองขอนแก่น พบว่า สัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนมีเฉพาะโคเท่านั้น เฉลี่ย 350 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนโคเฉลี่ย 70 ตัวต่อวัน 2) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านสำราญ อำเภอเมืองขอนแก่น พบว่า สัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนมีเฉพาะโคเท่านั้น เฉลี่ย 550 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนโคเฉลี่ย 125 ตัวต่อวัน 3) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหาด อำเภอพล พบว่า ตลาดนัดแห่งนี้ เกษตรกรนิยมนำสัตว์มาซื้อขายแลกเปลี่ยนทั้ง 2 ชนิด แยกเป็นโคเฉลี่ย 650 ตัวต่อวัน กระบือ 250 ตัวต่อวัน รวมจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ย 900 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยน แยกเป็นโคเฉลี่ย 330 ตัวต่อวัน กระบือเฉลี่ย 120 ตัวต่อวัน รวมปริมาณซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉลี่ย 450 ตัวต่อวัน 4) ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง อำเภอชุมแพ พบว่า ตลาดนัดแห่งนี้ เกษตรกรนิยมนำสัตว์มาซื้อขายแลกเปลี่ยนทั้ง 2 ชนิด แยกเป็นโคเฉลี่ย 1,100 ตัวต่อวัน กระบือ 300 ตัวต่อวัน รวมจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ย 1,400 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยน แยกเป็นโคเฉลี่ย 450 ตัวต่อวัน กระบือเฉลี่ย 200 ตัวต่อวัน รวมปริมาณซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉลี่ย 650 ตัวต่อวัน และ 5) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านคุ้มวิไลย์

อำเภอชนบท พบว่า สัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนมีเฉพาะโคเท่านั้น เฉลี่ย 750 ตัวต่อนัด ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนโคเฉลี่ย 300 ตัวต่อนัด

จังหวัดมหาสารคาม มีตลาดนัดโค-กระบือ ที่ยังสามารถเปิดดำเนินการได้อยู่ 2 แห่ง ซึ่งตลาดนัดโค-กระบือแต่ละแห่ง ในปี 2549 นั้นมีเกษตรกรนำสัตว์เข้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยน และปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนมากน้อยแตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนและปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉลี่ยต่อนัดได้ดังนี้ คือ 1) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย อำเภอนาเชือก พบว่า ตลาดนัดแห่งนี้ เกษตรกรนิยมนำสัตว์มาซื้อขายแลกเปลี่ยนทั้ง 2 ชนิด แยกเป็น โคเฉลี่ย 600 ตัวต่อนัด กระบือ 10 ตัวต่อนัด รวมจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ย 610 ตัวต่อนัด ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยน แยกเป็น โคเฉลี่ย 300 ตัวต่อนัด กระบือเฉลี่ย 5 ตัวต่อนัด รวมปริมาณซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉลี่ย 305 ตัวต่อนัด และ 2) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน อำเภอเมืองมหาสารคาม พบว่า สัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนมีเฉพาะโคเท่านั้น เฉลี่ย 400 ตัวต่อนัด ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยนโคเฉลี่ย 150 ตัวต่อนัด

สรุป จำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยน ในตลาดนัดโค-กระบือที่ยังเปิดดำเนินการ 12 แห่ง ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 จังหวัด ในปี 2549 แยกเป็นโคเฉลี่ย 6,475 ตัวต่อนัด กระบือ 690 ตัวต่อนัด รวมเฉลี่ย 7,215 ตัวต่อนัด ปริมาณการซื้อขายแลกเปลี่ยน แยกเป็นโคเฉลี่ย 2,685 ตัวต่อนัด กระบือ 380 ตัวต่อนัด รวมเฉลี่ย 3,065 ตัวต่อนัด ดังแสดงในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 จำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายและปริมาณการซื้อขายเฉลี่ยต่อวันของตลาดนัดโค-กระบือที่ศึกษา ปี 2549

จังหวัด	ตลาดนัดโค-กระบือ	จำนวนสัตว์ (ตัวต่อวัน)			ปริมาณซื้อขายสัตว์ (ตัวต่อวัน)		
		โค	กระบือ	รวม	โค	กระบือ	รวม
ร้อยเอ็ด	1. ตลาดนัดโค-กระบือตำบลตระกั่ว อำเภอนาคู	175	-	175	70	-	70
	2. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโอง อำเภอปทุมรัตน์	350	10	360	120	5	125
	3. ตลาดนัดโค-กระบือหินกอง อำเภอสว่าง	250	-	250	80	-	80
	4. ตลาดนัดโค-กระบือชุมชนพุดซา อำเภอเมืองร้อยเอ็ด	1,200	120	1,320	600	50	650
	5. ตลาดนัดโค-กระบือสหกรณ์หนองพอก อำเภอหนองพอก	150	-	150	90	-	90
ขอนแก่น	1. ตลาดนัดโค-กระบือหนองหญ้า อำเภอเมืองขอนแก่น	350	-	350	70	-	70
	2. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านสำราญ อำเภอเมืองขอนแก่น	550	-	550	125	-	125
	3. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหาด อำเภอพล	650	250	900	330	120	450
	4. ตลาดนัดโค-กระบือห้วยยาง อำเภอชุมแพ	1,100	300	1,400	450	200	650
	5. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านคุ้มวิไลย์ อำเภอชนบท	750	-	750	300	-	300
มหาสารคาม	1. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระด้าย อำเภอโนนศิลา	600	10	610	300	5	305
	2. ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน อำเภอเมืองมหาสารคาม	400	-	400	150	-	150
รวม		6,525	690	7,215	2,685	380	3,065

ที่มา: เคน ขุนแก้ว, เจน โคตรโยธา, บุญเหลือ พลเสน, ชารี โสมแพง, ธงชัย แสงสว่าง, ธรรมเมบุญญ์ ครูทวงษ์, บุตรดี ลาตแพง, บุปผา เอ็นทรัพย์, สมาน นามรม, สมัย พรหมวงศ์, สำราญ ศรีพา, สำราญ จำปา, 18 - 28 เมษายน, 2550

2.5.4 ขั้นตอนการซื้อขายแลกเปลี่ยนโค-กระบือ

จากการสัมภาษณ์เจ้าของและผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือในจังหวัดร้อยเอ็ดขอนแก่น และมหาสารคามในเรื่องขั้นตอนการซื้อขายแลกเปลี่ยนโค-กระบือนั้น พบว่า ตลาดนัดโค-กระบือทั้ง 3 จังหวัด มีขั้นตอนการซื้อขายแลกเปลี่ยนโคและกระบือคล้าย ๆ กับตลาดนัดโค-กระบือที่เปิดดำเนินการในจังหวัดอื่น ๆ โดยมีขั้นตอนการซื้อขายดังนี้ คือ (1) การเก็บค่าบริการ (2) การฉีดพ่นยาป้องกันโรคระบาด (3) การนำโคและกระบือลงจากรถบรรทุก (4) การทำการซื้อขาย และ (5) การออกไปสัญญาซื้อขายและการออกไปรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาด หรือถ้าเกษตรกรต้องการเคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกพื้นที่ก็ต้องดำเนินการขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ก่อน จากที่กล่าวมาข้างต้นขั้นตอนการซื้อขายแลกเปลี่ยนอาจจะสลับกันบ้างขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของแต่ละตลาดนัด เช่น การฉีดพ่นยาป้องกันโรคระบาดตลาดนัดบางแห่งอาจฉีดพ่นยาก่อนนำสัตว์เข้าไปในบริเวณตลาดนัดหรืออาจฉีดหลังจากได้ซื้อขายเสร็จก่อนเคลื่อนย้ายสัตว์ออกจากตลาดนัด ส่วนค่าธรรมเนียมในการใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือสำหรับเกษตรกรที่นำโคกระบือเข้ามาซื้อขายนั้น ประกอบด้วย (1) ค่าผ่านประตู (2) ค่าใบสำคัญการซื้อขาย (3) ค่าใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาด และ (4) ค่าใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ และการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการบริการนั้น ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือแต่ละแห่ง ตลาดนัดโค-กระบือบางแห่งจะเรียกเก็บเฉพาะโคหรือกระบือที่ซื้อขายได้ หรือตลาดนัดโค-กระบือบางแห่งอาจจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ที่นำโคกระบือเข้ามาใช้บริการทุกคนตามจำนวนโคกระบือที่นำเข้ามา แต่โคกระบือที่ไม่ได้ซื้อขายอาจจะเรียกเก็บน้อยกว่าโคกระบือที่ได้ซื้อขาย

2.5.5 ปัญหาอุปสรรคของตลาดนัดโค-กระบือ

จากการสัมภาษณ์เจ้าของและผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือ และเกษตรกรที่มาใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือ ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 จังหวัด สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือและการใช้บริการของเกษตรกร ได้ดังนี้

1) เปิดดำเนินงานวันเดียวกัน ตลาดนัดโค-กระบือหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันและเปิดดำเนินการในวันเดียวกัน ทำให้เกษตรกรผู้ขนานโคกระบือเข้าใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือใหญ่กว่าหรือการบริหารจัดการดีกว่า

2) ปัญหาการเกร็งกำไรมากของพ่อค้าหมูเวียนหรือที่เกษตรกรทั่วไปเรียก “คนเหยียบเชือกขาย” การซื้อขายแลกเปลี่ยนสัตว์ในตลาดนัดโค-กระบือ นอกจากจะมีผู้ซื้อและเกษตรกรที่นำสัตว์มาซื้อขายแลกเปลี่ยนแล้วนั้น ยังพบว่ามีเกษตรกรอีกส่วนหนึ่งเป็นพ่อค้าหมูเวียน โดยลักษณะการดำเนินกิจกรรมการซื้อขายของบุคคลเหล่านี้จะคอยักซื้อสัตว์ก่อนที่เกษตรกรจะเดินทางมาถึงตลาดนัดโค-กระบือ หรือซื้อสัตว์ในตลาดนัดโค-กระบือแล้วขายเกร็ง

ถ้าไร้อีกทอดหนึ่ง ทำให้ผู้ซื้อสัตว์ซื้อสัตว์ในราคาที่สูงขึ้น แทนที่จะได้ซื้อจากเกษตรกรที่นำสัตว์มาขาย ซึ่งผู้ซื้อสามารถซื้อได้ในราคาที่ต่ำกว่า

3) ลักลอบซื้อขายสัตว์กันเองของเกษตรกร สาเหตุเกิดจากมีเกษตรกรบางส่วนที่เข้ามาใช้บริการรู้จักคุ้นเคยกัน ลักลอบซื้อขายสัตว์กันเองโดยไม่เสียค่าบริการทางตลาด ซึ่งปัญหานี้ยากต่อการตรวจสอบ เพราะเกษตรกรที่ลักลอบซื้อขายส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งเมื่อซื้อขายไปแล้วไม่ได้เคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกพื้นที่

4) ตลาดนัดโค-กระบือมีทางเข้า-ออกหลายทางและไม่มีรั้วรอบสถานที่ ทำให้ไม่สามารถเรียกเก็บค่าบริการได้อย่างครบถ้วน

5) การลักขโมยสัตว์มาซื้อขาย ถึงแม้ตลาดนัดโค-กระบือจะมีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับและบทลงโทษสำหรับผู้กระทำผิดกฎหมายของตลาดนัดโค-กระบือ แต่ปัญหาการลักขโมยสัตว์มาขายก็ยังมียู่ เพราะสัตว์ไม่มีตัวรูปพรรณทำให้ยากต่อการตรวจสอบ

6) ไม่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพราะมีเกษตรกรนำสัตว์เข้ามาซื้อขายน้อย ปัญหานี้อาจส่งผลถึงปริมาณผู้ซื้อรายใหญ่ที่เข้ามาซื้อสัตว์ในตลาดนัด เพราะถ้าผู้ซื้อต้องการเคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกพื้นที่ต้องไม่ติดต่อประสานงานเอง ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกในการเข้าใช้บริการ

7) ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานไม่เพียงพอ เช่น คอกพักสัตว์ ลานจอดรถบรรทุก การจำหน่ายอาหาร พืชอาหารสัตว์ ยารักษาโรคสัตว์ เป็นต้น

8) สภาพพื้นที่ดำเนินการไม่เหมาะสม ตลาดนัดโค-กระบือบางแห่งไม่สามารถเปิดให้บริการได้ทุกวัน โดยเฉพาะในฤดูฝน เพราะมักจะประสบปัญหาน้ำท่วมขัง (เคน ขุนแก้ว, เจน โคตรโยธา, บุญเหลือ พลเสน, ชารี โฮมแพง, ธงชัย แสงสว่าง, ธรรมบุญ คุรุวงษ์, บุตรดี ตลาดเพ็ง, นุพผา เอ็นทรัพย์, สมาน นาพรม, สมัย พรหมวงศ์, สำราญ ศรีพา, สำรวจ จำปา, 18 – 28 เมษายน 2550)

กำพลศักดิ์ วงศ์นารี (2549) ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ กรณีศึกษา ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร ตำบลรอบเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ได้รายงานไว้ว่า สภาพทั่วไปของตลาดนัดโค-กระบือ ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2519 โดยนายสำราญ ชมพูนุตร พบว่า เริ่มเปิดดำเนินการโดยใช้พื้นที่ดำเนินการจำนวน 1 ไร่ เกษตรกรนำโคกระบือมาซื้อขายเพียง 50 ตัวต่อวันเท่านั้น ปี พ.ศ. 2539 ได้ย้ายตลาดมาเช่าสถานที่ดำเนินการใหม่ บนพื้นที่ 3 ไร่ เนื่องจากสถานที่ดำเนินการ ตั้งอยู่ในชุมชนและการคมนาคมไม่สะดวก ผลจากการย้ายสถานที่ดำเนินการทำให้มีเกษตรกรนำโคกระบือมาซื้อขายเพิ่มมากขึ้น เฉลี่ย 500 – 600 ตัวต่อวัน ปี พ.ศ. 2545 นายสำราญ ชมพูนุตร ได้เสียชีวิต นางทองศรี ชมพูนุตรจึง

มอบหมายให้ นายธรรมมณู คุรุวงษ์ บุตรเขย เข้ามาเป็นผู้บริหารจัดการแทน และในปีเดียวกันนั้น ได้ย้ายตลาดนัดมาเข้าสถานที่ดำเนินการแห่งใหม่ จำนวน 20 ไร่ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และได้เริ่มพัฒนาตลาดนัดโค-กระบือให้สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรผู้ใช้บริการ เช่น การจัดสถานที่ดำเนินการ จัดพนักงานไว้ให้บริการแก่เกษตรกร และนำธุรกิจต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงาน เช่น จำหน่ายอาหาร จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด จำหน่ายพืชอาหารสัตว์ และรับจ้างขนส่งสัตว์ ตลอดจนเชิญเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอมาให้บริการด้านฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาด และออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ปัจจุบันตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร เปิดดำเนินการทุกวันเสาร์ เริ่มแต่เวลา 6.00 น. – 12.00 น. เกษตรกรที่นำสัตว์มาซื้อขายส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง เช่น สุรินทร์ บุรีรัมย์ ขอนแก่น ชัยภูมิ และเกษตรกรจากภาคเหนือและภาคกลาง เช่น นครสวรรค์ พิจิตร โขงหิน สุโขทัย เป็นต้น จำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ย 6,000 ตัวต่อเดือน หรือเฉลี่ยนัดละประมาณ 1,500 ตัว ปริมาณการซื้อขาย 2,800 ตัวต่อเดือน ปริมาณการซื้อขายเฉลี่ย 700 ตัวต่อนัด

การจัดการตลาดนัดโค-กระบือ ด้านกฎระเบียบข้อบังคับของตลาดนัดโค - กระบือ มีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ควบคุมการซื้อขาย กฎระเบียบข้อบังคับสำหรับพนักงานประจำตลาด คือ ห้ามแสดงกิริยาที่ไม่สุภาพกับเกษตรกรที่มาใช้บริการ โดยเด็ดขาด และกฎระเบียบข้อบังคับสำหรับเกษตรกรที่มาซื้อขายสัตว์ เช่น 1) สัตว์ที่นำเข้าหรือออกจากตลาดนัดต้องผ่านการตรวจโรคระบาดและฉีดพ่นยาป้องกันโรคระบาดสัตว์จากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์ก่อน 2) การซื้อขายสัตว์ผู้ซื้อต้องวางเงินมัดจำ 500 บาทต่อตัว ถ้าเกษตรกรวางเงินมัดจำต่ำกว่า 500 บาท ทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น 3) โคและกระบือที่นำมาซื้อขายในตลาดนัด หากได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น ทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น

สำหรับบุคคลที่มาประกอบธุรกิจในตลาดนัดโค-กระบือ เช่น 1) ผู้ที่มาประกอบธุรกิจต่าง ๆ ภายในตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร ต้องดำเนินการภายในพื้นที่ที่จัดสรรให้เท่านั้น 2) ห้ามจำหน่ายอาหารที่มีส่วนประกอบของเนื้อโคหรือเนื้อกระบือและของมีเนื้อมาก่อนได้รับอนุญาต

ด้านการจัดการด้านพนักงานประจำตลาดนัด ได้จัดพนักงานประจำตลาดนัดเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกษตรกรที่มาทำการซื้อขาย โดยแบ่งออก 4 ตำแหน่ง คือ ตำแหน่งเก็บเงิน ค่าบริการตลาดนัด ตำแหน่งควบคุมการเดินรถ ตำแหน่งฉีดพ่นยาป้องกันโรคป้องกันโรคระบาดสัตว์และตำแหน่งออกใบสัญญาซื้อขาย นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ อำเภอเมืองร้อยเอ็ดในเรื่องการออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ การรักษาสัตว์ และออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์

ด้านการจัดการสถานที่ดำเนินการ เจ้าของตลาดนัดได้จัดสรรสถานที่ดำเนินการของตลาดนัดออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง พื้นที่ซื้อขาย มีพื้นที่ทั้งหมด 9 ไร่ ประกอบไปด้วย อาคารอำนวยการ พื้นที่ซื้อขายโค พื้นที่ซื้อขายกระบือ บ้านพักเกษตรกร คอกพักสัตว์ พื้นที่จำหน่ายสินค้า ห้องน้ำ ส่วนที่สอง พื้นที่จอดรถ จำนวน 11 ไร่

ด้านการจัดการเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการซื้อขาย เช่น ใบสัญญาซื้อขายทางเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ จะส่งโรงพิมพ์จัดทำใบสัญญาซื้อขายเดือนละ 1 ครั้ง เมื่อใช้เสร็จก็จะเก็บไว้ในห้องที่มีฉีดยา อุปกรณ์ฉีดพ่นยา ซึ่งเมื่อใช้งานเสร็จก็จะล้างทำความสะอาด และตากแดดจนแห้งก็จะนำไปเก็บที่อาคารอำนวยการ

ขั้นตอนการซื้อขายแลกเปลี่ยนโคกระบือของตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตรมีขั้นตอนการซื้อขายแลกเปลี่ยน ดังนี้ 1) การรับสัตว์ เมื่อเกษตรกรนำสัตว์มาถึงตลาดนัดแล้วพนักงานเรียกเก็บค่าบริการจากเกษตรกร อัตราค่าบริการตัวละ 5 บาท หลังจากนั้นไปยังจุดฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เสร็จแล้วพนักงานจะนำรถบรรทุกไปเทียบท่า เพื่อนำสัตว์ลงจากรถบรรทุกแล้วทำการซื้อขาย และ 2) วิธีการซื้อขาย พนักงานหรือเจ้าหน้าที่จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องเมื่อเกษตรกรผู้ซื้อและผู้ขายตกลงราคาซื้อขายสัตว์ได้แล้ว ผู้ซื้อจะเอาบัตรประชาชนและเงินมัดจำให้ผู้ขายเพื่อนำไปออกใบสัญญาซื้อขายและออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคสัตว์ โดยการออกใบสัญญาซื้อขายและออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคสัตว์นั้น จะเรียกเก็บค่าบริการกับผู้ขาย 20 บาทต่อตัว หลังจากนั้นผู้ขายนำไปยื่นให้ผู้ซื้อเพื่อรับเงินค่าสัตว์ตามที่ได้ตกลงกัน ในกรณีที่ผู้ซื้อต้องการเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่ ผู้ซื้อต้องมาขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ (ร.4) จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ก่อน โดยหลักฐานที่ต้องนำมา คือ บัตรประจำตัวประชาชน สัญญาซื้อขายสัตว์และใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เมื่อเจ้าหน้าที่ออกใบเคลื่อนย้ายสัตว์ให้แล้ว ก็จะติดเบอร์ที่หูสัตว์ทุกตัวตามจำนวนที่ต้องการเคลื่อนย้าย โดยคิดค่าธรรมเนียมตัวละ 30 บาทต่อตัว ส่วนด้านพันธุ์โคและกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร ส่วนใหญ่เป็นโคลูกผสม เช่น โคลูกผสมบราห์มัน โคลูกผสมพันธุ์อินดูบราห์ซิล รองลงมาคือโคพื้นเมืองของไทย โคลูกผสมพันธุ์พื้นเมืองของพม่า และโคพันธุ์ชาวลำพูน ส่วนกระบือที่เกษตรกรนำมาขายนั้นส่วนใหญ่เป็นกระบือพันธุ์พื้นเมืองของไทยและกระบือพันธุ์เมืองจากประเทศเพื่อนบ้าน

ผลการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร พบว่า ปี พ.ศ. 2548 จำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขาย 70,493 ตัว เฉลี่ย 5,877 ตัวต่อเดือน หรือเฉลี่ย 1,469 ตัวต่อวัน และในปี 2549 ซึ่งผู้ทำการศึกษาได้เก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน พบว่า จำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขาย 46,687 ตัว เฉลี่ย 5,854 ตัวต่อเดือน หรือเฉลี่ย 1,463 ตัวต่อวัน ด้านปริมาณการซื้อขายสัตว์ ขอยกตัวอย่างปริมาณการซื้อขายสัตว์เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2549 ซึ่งเปิดดำเนินการ

ซื้อขายแลกเปลี่ยน 4 นัด รวมจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขายทั้งหมด 5,577 ตัว และรวมปริมาณการซื้อขายสัตว์ทั้งหมด 2,674 ตัว หรือเฉลี่ยจำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขาย 1,349 ตัว ต่อนัด หรือเฉลี่ยปริมาณการซื้อขาย 668 ตัวต่อนัด ด้านมูลค่าการจัดการการซื้อขายและค่าใช้จ่ายในเดือนสิงหาคม 2549 ของตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้ คือ มูลค่าการจัดการการซื้อขายเฉลี่ยต่อนัด พบว่า จำนวนสัตว์ที่เกษตรกรนำมาซื้อขาย 1,349 ตัวต่อนัด เก็บค่าบริการก่อนเข้าซื้อขายตัวละ 5 บาทต่อตัว เป็นเงิน 6,745 บาท ปริมาณการซื้อขายเฉลี่ย 668 ตัวต่อนัด ค่าบริการทางการตลาด 20 บาทต่อตัว เป็นเงิน 13,360 บาท ค่าเช่าพื้นที่จำหน่ายสินค้า 1,900 บาทต่อนัด รวมมูลค่าการจัดการซื้อขายเฉลี่ย 22,230 บาทต่อนัด ค่าใช้จ่ายในการเปิดดำเนินการเฉลี่ยต่อนัด ประกอบด้วย ค่าตอบแทนพนักงาน 4,030 บาทต่อนัด ค่าไฟฟ้าและน้ำประปา 500 บาทต่อนัด และค่าธรรมเนียมเจ้าหน้าที่ตัวละ 5 บาท เฉลี่ยเป็นเงิน 3,640 บาทต่อนัด รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดเฉลี่ย 6,880 บาทต่อนัด สรุปมูลค่าการจัดการการซื้อขายและค่าใช้จ่ายในการเปิดดำเนินการในเดือนสิงหาคม 2549 ปรากฏว่า ได้ผลกำไรสุทธิเฉลี่ย 15,350 บาทต่อนัด

จุดแข็ง จุดบกพร่อง โอกาสในการพัฒนาและภัยคุกคาม ประกอบด้วย 1) ปัจจัยภายในตลาดนัดที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การจัดสรรพนักงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรที่นำโคและกระบือมาซื้อขาย การจัดการพื้นที่ซื้อขาย โดยแยกพื้นที่ซื้อขายสัตว์แต่ละชนิดอย่างชัดเจนและมีกฎระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ควบคุมเกษตรกรที่มาใช้บริการ 2) ปัจจัยภายในตลาดนัดที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ได้แก่ ขนาดอาคารอำนวยการคับแคบ เกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการไม่ได้รับความสะดวกและลานจอดรถไม่ได้มาตรฐาน พื้นที่เป็นหลุมเป็นบ่อและช่วงหน้าฝนมีน้ำขัง ทำให้เกษตรกรไม่กล้านำรถเข้าไปจอด 3) ปัจจัยภายนอกตลาดนัดที่สนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่ การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของรัฐบาล ทำให้เกษตรกรหันมาเลี้ยงโคมากขึ้น ส่งผลให้มีเกษตรกรนำโคและกระบือมาซื้อขายเพิ่มมากขึ้น และ 4) ปัจจัยภายนอกตลาดนัดที่อุปสรรคในการดำเนินงาน ได้แก่ ความผันผวนของราคาซื้อขายโคกระบือทำให้เกษตรกรไม่กล้านำสัตว์มาขายและเกษตรกรผู้ซื้อไม่กล้าซื้อ และฤดูกาลผลิตข้าวของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรไม่มีเวลานำสัตว์มาซื้อขายประกอบกับฝนเริ่มตกชุกทำให้เกษตรกรที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดไม่กล้าเดินทางมาซื้อขาย

2.6 สภาพพื้นฐานของตลาดนัดโค-กระบือที่ศึกษา

การศึกษาการตัดสินใจของเกษตรกรในการใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น และ มหาสารคาม ผู้ศึกษาได้ทำการคัดเลือกตลาดนัดโค-กระบือที่ใช้เป็นสถานที่ศึกษา โดยคัดเลือกจากตลาดนัดโค-กระบือที่มีเกษตรกรนำโคกระบือมาขายมากเป็นอันดับ 1 และ 2 ของแต่ละจังหวัด ในปี พ.ศ. 2549 และมีอายุการเปิดดำเนินการที่ยืนนานต่อเนื่อง และเจ้าของและผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา ซึ่งผลการคัดเลือกได้ตลาดนัดโค-กระบือศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 6 แห่ง ประกอบไปด้วย 1) ตลาดนัดโค-กระบือในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 2 แห่ง คือ ตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร และตลาดนัดโค-กระบือส้มโอง 2) ตลาดนัดโค-กระบือในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 แห่ง คือ ตลาดนัดโค-กระบือหัวบง และตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด และ 3) ตลาดนัดโค-กระบือในจังหวัดในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 2 แห่ง คือ ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระด้าย และตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน ซึ่งตลาดนัดแต่ละแห่งมีสภาพพื้นฐานทั่วไป และการบริหารจัดการ ดังนี้

2.6.1 สภาพพื้นฐานของตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร

ตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร สถานที่ตั้งหมู่ที่ 17 ตำบลรอบเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นตลาดนัดโค-กระบือที่เก่าแก่ที่สุดในจังหวัดร้อยเอ็ด ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2519 โดยนายสำราญ ชมพูบุตร ปัจจุบันมี นางทองศรี ชมพูบุตร เป็นเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ และนายธรรมมณู กรุทวงษ์ เป็นผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือ เปิดดำเนินการทุกวันเสาร์ของสัปดาห์ โดยเปิดให้บริการเริ่มแต่เวลา 6.00 น. – 12.00 น. หรือจนกว่าจะไม่มีการซื้อขาย

2.6.1.1 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร

การจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร วัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อใช้เป็นแหล่งรวบรวมโคกระบือ เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกษตรกรผู้ซื้อและเกษตรกรผู้ขาย เพราะในสมัยก่อนเกษตรกรผู้ซื้อต้องออกตระเวนหาซื้อโคกระบือตามหมู่บ้านทำให้ต้องเสียต้นทุนในการออกตระเวนหาซื้อโคกระบือสูงและสิ้นเปลืองเวลา
- 2) เพื่อส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคกระบือให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น และเพิ่มช่องทางให้เกษตรกรในการขายโคกระบือ เพราะในสมัยก่อนโอกาสที่เกษตรกรจะได้ขายโคกระบือน้อยมาก ต้องรอให้เกษตรกรผู้ซื้อมาซื้อจึงจะได้ขาย และมักจะถูกเอาเปรียบด้านราคาจากเกษตรกรผู้ซื้ออยู่ การก่อตั้งตลาดนัดโค-กระบือจะทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคกระบือมีโอกาสทางด้านการขายมากขึ้น เพราะมีโอกาสในการเลือกขายให้เกษตรกรผู้ซื้อที่ให้ราคาที่ดีพอใจ

2.6.1.2 เส้นทางคมนาคม การเดินทางมาใช้ตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร
เกษตรกรสามารถเดินทางมาใช้บริการได้ โดยใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 23 (ถนนแจ้งสนิท)

โดยถ้าเริ่มต้นจากตัวจังหวัดร้อยเอ็ดมุ่งหน้าไปอำเภอธวัชบุรี พอถึงสี่แยกบายพาสแล้วเลี้ยวขวาเข้าถนนเลียบเมืองประมาณ 300 เมตร ก็จะถึงตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร หรือใช้ถนนรณชัยชาญยุทธ ถ้าเริ่มต้นออกจากตัวจังหวัดร้อยเอ็ดมุ่งหน้าไปสี่แยกอำเภออาจสามารถแล้วเลี้ยวซ้ายเข้าถนนเลียบเมืองที่เชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 23 ประมาณ ขับรถมุ่งหน้าไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร อยู่ด้านขวามือของเกษตรกร ดังแสดงในภาพที่ 3.1

2.6.1.3 สาเหตุที่เลือกใช้เป็นสถานที่ศึกษา ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตรเป็นตลาดนัดโค-กระบือที่มีอายุเปิดดำเนินการยาวนาน ถือเป็นตลาดนัดโค-กระบือที่เก่าแก่ที่สุดในจังหวัดร้อยเอ็ด และสามารถเปิดดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และเกษตรกรผู้ให้บริการให้ความนิยมนำโคกระบือมาซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นอันดับที่ 1 ในปี 2549 จากจำนวนตลาดนัดโค-กระบือที่เปิดดำเนินการในจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 5 แห่ง และเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา

2.6.1.4 สาเหตุที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตรมีอายุยืนนาน

ปัจจัยที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตรสามารถเปิดดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องยาวนานและยังได้รับความนิยมจากเกษตรกรผู้ให้บริการ มีปัจจัยอยู่หลายประการ ดังนี้

1) เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือเป็นผู้มีความกว้างขวางในวงการนายฮ้อยโคกระบือ เพราะนายสำราญ ชมพูนุตร ผู้ก่อตั้งตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้ เคยประกอบอาชีพค้าโคกระบือเป็นอาชีพหลัก และยังคงสืบทอดอาชีพค้าโคกระบือมาสู่รุ่นลูกหลานจนถึงปัจจุบัน ในการเปิดตลาดนัดโค-กระบือในช่วงแรกๆ ได้อาศัยเพื่อนนายฮ้อยโคกระบือในชุมชนและพ่อค้าโคกระบือจากภาคเหนือและภาคกลางที่เคยค้าขายด้วยเข้ามาให้บริการ

2) การกำหนดวันเปิดดำเนินการ ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตรเปิดดำเนินการทุกวันเสาร์ของสัปดาห์ ทำให้มีเกษตรกรผู้ให้บริการนำโคกระบือเข้ามาซื้อขายจำนวนมาก

3) ประชาสัมพันธ์เชิญชวนพ่อค้าซื้อสัตว์ใหญ่ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการซื้อขายเป็นกรณีพิเศษ

4) เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ดมาสนับสนุนการดำเนินการทั้งในเวลาและนอกเวลาดำเนินการของตลาดนัด

2.6.1.5 ระบบการบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือ

ระบบการบริหารจัดการของตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร มีระบบการบริหารคล้ายคลึงกับตลาดนัดโค-กระบือทั่วไป ดังนี้

1) กฎระเบียบกติกาข้อบังคับของตลาดนัดโค-กระบือ

การดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือได้กำหนดกฎระเบียบข้อบังคับสำหรับพนักงานที่ปฏิบัติงานในตลาดนัด เกษตรกรที่มาทำการซื้อขายโคกระบือ และบุคคลทั่วไปที่มาประกอบธุรกิจต่าง ๆ ภายในตลาดนัดดังนี้

1.1) กฎระเบียบข้อบังคับสำหรับพนักงานที่ปฏิบัติงานในตลาดนัด

กฎระเบียบข้อบังคับสำหรับพนักงานที่ปฏิบัติงานในตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตรนั้น ยังไม่มีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน แต่ก่อนการปฏิบัติงานทุกครั้งเจ้าของตลาดนัดจะคอยเตือนพนักงานทุกคนอยู่เสมอว่า ถ้ามีปัญหาด้านการซื้อขายหรือด้านใด ๆ ก็ตามที่พนักงานไม่สามารถไกล่เกลี่ยหรือตัดสินใจปัญหาเองได้ให้มาแจ้งผู้จัดการตลาดนัดทันที และห้ามพนักงานทุกคนแสดงกิริยามารยาทที่ไม่ดีกับเกษตรกรที่มาใช้บริการโดยเด็ดขาด

1.2) กฎระเบียบข้อบังคับสำหรับเกษตรกรที่มาทำการซื้อขายโคและกระบือ

1.2.1) โคกระบือที่เกษตรกรนำเข้ามาในตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตรทุกตัว ต้องเสียค่าบริการตัวละ 5 บาท

1.2.2) โคกระบือที่นำเข้าหรือออกจากตลาดนัดต้องผ่านการตรวจโรคระบาดและฉีดพ่นยาป้องกันโรคระบาดสัตว์จากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์ก่อน ทั้งนี้เพื่อควบคุมป้องกันโรคระบาดสัตว์ที่อาจจะติดมากับโคกระบือ โดยเฉพาะ โรคปากและเท้าเปื่อย

1.2.3) การซื้อขายโคกระบือกันทุกครั้งเกษตรกรผู้ซื้อจะต้องวางเงินมัดจำ เป็นจำนวนเงิน 500 บาทต่อตัว ขั้นตอนการวางเงินมัดจำทำหลังจากที่ตกลงราคาซื้อขายเรียบร้อยแล้ว โดยผู้ซื้อจะเอาบัตรประจำตัวประชาชนชนพร้อมกับเงินมัดจำ 500 บาทต่อตัวแก่เกษตรกรเจ้าของโคกระบือเพื่อทำสัญญาซื้อขาย

1.2.4) การซื้อขายโคกระบือกันทุกครั้ง ถ้าเกษตรกรวางเงินมัดจำต่ำกว่า 500 บาท ทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้นในทุกกรณีที่เกิดขึ้น

1.2.5) ถ้ามีการซื้อขายโคกระบือ หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดผิดสัญญา ฝ่ายที่ผิดสัญญาจะต้องถูกปรับเงิน 500 บาทหรือเงินเท่าที่มัดจำ

1.2.6) โคกระบือที่นำมาซื้อขายในตลาดนัดหากได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น

1.2.7) หากมีการเคลื่อนย้ายโคกระบือออกนอกเขตพื้นที่จังหวัด ต้องขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ก่อน

1.3) กฎระเบียบข้อบังคับสำหรับบุคคลที่มาประกอบธุรกิจต่างๆ ในตลาดนัดโค-กระบือ

1.3.1) ผู้มาประกอบธุรกิจต่าง ๆ ภายในตลาดนัดโค-กระบือ
ชมพูนคร ต้องดำเนินการภายในพื้นที่ที่ได้จัดสรรให้เท่านั้น

1.3.2) ผู้ที่มาดำเนินธุรกิจจำหน่ายอาหารภายในตลาดนัด
โค-กระบือชมพูนคร ต้องเสียค่าบริการเช่าพื้นที่นั้นละ 100 บาทหรือแล้วแต่กรณี เช่น แม่ค้าหาบเร่
อาจจะเรียกเก็บค่าบริการเช่าพื้นที่ตามความเหมาะสม

1.3.3) ห้ามจำหน่ายของมีนมมาก่อนได้รับอนุญาต เช่น สุรา
บุหรี่ เบียร์ เป็นต้น เพราะเป็นสินค้าควบคุมจำหน่ายได้เฉพาะผู้ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น

1.3.4) ห้ามจำหน่ายอาหารที่มีส่วนประกอบของเนื้อโคหรือ
กระบือก่อนได้รับอนุญาต

1.3.5) ผู้ที่มาจำหน่ายสินค้าในตลาดนัด ถ้าหากมีโคกระบือที่
เกษตรกรนำมาซื้อขายไปทำลายสินค้าที่นำมาจำหน่าย เจ้าสินค้าจะเรียกร้องค่าเสียหายจากเจ้าของโค
กระบือไม่ได้

2) ด้านการให้บริการของตลาดนัดโค-กระบือชมพูนคร

ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนคร มีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 20 ไร่ ซึ่ง
ผู้จัดการตลาดนัดได้แบ่งพื้นที่ตลาดนัดเพื่อใช้เป็นจุดให้บริการ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อ
ให้บริการแก่เกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ที่มาใช้บริการ ดังแสดงในภาพที่ 2.2

2.1) อาคารอำนวยการ จำนวน 1 หลัง ใช้ในการอำนวยความสะดวก
สะดวกแก่เกษตรกรผู้มาใช้บริการ ด้านการออกใบสัญญาซื้อขาย ด้านการออกใบอนุญาตเคลื่อนย้าย
สัตว์ ออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์และการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในเรื่องต่างๆ

2.2) บ้านพักและคอกพักสัตว์ ผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือได้
จัดสรรพื้นที่ทำบ้านพักและคอกไว้ให้บริการเกษตรกรที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดโดยไม่คิด
ค่าบริการ ซึ่งตั้งอยู่รอบ ๆ บริเวณพื้นที่ซื้อขายโคกระบือ จำนวน 4 หลัง ส่วนคอกพักสัตว์ที่ จำนวน
10 คอก

2.3) ทำเทียบรถบรรทุก ผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือชมพูนครได้
จัดทำทำเทียบรถบรรทุกสัตว์ เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรที่มาใช้บริการ เพื่อให้เกษตรกรใช้เป็นทำ
เทียบรถเพื่อนำโคกระบือลงจากรถบรรทุก ถ้าเป็นเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดหรือจังหวัด
ใกล้เคียงทางเข้าของตลาดนัดโค-กระบือก็จะจัดทำทำเทียบรถบริเวณภายในพื้นที่ซื้อขายให้
เพื่อสะดวกในการนำโคกระบือลงจากรถบรรทุก ส่วนเกษตรกรที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดหรือ

ภาคเหนือ ซึ่งจำเป็นต้องนำโคกระบือเข้ามายังตลาดนัดก่อนเวลาทำการซื้อขาย ทางเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร ก็จะจัดทำท่าเทียบรถไว้หน้าบ้านพักหรือน้ำคอกพักสัตว์

2.4) ห้องน้ำ ผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตรจัดสรรพื้นที่เพื่อสร้างห้องน้ำและห้องสำหรับอาบน้ำให้แก่เกษตรกรที่มาให้บริการโดยไม่คิดค่าบริการจำนวน 11 ห้อง ตั้งอยู่ใกล้อาคารอำนวยการ จำนวน 5 ห้อง และข้างบ้านพักและคอกพักสัตว์อีกจำนวน 6 ห้อง

2.5) จอดรถบรรทุก ผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตรได้จัดสรรพื้นที่จอดรถได้ให้บริการแก่เกษตรกรที่มาใช้บริการไว้จำนวน 11 ไร่ ซึ่งสามารถจอดรถบรรทุกได้ประมาณ 300 คัน พื้นที่จอดรถบรรทุกที่ตลาดนัดจัดสรรให้อยู่บริเวณด้านหลังของตลาดนัดโค-กระบือ

3) ด้านบุคคลกรผู้ให้บริการ

ด้านบุคลากรที่ให้บริการในตลาดนัดโค-กระบือได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ของพนักงานประจำตลาดนัดโค-กระบือ และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอที่มาสนับสนุนการดำเนินการ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

3.1) พนักงานประจำตลาดนัดโค-กระบือ พนักงานประจำตลาดนัดที่ทางตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร มีทั้งหมด 4 ตำแหน่ง คือ ตำแหน่งเก็บเงินค่าบริการตลาดนัด ตำแหน่งควบคุม ตำแหน่งฉีดพ่นยาป้องกันโรคระบาดสัตว์ป้องกันโรคระบาดสัตว์ และตำแหน่งออกใบสัญญาซื้อขาย ซึ่งแต่ละตำแหน่งมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

3.1.1) ตำแหน่งเก็บเงินค่าบริการตลาดนัด จำนวน 2 คน มีหน้าที่หลัก คือ เก็บเงินค่าบริการผ่านประตูตลาดนัด โดยเริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่เวลา 06.00 น. – 11.00 น.

3.1.2) ตำแหน่งควบคุมการเดินรถ จำนวน 3 คน หน้าที่หลัก คือ ควบคุมการเดินรถที่เข้าออกภายในตลาดนัด นำรถเข้าท่าเทียบเพื่อนำโคกระบือลงรถ โดยเริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่เวลา 5.00 น. – 12.00 น.

3.1.3) ตำแหน่งพนักงานฉีดพ่นยาป้องกันโรคป้องกันโรคระบาดสัตว์ จำนวน 1 คน หน้าที่หลัก คือ ฉีดพ่นยาป้องกันโรคระบาดให้แก่โคกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายตลาดนัด วัตถุประสงค์ก็เพื่อป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยที่อาจจะติดมากับโคกระบือ เริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่เวลา 6.00 น. – 11.00 น.

3.1.4) ตำแหน่งพนักงานออกใบสัญญาซื้อขาย จำนวน 8 คน
หน้าที่หลัก คือ การออกใบสัญญาซื้อขายให้แก่เกษตรกรผู้ซื้อ เพื่อให้เป็นหลักฐานในการซื้อขายโค
กระบือ โดยเริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่ตลาดนัดเริ่มเปิดดำเนินการ

3.2) เจ้าหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงาน

การดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร ได้รับการ
สนับสนุนการดำเนินงานเจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน
3 คน ซึ่งจะมาปฏิบัติหน้าที่ทุกนัดที่ตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตรเปิดให้บริการ และยังให้บริการ
นอกวันเปิดตลาดนัดด้วย โดยเรื่องที่มาให้บริการ ได้แก่ การออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรค
ระบาดสัตว์ การออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ และการออกใบอนุญาตค้าสัตว์

4) ด้านผู้ประกอบการธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดนัด โค-กระบือ

ธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ ประกอบด้วย
ธุรกิจจำหน่ายอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป ธุรกิจจำหน่ายยารักษาโรคสัตว์
ธุรกิจจำหน่ายพืชอาหารสัตว์ประเภทหญ้าสด และธุรกิจรับจ้างขนสัตว์ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับ
ธุรกิจต่างๆ ดังนี้

4.1) ธุรกิจจำหน่ายอาหาร พื้นที่ที่ทางตลาดนัดจัดสรรไว้ให้ผู้มาเช่า
พื้นที่เพื่อจำหน่ายอาหารนั้น อยู่ข้างอาคารอำนวยการ จำนวน 10 ร้าน ประเภทอาหารที่นำมา
จำหน่าย เช่น ส้มตำ คำแตง คำถั่วฝักยาว ปลาเผา ห่อหมก ขนมหิน เป็นต้น

4.2) ธุรกิจจำหน่ายยารักษาโรคสัตว์และพืชอาหาร พื้นที่ที่ทางตลาด
นัดจัดสรรไว้สำหรับผู้มาเช่าพื้นที่เพื่อจำหน่ายยารักษาโรคสัตว์นั้น อยู่บริเวณด้านหน้าติดกับข้าง
แผงจำหน่ายอาหาร ปัจจุบันมีผู้มาเช่าพื้นที่จำหน่ายยารักษาโรคสัตว์จำนวน 2 แผง ประเภทยา
รักษาโรคสัตว์ที่นำมาจำหน่าย เช่น ยาแก้ท้องอืด ยาปรับปรุงน้ำนมสำหรับแม่โค เกลือแร่ ยารักษาแผลสด
สำหรับสัตว์ ถากน้ำตา เป็นต้น ส่วนพืชอาหารสัตว์ ผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือ ได้จัดสรรพื้นที่
ให้เกษตรกรวางจำหน่ายหญ้าสดและท่อนพันธุ์หญ้า โดยอยู่ด้านหน้าของตลาดนัด พันธุ์หญ้าที่
เกษตรกรนำมาจำหน่ายคือหญ้าพันธุ์กินรีสีม่วง ราคาจำหน่ายหญ้าสดจำหน่ายมัดละ 10 มัด และ
ท่อนพันธุ์หญ้าจำหน่ายมัดละ 10 – 15 บาท เริ่มวางจำหน่ายตั้งแต่ตอนเย็นวันศุกร์จนตลาดนัดปิดทำ
การ ซึ่งปัจจุบันมีผู้นำหญ้ามานำจำหน่ายในตลาดนัดแห่งจำนวน 4 ร้าน การคิดอัตราค่าบริการในรูป
ของหญ้าสด 2 มัดต่อมัด

4.3) ธุรกิจสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป จำนวน 3 ร้าน ประเภทของสินค้าที่
นำมาจำหน่าย เช่น หมวก รองเท้า เสื้อกางเกง ซีดี นาฬิกา เป็นต้น

4.4) ธุรกิจขนส่งโคและกระบือ จำนวน 6 – 7 ราย ซึ่งส่วนใหญ่ผู้มาประกอบธุรกิจขนส่งโคและกระบือในตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร เป็นคนในพื้นที่ที่มีบ้านพักใกล้เคียงกันกับตลาดนัดโค-กระบือ

5) ขั้นตอนการซื้อขายสัตว์

ขั้นตอนซื้อขายโคกระบือในตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตรนั้น มีขั้นตอนคล้ายกันกับการซื้อขายโคกระบือในตลาดนัดทั่วไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1) การเก็บค่าผ่านประตู เมื่อเกษตรกรนำรถบรรทุกโคกระบือมาถึงตลาดนัดแล้ว พนักงานจะทำการนับจำนวนโคกระบือที่เกษตรกรนำมาขาย เพื่อเรียกเก็บค่าผ่านประตูตลาดนัด โดยอัตราค่าบริการจะเรียกเก็บตัวละ 5 บาท พร้อมกับจดทะเบียนรถบรรทุกและจำนวนโคกระบือมาขาย โดยการบันทึกข้อมูลนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอที่มาสันนิบาตการดำเนินงาน

5.2) การฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เมื่อเก็บค่าบริการตลาดนัดเรียบร้อยแล้ว พนักงานก็จะฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ ซึ่งลักษณะการพ่นยาควบคุมป้องกันโรคจะพ่นวัคซีนรอบๆ รถบรรทุก วัสดุรองพื้นกระบะรถ ขาและเท้าสัตว์

5.3) การนำรถบรรทุกสัตว์เข้าเทียบท่า เมื่อพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์เรียบร้อยแล้ว พนักงานควบคุมการเดินนำรถบรรทุกสัตว์เข้าเทียบท่า เพื่อนำโคกระบือลงจากรถบรรทุก โดยถ้าเป็นเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดหรือจังหวัดใกล้เคียงนั้น พนักงานจะนำเข้าไปเทียบท่าที่อยู่ด้านในพื้นที่ซื้อขาย แต่ถ้าเป็นเกษตรกรที่มาจากภาคกลางและภาคเหนือ พนักงานจะนำเข้าไปเทียบท่าที่ตั้งอยู่ด้านนอกพื้นที่ซื้อขาย

5.4) การทำสัญญาซื้อขาย เมื่อเกษตรกรผู้ซื้อและเกษตรกรผู้ขายต่อรองตกลงราคาซื้อขายกันเรียบร้อยแล้ว เกษตรกรผู้ขายก็จะขอบัตรประชาชนของเกษตรกรผู้ซื้อพร้อมทั้งเงินมัดจำจำนวน 500 บาทต่อตัว มายื่นให้พนักงานออกใบสัญญาซื้อขาย โดยทางพนักงานออกใบสัญญาซื้อขายจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมใบสัญญาซื้อขายใบละ 20 บาทต่อตัว

5.5) การขอใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายเสร็จเรียบร้อยแล้ว เกษตรกรผู้ขายนำใบสัญญาซื้อขายมาออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์จากเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ ในขั้นตอนการขอใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เกษตรกรไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเพิ่ม เพราะทางตลาดนัดได้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมในขั้นตอนการออกใบสัญญาซื้อขายแล้ว เมื่อเกษตรกรผู้ขายทำใบสัญญาซื้อขายและขอใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์แล้ว เกษตรกรผู้ขายนำ

ใบสัญญาซื้อขายและใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ไปมอบให้เกษตรกรผู้ซื้อและเกษตรกรผู้ซื้อจะจ่ายเงินค่าซื้อโคกระบือในส่วนที่เหลือตามที่ได้ตกลงกันได้

5.6) การขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ในกรณีที่เกษตรกรผู้ซื้อต้องการเคลื่อนย้ายโคกระบือออกนอกพื้นที่เขตจังหวัดที่ตลาดนัดโค-กระบือตั้งอยู่ เกษตรกรผู้ซื้อต้องมาขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ (ร.4) จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ก่อน โดยหลักฐานที่เกษตรกรผู้ซื้อที่มีความประสงค์จะเคลื่อนย้ายสัตว์ต้องนำมาเพื่อยื่นให้เจ้าหน้าที่ คือ บัตรประจำตัวประชาชน ใบสัญญาซื้อขายสัตว์และใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เมื่อออกเจ้าหน้าที่ออกใบเคลื่อนย้ายสัตว์ให้เกษตรกรแล้ว เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์จะตีเบอร์หูให้กับโคกระบือที่เกษตรกรต้องการเคลื่อนย้าย เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเคลื่อนย้ายโคกระบือ และป้องกันการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ปลายทางที่เกษตรกรเคลื่อนย้ายไป โดยการขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ทางเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์คิดค่าธรรมเนียมตัวละ 30 บาท

6) ปริมาณโคและกระบือที่นำมาซื้อขาย พบว่า ในปี พ.ศ. 2549 มีเกษตรกรเข้ามาใช้บริการเฉลี่ยประมาณ 350 รายต่อวัน ปริมาณโคและกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 1,320 ตัวต่อวัน แยกเป็นโคเฉลี่ย 1,200 ตัวต่อวัน และกระบือเฉลี่ย 120 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขาย แยกเป็นโคเฉลี่ยประมาณ 600 ตัวต่อวัน และกระบือเฉลี่ยประมาณ 50 ตัว รวมปริมาณซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 650 ตัวต่อวัน ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2549 ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร มีเงินหมุนเวียนในตลาดนัดโค-กระบือเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 4,000,000 บาทต่อวัน หรือบางวันที่เปิดดำเนินการอาจสูงถึง 5,000,000 บาทต่อวัน และปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2552 ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร เกษตรกรนำโคกระบือมาขายเฉลี่ย 1,500 ตัวต่อวัน มีเงินหมุนเวียนในตลาดนัดเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 7,000,000 บาทต่อวัน สาเหตุที่ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตรยังมีเกษตรกรนำโคกระบือเข้ามาซื้อขายมากเหมือนเดิม สาเหตุเนื่องมาจาก ตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตรมีพ่อค้าซื้อสัตว์เข้ามาให้บริการซื้อสัตว์เป็นจำนวนมากกว่าเดิม เพราะนอกจากพ่อค้าซื้อสัตว์กลุ่มเดิมที่เป็นพ่อค้าซื้อสัตว์ประจำแล้ว ยังมีพ่อค้าซื้อสัตว์ชาวเวียดนามเข้ามาซื้อสัตว์โดยการนำของพ่อค้าซื้อสัตว์ชาวอุบลราชธานี สาเหตุเนื่องจากประเทศเวียดนามประสบภัยธรรมชาติ ส่งผลให้โคกระบือภายในประเทศขาดแคลน

2.6.1.6 จุดเด่นของตลาดนัดโค-กระบือชมพูนุตร

1) ด้านผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือ เป็นผู้กว้างขวางในวงการค้าโคกระบือมาก่อน ส่งผลพ่อค้าโคกระบือที่รู้จักกันและเคยซื้อขายโคกระบือด้วยกันเข้ามาใช้บริการ ตลาดนัดโค-กระบือเป็นพ่อค้าประจำของตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้ ตลอดจนการประสานความสัมพันธ์กับตลาดนัดโค-กระบือใกล้เคียงในการประชาสัมพันธ์วันเปิดดำเนินการ

2) ด้านวันเปิดดำเนินการ ไม่ตรงกันกับตลาดนัดใกล้เคียง และไม่เคยเปลี่ยนวันเปิดดำเนินการ ประกอบการวันเปิดดำเนินการซึ่งตรงกันวันเสาร์ของทุกสัปดาห์ ส่งผลให้มีเกษตรกรนำสัตว์มาซื้อขายเป็นจำนวนมาก และมีผู้ซื้อสัตว์หลายประเภท

3) พ่อค้าซื้อสัตว์รายใหญ่มาก ตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตรเป็นตลาดนัดโค-กระบืออีกแห่งหนึ่ง ซึ่งถือว่ามีพ่อค้าซื้อสัตว์รายใหญ่เข้ามาซื้อโคกระบือเป็นจำนวนมาก โดยเฉลี่ยประมาณ 40 – 50 รายต่อนัด ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าซื้อสัตว์รายใหญ่ที่เดินทางมาจากจังหวัดปทุมธานี นนทบุรี นครสวรรค์ อุทัยธานี อ่างทอง สุพรรณบุรี พิจิตร เป็นต้น

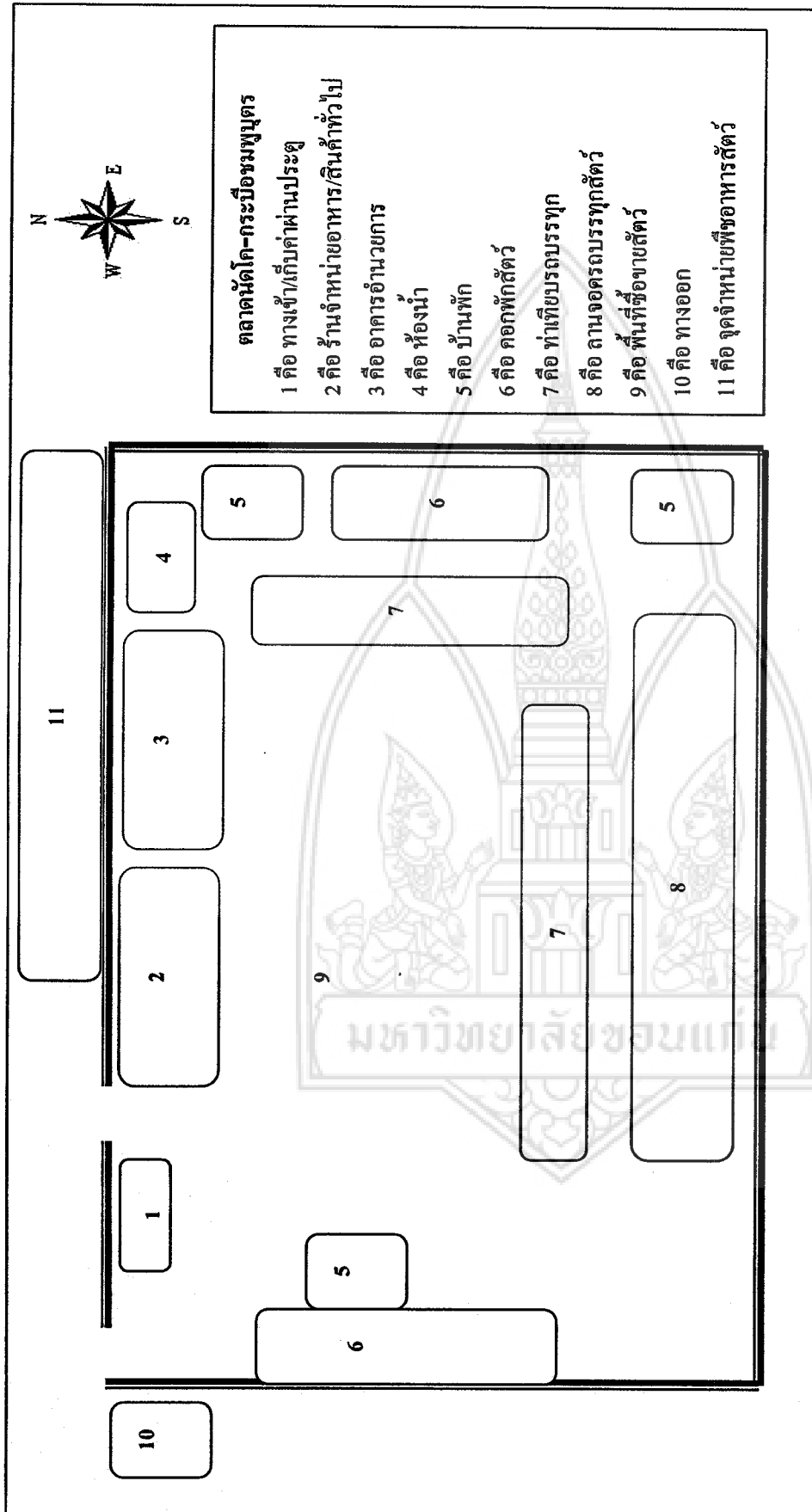
2.6.1.7 องค์ประกอบของตลาดนัดโค-กระบือต้องปรับปรุง

1) ลานจอดรถบรรทุกสัตว์ ในช่วงฤดูฝนที่มีฝนตกชุก ไม่สามารถใช้บริการเต็มประสิทธิภาพ เพราะมีน้ำท่วมขังทั่วพื้นที่ลานจอดรถ

2) ไม่มีพนักงานควบคุมการจราจรในช่วงเกษตรกรเดินทางกลับ ประกอบกับปล่อยให้มีการจอดรถจักรยานยนต์ของเกษตรกรจอดด้านหน้าตลาดนัดโค-กระบือ ทำให้มีปัญหารถติดบ้างในเกษตรกรเดินทางออกจากตลาดนัดโค-กระบือ

2.6.1.8 กฎระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่ต้องการให้ปรับปรุง ได้แก่

ตามกฎหมายข้อบังคับของทางราชการในเรื่องการจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน แต่ถ้าเกษตรกรมีความประสงค์จะขอจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือต้องแจ้งความประสงค์ต่อปศุสัตว์อำเภอในพื้นที่รับผิดชอบก่อน และต้องระบุรายละเอียดของตลาดนัดโค-กระบือที่จะเปิดดำเนินการ เช่น ที่ตั้ง ตำบล อำเภอ จังหวัด ขนาดที่พื้นที่ตลาดนัดโค-กระบือ วันเปิดดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอทราบ เพื่อออกไปสนับสนุนการดำเนินการด้านการควบคุมโรคระบาดสัตว์ ออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ส่วนตลาดนัดโค-กระบือชมพูบุตร ทางเจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอเมืองร้อยเอ็ด อยากให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ในช่วงที่เกษตรกรหรือพ่อค้าซื้อสัตว์นำโคกระบือออกจากตลาดนัดโค-กระบือเพื่อทางกลับด้วย เพราะมีเกษตรกรบางส่วนที่เข้ามาในตลาดนัดก่อนวันเปิดดำเนินการ ซึ่งโคกระบือเหล่านี้ อาจยังไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ (ธรรมนูญ ครุทวงษ์, 2552)

ภาพที่ 2.2 แผนผังแสดงองค์ประกอบของตลาดนัดโค-กระบือชมพุมิตร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

2.6.2 สภาพพื้นฐานของตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโอง

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโอง (โคกอีค้อน) สถานที่ตั้ง 14 หมู่ 4 ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2527 โดยมี นางบุญผา เย็นทรัพย์ เป็นผู้จัดการและเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ เปิดดำเนินการทุกวันจันทร์ เวลา 06.00 – 13.00 น.

2.6.2.1 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือส้มโอง เพื่อใช้เป็นตลาดกลางในการซื้อขายและแลกเปลี่ยนโคกระบือของเกษตรกรชุมชน และส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคกระบือของเกษตรกรในชุมชน

2.6.2.2 เส้นทางคมนาคม เกษตรกรสามารถเดินทางมาใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือส้มโองได้โดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 202 (สายยุทธศาสตร์) นครราชสีมา – ยโสธร ก่อนเลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด หรือเดินทางจากออกตัวอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด มุ่งหน้าไปถนนสายยุทธศาสตร์ 202 ถึงสี่แยกเลี้ยวขวาขึ้นถนนสายยุทธศาสตร์ 202 มุ่งหน้าไปทางจังหวัดนครราชสีมา ประมาณ 50 เมตร ตลาดนัดโค-กระบือส้มโองตั้งอยู่ขวามือของเกษตรกร ดังแสดงในภาพที่ 3.1

2.6.2.3 สาเหตุที่เลือกใช้เป็นสถานที่ศึกษา เพราะเป็นตลาดนัดโค-กระบือที่มีอายุการเปิดดำเนินการมายาวนาน และเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ด และได้รับความนิยมจากเกษตรกรผู้ให้บริการเป็นอันดับ 2 ในปี 2549 จากจำนวนตลาดนัดโค-กระบือทั้งหมด 5 แห่งที่ยังคงเปิดดำเนินการในจังหวัดร้อยเอ็ด และเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา

2.6.2.4 สาเหตุที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโองมีอายุยืนนาน

จากการสัมภาษณ์เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือและเกษตรกรผู้ให้บริการตลาดนัดโค-กระบือส้มโอง สาเหตุที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้ มีอายุยืนนานและยังเป็นที่นิยมนำโคกระบือมาขายของเกษตรกรผู้ให้บริการ ได้ดังนี้

1) เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ เป็นคนกว้างขวางในวงการค้าโคกระบือ เพราะอาชีพเดิมของสามีของนางบุญผา เย็นทรัพย์ เคยเป็นนายฮ้อยค้าโคกระบือมาก่อน ทำให้มีเพื่อนเป็นนายฮ้อยค้าโคกระบือที่เคยค้าขายด้วยกันจำนวนมาก เมื่อครอบครัวของนางบุญผา เย็นทรัพย์ ตั้งตลาดนัดโค-กระบือ จึงมีกลุ่มเพื่อนที่เป็นนายฮ้อยค้าโคกระบือเข้ามาสนับสนุนและให้บริการในช่วงแรกๆ ของการเปิดตลาดนัดโค-กระบือ

2) การกำหนดวันเปิดดำเนินการได้อย่างเหมาะสม ตลาดนัดโค-กระบือส้มโองเปิดดำเนินการทุกวันจันทร์ของสัปดาห์ และไม่เคยเปลี่ยนวันเปิดดำเนินการมาตั้งแต่เปิดดำเนินการนัดแรกจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ให้ความสนใจใช้บริการ เพราะสามารถวางแผนหมุนเวียนเข้าใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือ

2.6.2.5 ระบบการบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือ

การบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโอง โดยทั่วไปมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับตลาดนัดโค-กระบือทั่วไป ๆ ดังนี้

1) กฎระเบียบกติกาข้อบังคับของตลาดนัดโค-กระบือ

- 1.1) เกษตรกรที่นำโคกระบือเข้ามาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือส้มโอง ต้องจ่ายค่าผ่านประตู 20 บาทต่อคัน
- 1.2) ห้ามวิ่ง เลาะ เกาะ และปั่นป่ายรถบรรทุกสัตว์
- 1.3) โคกระบือที่นำมาซื้อขายในตลาดนัดหากได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น
- 1.4) การซื้อขายโคกระบือกันทุกครั้งเกษตรกรผู้ซื้อจะต้องวางเงินมัดจำ เป็นจำนวนเงิน 500 บาทต่อตัว
- 1.5) การซื้อขายโคกระบือกันทุกครั้ง ถ้าเกษตรกรวางเงินมัดจำต่ำกว่า 500 บาท ทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้นในทุกกรณีที่เกิดขึ้น
- 1.6) การเคลื่อนย้ายโคกระบือออกนอกเขตพื้นที่จังหวัดที่ตลาดนัดโค-กระบือตั้งอยู่ ต้องขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ก่อน
- 1.7) การนำสัตว์ออกจากตลาดนัดต้องให้พนักงานของตลาดนัดตรวจสอบสัญญาซื้อขายทุกครั้ง
- 1.8) ห้ามเล่นการพนัน และค่าประเวณีในตลาดนัดโค-กระบือส้มโอง โดยเด็ดขาดผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

2) ด้านการให้บริการของตลาดนัดโค-กระบือ

ตลาดนัดโค-กระบือส้มโองมีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 10 ไร่ ซึ่งผู้จัดการตลาดนัดได้แบ่งพื้นที่ตลาดนัดเพื่อใช้เป็นจุดให้บริการ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการแก่เกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ที่มาใช้บริการ ดังแสดงในภาพที่ 2.3

2.1) อาคารอำนวยการ ภายในตลาดนัดโค-กระบือส้มโองมีอาคารอำนวยการทั้งหมด 3 หลัง โดยแต่ละหลังได้กำหนดเป็นจุดให้บริการเกษตรกรผู้ให้บริการในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1.1) อาคารหลังที่ หนึ่ง ตั้งอยู่ด้านหน้าของตลาดนัดติดเข้าทางออก ใช้เป็นอาคารอำนวยการ และออกไปสัญญาซื้อขาย ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการตลาด ออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ จำหน่ายอาหารและสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป

2.1.2) อาคารหลังที่ สอง ตั้งอยู่บริเวณทางเข้าตลาดนัดโค-กระบือ ใช้เป็นจุดเก็บบัตรค่าผ่านประตู และจุดฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์

2.1.3) อาคารหลังที่ สาม ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของตลาดนัด ใช้เป็นที่พักชั่วคราวของเกษตรกรที่นำโคกระบือเข้ามาตลาดนัดในเวลากลางคืน ภายในอาคารจะมีคอกพักสัตว์

2.2) ทำเทียบรถบรรทุกสัตว์ เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือได้ทำทำเทียบรถไว้บริการเกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ไว้อย่างเพียงพอ โดยทำเทียบรถบรรทุกมีลักษณะเป็นคันดินยาวรอบพื้นที่ซื้อขาย และมีการกำหนดพื้นที่ซื้อขายสัตว์แต่ละประเภทอย่างชัดเจน เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าใช้บริการทำเทียบรถของเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขาย และพ่อค้าที่มาซื้อสัตว์

2.3) คอกพักสัตว์ ทางตลาดนัดไม่ได้จัดสร้างคอกพักสัตว์ไว้ให้บริการ แต่จะจัดสรรพื้นที่ให้เกษตรกรเป็นฝ่ายจัดสร้างเอง โดยทางตลาดนัดจะไม่คิดค่าเช่าพื้นที่คอกพักสัตว์

2.4) ห้องน้ำ ทางตลาดนัดได้จัดห้องน้ำไว้ให้บริการเกษตรกรไว้ 2 จุด คือ จุดที่หนึ่ง จำนวน 2 ห้อง อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของตลาดนัดและจุดที่ 2 จำนวน 2 ห้อง ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของตลาดนัด

2.5) อ่างน้ำสำหรับสัตว์ ทางตลาดนัดได้จัดอ่างใส่น้ำสำหรับให้โคกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายในตลาดนัดไว้ 1 จุดและถึงใส่น้ำ จำนวน 2 ถึง สำหรับตักน้ำไปให้โคกระบือกินระหว่างทำการซื้อขาย ซึ่งอยู่ตรงกลางพื้นที่ซื้อขาย

3) ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ

3.1) พนักงานประจำตลาดนัดโค-กระบือ จำนวน 10 คน ซึ่งมีหน้าที่ให้บริการในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1.1) พนักงานฉีดพ่นยาป้องกันโรค จำนวน 2 คน มีหน้าที่ฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และเก็บเงินค่าบัตรผ่านประตู โดยเริ่มให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 จนถึงเวลา 10.00 น.

3.1.2) พนักงานออกใบสัญญาซื้อขาย จำนวน 3 คน ทำหน้าที่ออกใบสัญญาซื้อขาย โดยจะเริ่มให้บริการตั้งแต่เวลา 07.00 น. จนตลาดนัดโค-กระบือปิดตัวไปเอง

3.1.3) พนักงานตรวจใบสัญญาซื้อขาย จำนวน 3 คน ทำหน้าที่ตรวจใบสัญญาซื้อขาย และตรวจใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ร่วมกับเจ้าหน้าที่สารวัตรปศุสัตว์ ตลอดจนประชาสัมพันธ์ข่าวสารการตลาดต่างๆไป

3.1.4) พนักงานควบคุมการเดินรถภายในตลาดนัด จำนวน 2 คน มีหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกการจราจรด้านหน้าตลาดนัด นำรถเข้าออกจากท่าเทียบรถหรือคอยควบคุมการเดินรถภายในตลาดนัดในช่วงที่มีรถบรรทุกเข้ามามากๆ ในช่วงตอนเช้า ซึ่งในวันที่ตลาดนัดเปิดดำเนินการนางบุผา เข็นทรัพย์จะมากอยควบคุมการซื้อขายด้วยตนเองทุกนัด

3.2) เจ้าหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงาน ตลาดนัดโค-กระบือส้มโฮง ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงาน จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอปทุมรัตน์และสารวัตรปศุสัตว์จากกรมปศุสัตว์ ซึ่งส่งเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์และอาสาสมัครปศุสัตว์ จำนวน 3 คน มาให้บริการในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ ออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ การตรวจเอกสารใบเคลื่อนย้ายสัตว์ การออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และออกใบอนุญาตค้าสัตว์

4) ด้านผู้ประกอบการธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ

ธุรกิจที่มาสับสนุนการดำเนินการของตลาดนัดโค-กระบือส้มโฮง ประกอบไปด้วย ธุรกิจจำหน่ายอาหารและเครื่องคั้น ธุรกิจยารักษาโรคสัตว์ ธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป และผู้มารับจ้างขนสัตว์ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับธุรกิจต่างๆ ดังนี้

4.1) ธุรกิจจำหน่ายอาหารและเครื่องคั้น จำนวน 4 ร้าน เป็นประเภทอาหารตามสั่งข้าวราดแกง ก๋วยเตี๋ยว จำหน่ายในราคาจานละ 20 บาท อาหารประเภทปรุงด้วยเนื้อสัตว์ เช่น ลาบ ก้อย คั้นเนื้อ ราคา 30 – 40 บาท และเครื่องคั้นประเภทต่างๆ ซึ่งจำหน่ายตามราคาท้องตลาดทั่วไป

4.2) ธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป จำนวน 2 ร้าน ประเภทสินค้าที่นำมาจำหน่าย เช่น สายรัดคอ, กระดิ่งแขวนคอสัตว์ เสื้อผ้า เครื่องตัดหญ้า เป็นต้น

4.3) ธุรกิจจำหน่ายยารักษาโรคและพืชอาหารสัตว์ สำหรับธุรกิจประเภทจำหน่ายยารักษาโรคและพืชอาหารสัตว์ แยกเป็นผู้จำหน่ายยารักษาโรคสัตว์ จำนวน 3 ราย ประเภทยารักษาโรคสัตว์ที่นำมาจำหน่าย เช่น ยาถ่ายพยาธิสำหรับโคกระบือ เกลือแร่ ยาบำรุงน้ำนม อากน้ำตาล ยารักษาแผลสด ส่วนผู้จำหน่ายพืชอาหารสัตว์จำพวกหญ้าสด จำนวน 1 – 2 รายหรือแล้วแต่ฤดูกาล

4.4) ธุรกิจรับจ้างขนสัตว์ ในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้มีผู้มารับจ้างบรรทุกสัตว์ประมาณ 4 – 5 ราย ซึ่งเป็นคนในชุมชนใกล้เคียงกับตลาดนัดโค-กระบือ การคิดอัตราค่าบริการขึ้นอยู่กับระยะทางหรือจำนวนสัตว์ที่บรรทุกมาขาย

5) ขั้นตอนการซื้อขายสัตว์ของตลาดนัดโค-กระบือบ้านส้มโฮง

การซื้อขายโคหรือกระบือของตลาดนัดโค-กระบือส้มโฮง มีขั้นตอนการซื้อขายโคกระบือ คล้ายกับตลาดนัดโค-กระบือทั่วไป ซึ่งมีขั้นตอนการซื้อขาย ดังนี้

5.1) เก็บค่าผ่านประตู ซึ่งจะมีพนักงานของตลาดนัดคอยให้บริการอยู่ด้านหน้าทางเข้าตลาดนัด โดยจะเรียกเก็บค่าผ่านประตูคันละ 20 บาท

5.2) การฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ โดยฉีดพ่นตามล้อรถบรรทุกวัสดุรองพื้นกระบะ เถ้าและขาสัตว์

5.3) นำรถบรรทุกสัตว์เข้าท่าเทียบรถ เพื่อนำโคกระบือลงจากรถบรรทุก สำหรับรถบรรทุกสัตว์หลังจากที่นำโคกระบือลงจากรถบรรทุกแล้ว เกษตรกรสามารถจอดรถเทียบท่าไว้ได้เลย

5.4) การทำสัญญาซื้อขาย เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายตกลงราคาซื้อขายสัตว์เรียบร้อยแล้ว ฝ่ายผู้ซื้อจะจ่ายเงินมัดจำค่าสัตว์พร้อมกับบัตรประจำตัวประชาชนให้ผู้ขาย เพื่อนำไปทำใบสัญญาซื้อขาย โดยการทำใบสัญญาซื้อขายพนักงานของตลาดนัดจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมค่าใบสัญญาซื้อขาย 25 บาทต่อตัว หลังจากทำใบสัญญาซื้อขายเสร็จแล้ว ผู้ขายก็จะนำใบสัญญาซื้อขายให้กับผู้ซื้อพร้อมกับเรียกรับเงินค่าสัตว์ในส่วนที่เหลือ

5.5) การขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ เกษตรกรที่ประสงค์จะเคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกเขตพื้นที่จังหวัดที่ตลาดนัดตั้งอยู่ ต้องขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์กับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ ซึ่งสัตว์ทุกตัวที่ได้ขออนุญาตเคลื่อนย้ายทางเจ้าหน้าที่จะติดเบอร์หูให้ทุกตัวเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเคลื่อนย้าย โดยคิดค่าธรรมเนียม 30 บาทต่อตัว

5.6) การตรวจสอบหลักฐานการซื้อขาย หลังจากที่ได้ทำการซื้อขายสัตว์เสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อเกษตรกรจะเดินทางกลับ จะมีพนักงานของตลาดนัดเรียกตรวจหลักฐานการซื้อขายร่วมกับเจ้าหน้าที่สารวัตรปศุสัตว์ที่มาคอยเรียกตรวจหลักฐานการเคลื่อนย้ายสัตว์

6) ปริมาณโคและกระบือที่นำมาซื้อขาย มีเกษตรกรเข้ามาใช้บริการเฉลี่ยประมาณ 150 รายค่อนัด ปริมาณโคและกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 360 ตัวค่อนัด แยกเป็น โคเฉลี่ย 350 ตัวค่อนัด กระบือเฉลี่ย 10 ตัวค่อนัด ปริมาณการซื้อขาย แยกเป็น โคเฉลี่ยประมาณ 125 ตัวค่อนัด และกระบือเฉลี่ยประมาณ 5 ตัว รวมปริมาณซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 125 ตัวค่อนัด เกษตรกรที่นำโคกระบือมาขายส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในจังหวัดร้อยเอ็ด สุรินทร์ มหาสารคาม บุรีรัมย์ เป็นต้น ส่วนพ่อค้าซื้อสัตว์ นอกจากเกษตรกรรายย่อยทั่วไปที่ซื้อโคกระบือไปเลี้ยงขยายพันธุ์แล้ว ยังมีพ่อค้าชำแหละในท้องถิ่นและพ่อค้าซื้อสัตว์รายใหญ่ที่เดินทางมาจากจังหวัดปทุมธานี นนทบุรี อุดรธานี เป็นต้น ในช่วงปี 2547 – 2549 รัฐบาลได้ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ทำให้มีเกษตรกรรายย่อยสนใจหันมาเลี้ยงโคเนื้อเป็นจำนวนมาก และมีการนำโคกระบือเข้ามาซื้อขายผ่านตลาดนัดโค-กระบือเป็นจำนวนมากเช่นกัน ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2549 ตลาดนัดโค-กระบือส้มโฮง มีเงินหมุนเวียนในตลาดนัดโค-กระบือเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 1,000,000 บาทค่อนัด

หรือบางนัดอาจสูงถึง 1,200,000 บาทต่อนัด แต่ในปัจจุบันพบว่าราคาโคมีชีวิตรตกลงเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ในปี 2552 มีเกษตรกรนำโคมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 200 – 300 ตัวต่อนัด เงินหมุนเวียนภายในตลาดนัดโค-กระบือเฉลี่ยประมาณ 300,000 บาทต่อนัด ทั้งนี้เนื่องจากราคาโคมีชีวิตรตกต่ำ ประกอบกับเกษตรกรหันกลับเลี้ยงโคตามวิถีชีวิตดั้งเดิม คือ หันมาเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองของไทย ซึ่งแต่ก่อนพื้นที่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ถือเป็นเขตที่มีการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองมากที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด

2.6.2.6 จุดเด่นของตลาดนัดโค-กระบือสัปดาห์

1) ด้านเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ เป็นผู้กว้างขวางในวงการค้าโค-กระบือมาก่อน เป็นพ่อค้าหรือเพื่อนนายฮ้อยค้าโค-กระบือที่รู้จักกันมาก่อนมาใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือ ตลอดจนการประสานความสัมพันธ์กับตลาดนัดโค-กระบือใกล้เคียงในการประชาสัมพันธ์วันเปิดดำเนินการ

2) ด้านวันเปิดดำเนินการ กำหนดได้อย่างเหมาะสมไม่เคยเปลี่ยนวันเปิดดำเนินการ ทำให้เกษตรกรผู้ขายและพ่อค้าซื้อโค-กระบือกำหนดแผนการหมุนเวียนใช้บริการได้

2.6.1.7 องค์ประกอบของตลาดนัดโค-กระบือต้องปรับปรุง

1) พื้นที่ซื้อขายโค-กระบือ ในฤดูแล้งควรมีการรดน้ำพื้นที่ซื้อขาย เพื่อป้องกันฝุ่นละออง และควรมีการปลูกต้นไม้โคเร็ว เพื่อให้พื้นที่ซื้อขายมีความร่มรื่น ตลอดจนให้เป็นหลบแดดของเกษตรกรผู้มาให้บริการ

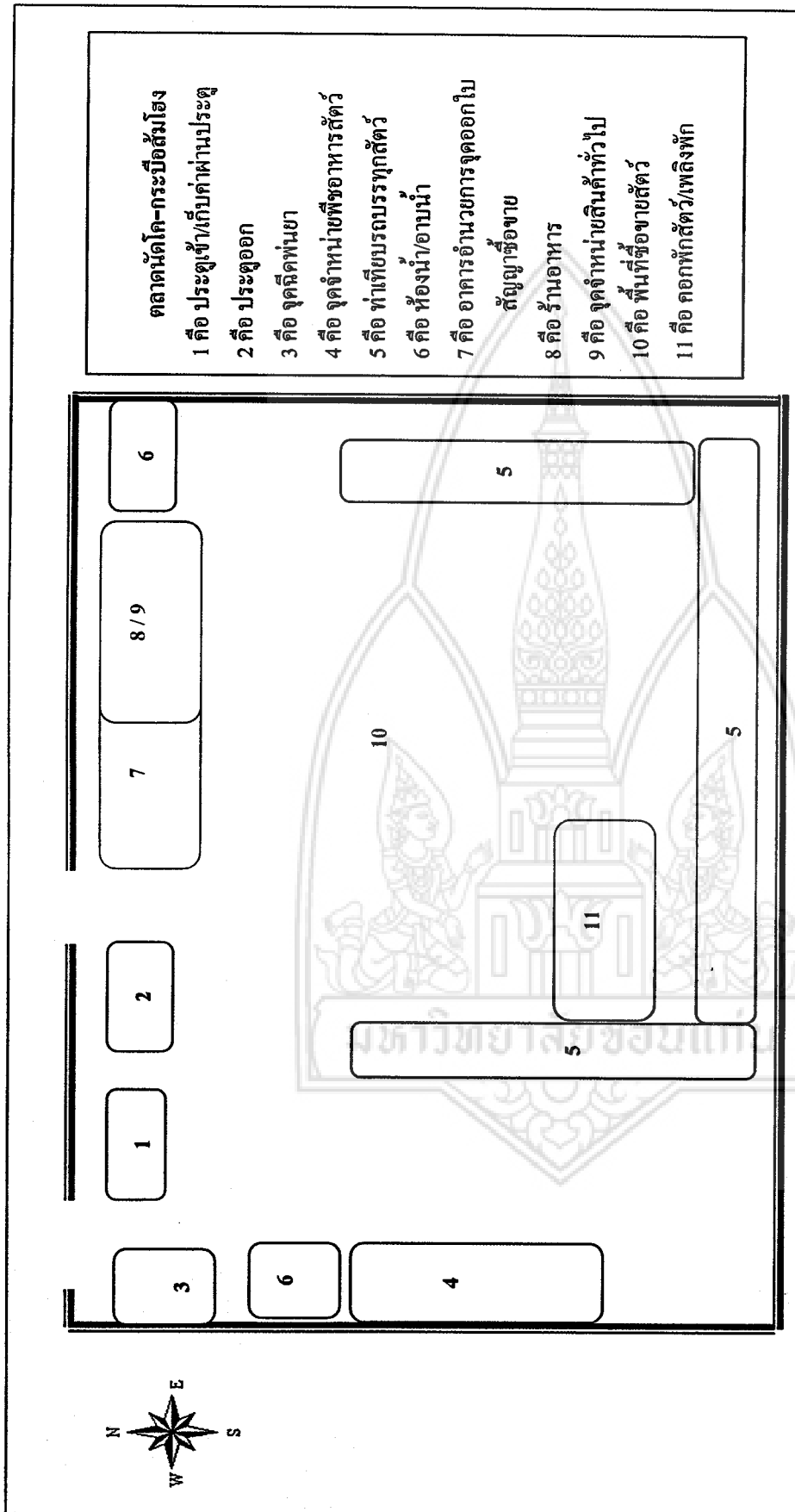
2) ควรมีการควบคุมการค้าประเวณี จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า ตอนกลางคืนก่อนวันเปิดดำเนินการของตลาดนัดโค-กระบือสัปดาห์ จะมีหญิงขายบริการทางเพศ ซึ่งเป็นสาเหตุของการชักนำวัยรุ่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องเข้ามาบรรจบกันเกษตรกรผู้ให้บริการในตอนกลางคืน

2.6.2.8 กฎระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่ต้องการให้ปรับปรุง ได้แก่

ตามกฎระเบียบข้อบังคับของทางราชการในเรื่องการจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน แต่ถ้าเกษตรกรมีความประสงค์จะขอจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ต้องแจ้งความประสงค์ต่อปศุสัตว์อำเภอในพื้นที่รับผิดชอบก่อน และต้องระบุรายละเอียดของตลาดนัดโค-กระบือที่จะเปิดดำเนินการ เช่น ที่ตั้ง ตำบล อำเภอ จังหวัด ขนาดที่พื้นที่ตลาดนัดโค-กระบือ วันเปิดดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอทราบ เพื่อออกไปสนับสนุนการดำเนินการด้านการควบคุมโรคระบาดสัตว์ ออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ส่วนตลาดนัดโค-กระบือสัปดาห์ทางเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์อยากให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ในช่วงที่เกษตรกรหรือ

พ่อค้าซื้อสัตว์นำสัตว์ออกจากตลาดนัดโค-กระบือด้วย เพราะมีเกษตรกรบางส่วนที่เข้ามาในตลาด
นัดก่อนวันเปิดดำเนินการ ซึ่งโคกระบือพวกเหล่านี้�่ายังไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาด
สัตว์ (บุบผา เข็นทรัพย์, 2552)

ภาพที่ 2.3 แผนผังแสดงองค์ประกอบของตลาดนัดโค-กระบือส้มโอง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด

2.6.3 สภาพพื้นฐานของตลาดนัดบ้านห้วยบง

ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง สถานที่ตั้ง บ้านห้วยบง หมู่ 6 ตำบลหนองใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น ก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2545 โดยนายสำราญ ศรีพา เป็นผู้ก่อตั้งและเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ และนายพัชระ ไชยสุรินทร์ เป็นผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือ เปิดดำเนินการทุกวันพุธและวันพฤหัสบดีของสัปดาห์ เกษตรกรสามารถนำโคกระบือเข้ามาซื้อขาย ได้ตั้งแต่เช้าวันพุธและสามารถนอนค้างคืนได้จนตลาดนัดโค-กระบือปิดดำเนินการในวันพฤหัสบดี เวลา 10.00 น.

2.6.3.1 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง เพื่อส่งเสริมอาชีพ การเลี้ยงโคและกระบือของเกษตรกรในชุมชน โดยใช้ตลาดนัดโค-กระบือเป็นส่วนหนึ่งในการ ส่งเสริมการอาชีพ และเพื่อเพิ่มช่องทางในการซื้อขายโคกระบือที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมการเลี้ยง โคกระบือ

2.6.3.2 เส้นทางคมนาคม การเดินทางมาใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง เกษตรกรสามารถเดินทางมาใช้บริการได้อย่างสะดวก เพราะตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้จะอยู่ติดกับ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ถนนมะลิวัลย์) ในช่วงระหว่างอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่นกับ อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ถ้าเกษตรกรเดินทางมาจากจังหวัดขอนแก่น เมื่อมาถึงอำเภอลำทะเมนชัย ให้ขับรถผ่านอำเภอลำทะเมนชัยไปอำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ประมาณ 2 กิโลเมตร ก็จะเห็น ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบงตั้งอยู่ทางด้านขวามือของเกษตรกร หรือถ้าเดินทางมาจากอำเภอกอน สารจังหวัดชัยภูมิ ก่อนเข้าตัวอำเภอลำทะเมนชัยประมาณ 2 กิโลเมตร ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบงจะตั้งอยู่ ทางซ้ายมือของเกษตรกร ดังแสดงในภาพที่ 3.1

2.6.3.3 สาเหตุที่เลือกใช้เป็นสถานที่ศึกษา เพราะตลาดนัดโค-กระบือห้วยบงเป็น ที่เพิ่งเปิดดำเนินการ แต่เกษตรกรให้ความสนใจนิยมนำโคกระบือมาขายมากเป็นอันดับ 1 ในปี 2549 จากจำนวนตลาดนัดโค-กระบือ ทั้งหมด 5 แห่ง ที่ยังคงเปิดดำเนินการในจังหวัดขอนแก่น และเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา

2.6.3.4 สาเหตุที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบงมีอายุยืนนาน

จากการสัมภาษณ์เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ และสอบถามจากเกษตรกร ที่มาใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง สามารถสรุปสาเหตุที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้ ยังคงเปิดดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และได้รับความนิยมจากเกษตรกรผู้ให้บริการที่นำโคกระบือมา ขายและจากพ่อค้าซื้อสัตว์ ได้ดังนี้

1) การกำหนดวันเปิดดำเนินการตลาดนัดโค-กระบือ ผู้จัดการตลาดนัด โค-กระบือแห่งนี้ กำหนดให้มีการเปิดดำเนินการ 2 วัน คือ วันพุธและวันพฤหัสบดีของสัปดาห์

ซึ่งไม่ตรงกับตลาดนัดโค-กระบือใกล้เคียง และเปิดต่อจากตลาดนัดโค-กระบืออำเภอศรีบุญเรือง ซึ่งเป็นผลดี คือ ทำให้เกษตรกรมีโอกาสขายโคกระบือที่นำมาขายได้หมดทุกตัว ส่วนเกษตรกรที่ขายโคกระบือไม่หมดจากการใช้บริการตลาดนัดโค-กระบืออำเภอศรีบุญเรืองก็สามารถนำมาขายที่ตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้ได้

2) สถานที่ตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ตั้งอยู่ติดถนนสายหลักที่เชื่อมต่อจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคเหนือ ทำให้มีเกษตรกรที่เดินทางมาจากภาคเหนือทั้งที่เป็นเกษตรกรผู้ขายและพ่อค้าซื้อสัตว์เข้ามาใช้บริการค่อนข้างมาก

2.6.3.5 ระบบการบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือบ้านห้วยบง

ระบบการบริหารจัดการภายในตลาดนัดโค-กระบือบ้านห้วยบงโดยทั่วไปมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับตลาดนัดโค-กระบือทั่วไป ๆ ดังนี้

1) กฎระเบียบกติกาข้อบังคับของตลาดนัดโค-กระบือ เพื่อให้การซื้อขายโคกระบือระหว่างเกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ เป็นด้วยความถูกต้องและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เจ้าของตลาดนัดกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อให้เป็นกรอบให้เกษตรกรที่มาใช้บริการถือปฏิบัติ ดังนี้

1.1) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านห้วยบง เข้าเช้าวันพุธออกเช้าวันพฤหัสบดีเวลา 10.00 น.

1.2) ห้ามนำโคและกระบือที่เป็ดโรคทุกชนิดเข้ามาขายในตลาดนัดแห่งนี้เด็ดขาด

1.3) การซื้อขายทุกครั้งต้องทำใบสัญญาซื้อขายตัวละ 20 บาท

1.4) การเก็บค่าบัตรผ่านประตู ทางเข้าคิดราคาเที่ยวละ 20 บาททุกคัน

1.5) การซื้อขายแลกเปลี่ยนโค-กระบือต้องมัดจำอย่างน้อย 500 บาท

ขึ้นไป

1.6) การซื้อขายถ้ามีปัญหาให้รีบเงินมัดจำทันที

1.7) ให้ผู้ซื้อและผู้ขาย ปฏิบัติตามเอกสารสัญญาทุกข้อโดยเฉพาะ

การรับประกัน

1.8) ปศุสัตว์อำเภอชุมแพจะมาออก ร. 4 และ ร. 10 ในวันพุธและพฤหัสบดี เวลา 08.00 น. เป็นต้นไป

1.9) ห้ามเล่นการพนันและห้ามหญิงบริการมาค้าประเวณี ในตลาดนัดโค-กระบือเด็ดขาด

1.10) ห้ามนำสัตว์ออกจากตลาดนัดหลังเวลา 18.00 น. (วันพุธ)

2) ด้านการให้บริการของตลาดนัดโค-กระบือ

ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบงมีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 20 ไร่ ซึ่งผู้จัดการตลาดนัดได้แบ่งพื้นที่ตลาดนัดเพื่อใช้เป็นจุดให้บริการ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการแก่เกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ที่มาใช้บริการ ดังแสดงในภาพที่ 2.4

2.1) อาคารอำนวยการ จำนวน 1 หลัง ตั้งอยู่บริเวณกลางพื้นที่ซื้อขายโคกระบือ ใช้เป็นสถานที่ออกใบสัญญาซื้อขายสัตว์ จำหน่ายอาหารและเครื่องมือ และประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ

2.2) ทำเทียบรถบรรทุกสัตว์ ตลาดนัดโค-กระบือกำหนดพื้นที่ซื้อขายโคกระบือให้มีลักษณะเป็นรูปครึ่งวงกลม ซึ่งรอบล้อมด้วยทำเทียบรถบรรทุกสัตว์ เกษตรกรผู้ให้บริการที่นำโคกระบือมาขายสามารถนำรถบรรทุกสัตว์เข้าเทียบท่าแล้วทำการซื้อขายได้เลยโดยไม่ต้องนำรถบรรทุกสัตว์ไปจอดที่อื่น

2.3) คอกพักสัตว์ สำหรับคอกพักสัตว์ทางตลาดนัดโค-กระบือไม่ได้มีไว้ให้บริการเกษตรกร แต่ถ้าเกษตรกรมีความประสงค์จะใช้คอกพักสัตว์ ทางผู้จัดการจะจัดพื้นที่ให้แล้วเกษตรกรเป็นฝ่ายดำเนินการจัดสร้างเอง

2.4) ห้องน้ำ การบริการในส่วนนี้ผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือในบุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินการ โดยคิดค่าบริการครั้งละ 3 บาท โดยมีห้องน้ำให้บริการทั้งหมดจำนวน 3 ห้อง อาบน้ำ จำนวน 2 ห้อง คัดค่าบริการ 5 บาทต่อครั้ง

2.5) อ่างน้ำสำหรับสัตว์ ผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือได้เตรียมอ่างน้ำและก๊อกน้ำให้บริการเกษตรกร เพื่อนำไปให้โคกระบือกินไว้ จำนวน 2 จุด

3) ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ

ด้านบุคลากรที่ให้บริการในตลาดนัดโค-กระบือบางออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ พนักงานประจำตลาดนัดโค-กระบือและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ โดยทำหน้าที่ให้บริการในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1) พนักงานประจำตลาดนัดโค-กระบือ จำนวน 10 คน ซึ่งจะคอยให้บริการเกษตรกรและพ่อค้าที่เข้าซื้อขายสัตว์ตลอดการเปิดดำเนินการของตลาดนัดโค-กระบือทั้ง 2 วัน ซึ่งประกอบด้วยพนักงานประจำตลาดนัดที่ให้บริการในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1.1) ผู้จัดการทั่วไปจำนวน 1 คน ซึ่งมีหน้าที่ คือ ประชาสัมพันธ์ ดูแลความเรียบร้อยในการซื้อขายโคกระบือภายในตลาดนัดในตอนกลางวันและกลางคืน

3.1.2) พนักงานเก็บค่าผ่านประตู จำนวน 2 คน (สลับกันคนวัน) ทำหน้าที่เก็บค่าผ่านประตูโดยเรียกเก็บกันละ 20 บาท และตรวจเอกสารใบสัญญาซื้อขายสัตว์

3.1.3) พนักงานออกใบสัญญาซื้อขายโคและกระบือ ประมาณ 4 - 6 คน มีหน้าที่ ออกใบสัญญาซื้อขายสัตว์

3.2) เจ้าหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงาน ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน โดยมาให้บริการในเรื่องการออกใบเคลื่อนย้ายสัตว์ ออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และออกใบอนุญาตค้าโคกระบือมีชีวิต

4) ด้านผู้ประกอบการธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ

ธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง ประกอบด้วย ธุรกิจจำหน่ายอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป ธุรกิจจำหน่ายยารักษาโรคสัตว์ ธุรกิจจำหน่ายพืชอาหารสัตว์ประเภทหญ้าสด และธุรกิจรับจ้างขนสัตว์ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับธุรกิจต่างๆ ดังนี้

4.1) ธุรกิจจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 4 ร้าน ซึ่งมีการให้บริการตลอดทั้งกลางวันและกลางคืนจนตลาดนัดโค-กระบือปิด ประเภทอาหาร เช่น อาหารตามสั่ง ลาบ ก้อย ก๋วยเตี๋ยว ราคาอาหารเริ่มต้นที่จานละ 30 บาท ประเภทเครื่องดื่ม เช่น น้ำอัดลม สุรา เบียร์ น้ำชา กาแฟ จำนวนตามราคาท้องตลาดทั่วไป

4.2) ธุรกิจจำหน่ายสินค้านำมาให้บริการ เช่น กระดิ่งแขวนสัตว์ เชือกผูกคอ มิด เครื่องมือช่าง เป็นต้น

4.3) ธุรกิจจำหน่ายยารักษาโรคสัตว์ จำนวน 2 ร้าน ประเภทสินค้าที่นำมาให้บริการ เช่น ยาถ่ายพยาธิสัตว์ ยาปรับปรุงน้ำนม เมล็ดพันธุ์พืชอาหารสัตว์ เคลือบแร่ เป็นต้น

4.4) พืชอาหารสัตว์ จำนวน 3 - 4 ร้าน ซึ่งส่วนใหญ่ให้เกษตรกรในชุมชนบ้านห้วยบงและใกล้เคียงเข้ามาขาย โดยขายในราคามัดละ 10 บาท และมีบริการส่งถึงหลักหรือรถบรรทุกของเกษตรกร

4.5) ผู้มารับจ้างขนสัตว์ในตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง มีผู้มารับจ้างบรรทุกสัตว์ประมาณ 3 - 4 ราย ซึ่งเป็นคนในชุมชนของบ้านห้วยบงเองและชุมชนใกล้เคียง การคิดอัตราค่าบริการขึ้นอยู่กับระยะทางหรือจำนวนสัตว์ที่บรรทุกมาขาย

5) ขั้นตอนการซื้อขายสัตว์

5.1) การเรียกเก็บค่าผ่านประตู เมื่อเกษตรกรนำสัตว์เข้ามาในตลาดนัดแล้ว พนักงานจะเรียกเก็บค่าผ่านประตู กันละ 20 บาท ถ้าในกรณีรถบรรทุกคันเดียวกันขนสัตว์

เข้ามาขายในตลาดนัดหลายเที่ยว ทางตลาดนัดจะไม่เก็บบัตรผ่านประตูในเที่ยวที่ 2 แต่ต้องแสดงบัตรผ่านประตู ทุกครั้ง ในกรณีที่ตลาดนัดเลิกทำการรวบรวมรถทุกตัวที่จะออกจากตลาดนัดทุกคัน ต้องแสดงหลักฐานการเป็นเจ้าของสัตว์ คือ ใบซื้อขายสัตว์ตามจำนวนที่จะนำออกจากตลาดนัด กรณีที่เคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกพื้นที่ที่ตลาดนัดตั้งอยู่ต้องแสดงใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ด้วย ส่วนในด้านฉีควัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ทางตลาดนัดโค-กระบือจะทำในช่วงที่มีการระบาดของโรคเท่านั้น

5.2) การนำรถเข้าเทียบท่า เกษตรกรนำรถบรรทุกสัตว์ไปเทียบท่าเพื่อนำโคกระบือลงรถ โดยหลังจากที่นำโคกระบือลงจากรถบรรทุกแล้ว เกษตรกรสามารถจอดรถเทียบท่าได้เลยจนกว่าจะเดินทางกลับ โดยไม่นำรถบรรทุกไปจอดที่อื่น เพราะผู้จัดการได้จัดทำเทียบรถไว้อย่างเพียงพอ

5.3) การทำสัญญาซื้อขาย เมื่อเกษตรกรตกลงซื้อขายโคกระบือได้แล้วผู้ซื้อต้องวางเงินมัดจำค่าสัตว์ไม่ต่ำกว่า 500 บาทต่อตัว พร้อมกับใบประจำตัวประชาชนให้ผู้ขาย เพื่อไปทำใบสัญญาซื้อขายสัตว์ โดยผู้ขายต้องจ่ายค่าใบสัญญาซื้อขายตัวละ 20 บาท เมื่อทำใบสัญญาซื้อขายเสร็จแล้ว ผู้ขายสัตว์ก็นำใบสัญญาซื้อขายไปมอบให้ผู้ซื้อพร้อมกับเรียกรับเงินค่าสัตว์ในส่วนที่เหลือจากผู้ซื้อ สำหรับการเคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกเขตจังหวัดที่ตลาดนัดตั้งอยู่จะต้องทำใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์โดยจะมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอให้บริการสำหรับสัตว์ที่ได้ขออนุญาตเคลื่อนย้าย เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จะออกเอกสารพร้อมกับดีเบอร์ดูให้กับสัตว์ตัวนั้น

5.4) ตรวจเอกสารสัญญาซื้อขาย เมื่อเกษตรกรทั้งผู้ซื้อและผู้ขายเดินทางกลับ พนักงานเก็บบัตรผ่านประตูก็จะเรียกตรวจเอกสารสัญญาการซื้อขายและใบเอกสารเคลื่อนย้ายสัตว์

6) ปริมาณโคและกระบือที่นำมาซื้อขาย พบว่า ในปี พ.ศ. 2549 มีเกษตรกรเข้ามาใช้บริการเฉลี่ยประมาณ 450 รายต่อวัน ปริมาณโคและกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 1,400 ตัวต่อวัน แยกเป็นโคเฉลี่ย 1,100 ตัวต่อวัน และเฉลี่ยกระบือ 300 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขาย แยกเป็นโคเฉลี่ยประมาณ 450 ตัวต่อวัน และกระบือเฉลี่ยประมาณ 200 ตัว รวมปริมาณซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 650 ตัวต่อวัน ส่งผลให้ใน ปี พ.ศ. 2549 ตลาดนัดโค-กระบือห้วยบงมีเงินหมุนเวียนในตลาดนัดโค-กระบือเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2,500,000 บาทต่อวัน แต่ในปี 2552 มีเกษตรกรนำโคกระบือมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 2,500 ตัวต่อวัน เงินหมุนเวียนภายในตลาดนัดโค-กระบือ เฉลี่ยประมาณ 10,000,000 บาทต่อวัน ทั้งนี้เนื่องจาก เกษตรกรเริ่มนำโคกระบือออกมาขาย เพราะราคาซื้อขายโคกระบือเริ่มคงที่หลังจากที่ในช่วงปี 2550 - 2551 ราคาซื้อขายโคกระบือมีชีวิตลดลงเป็นอย่างมาก

2.6.3.6 จุดเด่นของตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง

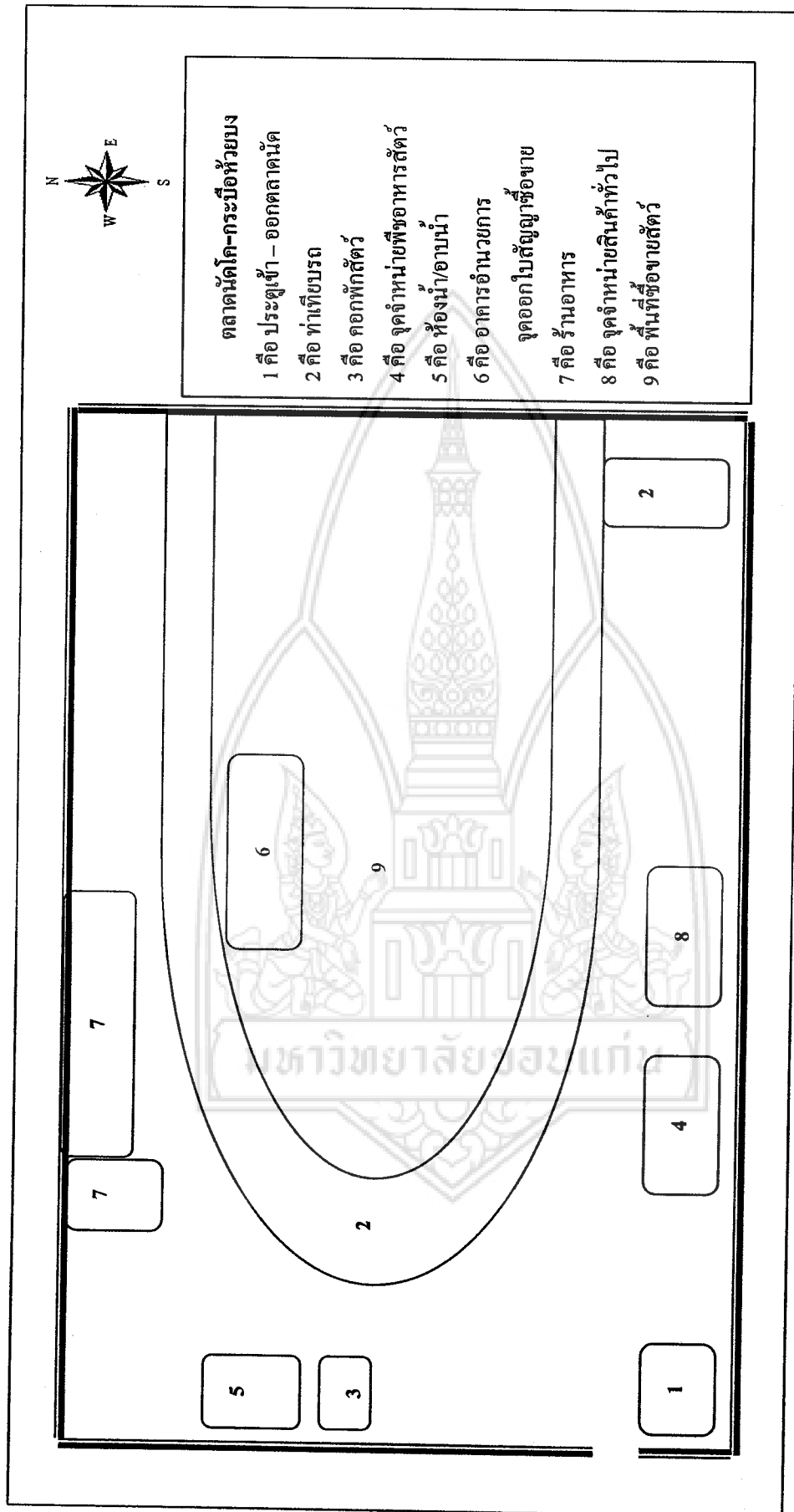
การกำหนดวันเปิดดำเนินการ เพราะผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือได้กำหนดให้มีวันเปิดดำเนินการตลาดนัดโค-กระบือ 2 วันติดต่อกัน และเปิดดำเนินการต่อจากตลาดนัดโค-กระบือในอำเภอใกล้เคียง ส่งผลให้เกษตรกรที่มาให้บริการมีเวลาในการซื้อขายสัตว์ได้มากขึ้น ถ้าขายไม่หมดในวันเดียวก็สามารถนอนพักในตลาดนัด เพื่อรอทำการซื้อขายในวันถัดไปได้

2.6.3.7 องค์ประกอบของตลาดนัดโค-กระบือต้องปรับปรุง

- 1) สภาพพื้นที่ดำเนินการ ควรมีการปลูกต้นไม้หรือสร้างเพิงพิงสำหรับสัตว์ เพราะตอนกลางวันแดดค่อนข้างร้อน
- 2) ขอบกพร่องทางด้านอื่นๆ เช่น ควรกำหนดมาตรการขั้นเด็ดขาดกับหญิงขายบริการที่มาขายบริการในตลาดนัดโค-กระบือ เพราะสร้างความเดือดร้อนให้กับเกษตรกรที่มาใช้บริการ อีกทั้งเป็นสาเหตุทำให้มีวัยรุ่นเข้ามาก่อวุ่นวายในตลาดนัดในตอนกลางคืน

2.6.3.8 กฎระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่ต้องการให้ปรับปรุง ได้แก่

ตามกฎหมายข้อบังคับของทางราชการในเรื่องการขอจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ไม่มีการกำหนดมาตรฐาน แต่ถ้าเกษตรกรมีความประสงค์จะขอจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ต้องแจ้งความประสงค์ต่อปศุสัตว์อำเภอในพื้นที่รับผิดชอบ และต้องระบุรายละเอียดของตลาดนัดโค-กระบือที่จะเปิดดำเนินการ เช่น ที่ตั้ง ตำบล อำเภอ จังหวัด ขนาดที่พื้นที่ตลาดนัดโค-กระบือ วันเปิดดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอทราบ เพื่อออกไปสนับสนุนการดำเนินการด้านการควบคุมโรคระบาดสัตว์ ออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ส่วนตลาดนัดโค-กระบือห้วยบง เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอชุมแพอยากให้ปรับปรุง คือ ในด้านการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ ควรมีการฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เพราะมีเกษตรกรที่เดินทางมาจากต่างพื้นที่นำโคกระบือเข้ามาซื้อขายเป็นจำนวนมาก (พัชระ ไชยสุรินทร์, 2552)

ภาพที่ 2.4 แผนผังแสดงองค์ประกอบของตลาดนัดโคก-กระบือห้วยบง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

2.6.4 สภาพพื้นฐานของตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด สถานที่ตั้ง บ้านชาด หมู่ 1 ตำบลเมืองพล อำเภอลำดวน จังหวัดขอนแก่น ก่อตั้งเมื่อปี 2537 โดยมี นายเคน ขุนแก้ว (ฮ้อยเคน) เป็นผู้ก่อตั้งและเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ และ นางวันเพ็ญ ลักษณะ โยธิน เป็นผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือ เปิดดำเนินการทุกวันอาทิตย์ เวลาเปิด 06.00 น. – 15.00 น. หรือจนกว่าไม่มีการซื้อขาย

2.6.4.1 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด เพื่อส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคและกระบือของเกษตรกร ตลอดจนใช้เป็นตลาดกลางในการซื้อขายโคกระบือให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง ปลอดภัย และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่าย

2.6.4.2 เส้นทางคมนาคม การเดินทางมาใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด ในกรณีที่เกษตรกรเดินทางมาจากจังหวัดขอนแก่น หรือเดินทางมาจากจังหวัดนครราชสีมาให้ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) พอมาถึงสี่แยกไฟแดงสถานีตำรวจภูธรอำเภอลำดวน จังหวัดขอนแก่น ถ้าเกษตรกรเดินทางมาจากจังหวัดขอนแก่นให้เลี้ยวซ้าย หรือถ้ามาจากจังหวัดนครราชสีมาให้เลี้ยวขวา แล้วขับรถตรงไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร จะถึงวัดบ้านชาด แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีก 500 เมตร ก็จะถึงตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด ในกรณีเดินทางมาจากอำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 207 พอถึงหลักกิโลเมตรที่ 23 ก่อนถึงอำเภอลำดวนให้เลี้ยวขวาแล้วตรงไปอีกประมาณ 500 เมตร ตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาดจะอยู่ด้านขวามือของเกษตรกร ดังแสดงในภาพที่ 3.1

2.6.4.3 สาเหตุที่เลือกใช้เป็นสถานที่ศึกษา เพราะเป็นตลาดนัดโค-กระบือที่เกษตรกรนิยมมาใช้บริการมากเป็นอันดับ 2 จากจำนวนตลาดนัดโค-กระบือที่เปิดดำเนินการในจังหวัดขอนแก่นทั้งหมด 5 แห่ง ในปี 2549 และมีอายุการดำเนินงานมาช้านาน และเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือให้ความร่วมมือในการศึกษา

2.6.4.4 เหตุผลที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาดมีอายุยืนนาน

1) เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ เป็นคนกว้างขวางในวงการซื้อขายโคกระบือ เพราะเคยเป็นนายฮ้อยโคกระบือมาก่อน การดำเนินการตลาดนัดโค-กระบือในช่วงแรก ๆ จึงอาศัยพวกนายฮ้อยค้าโคกระบือและพ่อค้าซื้อสัตว์รายใหญ่ที่เคยซื้อขายโคกระบือด้วยกันเข้ามาให้บริการก่อน

2) กำหนดวันเปิดดำเนินการได้อย่างเหมาะสม ไม่ตรงกับตลาดนัดโค-กระบือใกล้เคียงและไม่เคยเปลี่ยนวันเปิดดำเนินการ ทำให้เกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์นิยมเข้ามาใช้บริการ เพราะสามารถวางแผนหมุนเวียนใช้บริการตลาดนัดได้ จึงทำให้ตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้มีอายุยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน

2.6.4.5 ระบบการบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด

ระบบการบริหารจัดการของตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด มีลักษณะการบริหารจัดการคล้ายคลึงกันกับตลาดนัดโค-กระบือที่เปิดดำเนินการโดยทั่วไป ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) ด้านกฎระเบียบข้อบังคับของตลาดนัดโค-กระบือ เพื่อให้การซื้อขายโคกระบือระหว่างเกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ เป็นด้วยความถูกต้องและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ผู้จัดการตลาดนัดกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อให้เป็นกรอบให้เกษตรกรที่มาใช้บริการถือปฏิบัติ ดังนี้

- 1.1) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาดเปิดทุกวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 06.00 – 18.00 น. ห้ามเกษตรกรเข้ามาตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาดในยามวิกาล
- 1.2) ห้ามวิ่งไล่ เกาะ ปีนป่ายข้างรถบรรทุกสัตว์ที่เข้ามาในตลาดนัดเด็ด โดยเด็ดขาดฝ่าฝืนปรับไม่ต่ำกว่า 500 บาท
- 1.3) ห้ามจอดรถขวางทางการจราจร โดยเด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืนปรับไม่ต่ำกว่า 500 บาท และให้นำไปจอดในลานจอดรถที่ทางตลาดนัดจัดไว้ให้เท่านั้น
- 1.4) สัตว์ที่นำเข้ามาซื้อขายในตลาดนัดต้องผ่านการฉีดวัคซีนมาแล้ว หรือต้องผ่านการฉีดวัคซีนจากตลาดนัดต้นทางก่อนนำมาเข้ามาซื้อขาย
- 1.5) ห้ามนำสัตว์ขึ้นรถบรรทุกก่อนเวลา 08.00 น. โดยเด็ดขาดฝ่าฝืนปรับไม่ต่ำกว่า 500 บาท
- 1.6) ห้ามนำสัตว์ออกจากตลาดนัดก่อนเวลา 10.00 น. โดยเด็ดขาดฝ่าฝืนปรับไม่ต่ำกว่า 500 บาท
- 1.7) ห้ามนำสัตว์ป่วยเข้ามาซื้อขายในตลาดนัด โดยเด็ดขาด หากตรวจพบจะถูกปรับไม่ต่ำกว่า 2,000 บาท และจะต้องปฏิบัติตามระเบียบของกรมปศุสัตว์ทุกประการ
- 1.8) หากมีการผิดคำพูด คินสัญญา ผู้ละเมิดสัญญาจะต้องถูกปรับตัวละไม่เกิน 500 บาท
- 1.9) การตกลงซื้อขายเรียบร้อยแล้ว ต้องทำสัญญาซื้อขายก่อนชำระเงินในส่วนที่เหลือให้ถูกต้อง
- 1.10) สัตว์ที่ต้องการเคลื่อนย้ายออกนอกเขตจังหวัดที่ตลาดนัดตั้งอยู่ ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เพื่อทำใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์
- 1.11) ห้ามทำลายรั้วของตลาดนัดโค-กระบือเด็ดขาด โดยเด็ดขาดฝ่าฝืนปรับไม่ต่ำกว่า 500 บาท

1.12) หากนำสิ่งผิดกฎหมาย หรือเล่นการพนันในตลาดนัดเด่นขาด หากมีการตรวจพบ จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

1.13) ห้ามนำสินค้าอื่น ๆ มาจำหน่ายก่อนได้รับอนุญาต โดยเด็ดขาด ผ่าฝืนปรับไม่ต่ำกว่า 500 บาท

2) ด้านการให้บริการของตลาดนัดโค-กระบือ

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาดมีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 20 ไร่ ซึ่งผู้จัดการตลาดนัดได้แบ่งพื้นที่ตลาดนัดเพื่อใช้เป็นจุดให้บริการ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ที่มาใช้บริการ ดังแสดงในภาพที่ 2.5

2.1) อาคารอำนวยการ มีทั้งหมด 3 หลัง คือ

2.1.1) อาคารอำนวยการหลังที่ หนึ่ง ตั้งอยู่กลางพื้นที่ซื้อขาย โค ใช้เป็นสถานที่ให้บริการด้านออกใบสัญญาซื้อขายโค จำหน่ายอาหารและเครื่องคั้นและจำหน่าย สินค้าทั่วไป

2.1.2) อาคารอำนวยการหลังที่ สอง ตั้งอยู่ติดกับคอกพักสัตว์ ใช้เป็นสถานที่ให้บริการออกใบสัญญาซื้อขายกระบือ

2.1.3) อาคารอำนวยการหลังที่ สาม ตั้งอยู่ด้านหน้าตลาดนัด บริเวณทางเข้าออกตลาดนัด ใช้เป็นสำนักงานชั่วคราวของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอที่มาให้บริการ ออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ และออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และเป็นจุด ให้บริการฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์

2.2) ท่าเทียบรถบรรทุกสัตว์ โดยทางผู้จัดการตลาดนัดแห่งได้แยก ท่าเทียบรถบรรทุกระหว่างของผู้ซื้อและผู้ขายอย่างชัดเจนในส่วนของพ่อค้าซื้อสัตว์รายใหญ่ สามารถจอดเทียบท่าได้เลย ในส่วนของเกษตรกรผู้ขาย เมื่อนำโคกระบือลงจากรถบรรทุกแล้ว ต้องนำรถบรรทุกออกจากท่าเทียบเพื่อ ไปจอดในลานจอดรถทันที หรือในกรณีบางนัดที่เกษตรกร นำโคกระบือมาซื้อขายไม่มาก เกษตรกรสามารถจอดเทียบท่าไว้ได้เลย

2.3) ลานจอดรถบรรทุกสัตว์ ผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือได้จัด พื้นที่ไว้สำหรับให้บริการเกษตรกรที่มีรถบรรทุกเพื่อใช้จอดรถ จำนวน 12 ไร่ ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามของ ตลาดนัดโค-กระบือ

2.4) คอกพักสัตว์ โดยทางผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือได้สร้างคอก พักสัตว์ไว้สำหรับให้บริการเกษตรกร โดยคิดค่าบริการตัวละ 10 บาท ฝากได้ไม่เกิน 10.00 น. ของวันถัดไป

2.5) ห้องน้ำ ทางตลาดนัดได้จัดห้องน้ำไว้ให้บริการเกษตรกรไว้ 2 จุด คือ จุดที่หนึ่ง จำนวน 6 ห้อง อยู่ในส่วนของพื้นที่ซื้อขายกระบือติดกับคอกพักสัตว์ ส่วนจุดที่สอง จำนวน 3 ห้อง อยู่ในส่วนของพื้นที่ซื้อขายโค

3) ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ

3.1) พนักงานประจำตลาดนัดโค-กระบือ ส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัวหรือเครือญาติกัน จำนวนทั้งหมด 10 คน นอกจากนี้ยังมีนักเรียนที่มาหารายได้พิเศษ ประมาณ 10 – 15 คน ซึ่งมีหน้าที่ให้บริการในตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

3.1.1) พนักงานฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ จำนวน 3 คน มีหน้าที่ในการฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาด โดยมีเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์เป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติงาน และคอยอำนวยความสะดวกการจราจรด้านหน้าตลาดนัด หรือคอยควบคุมการเดินรถภายในตลาดนัดในช่วงที่เกษตรกรนำรถบรรทุกเข้ามาใช้บริการมากๆ โดยเริ่มให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 จนถึงเวลา 10.00 น.

3.1.2) พนักงานออกไปสัญญาซื้อขาย ประมาณ 7 คน มีหน้าที่ออกไป สัญญาซื้อขายและคอยประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านการตลาด โดยการออกไปสัญญาซื้อขายออกตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด แบ่งออกเป็น 2 จุด คือ จุดที่หนึ่งให้บริการออกไปสัญญาซื้อขายโค มีพนักงานคอยให้บริการ 6 คน และจุดที่สองมีพนักงานให้บริการออกไปซื้อขายกระบือ 1 คน โดยทั้ง 2 จุด เริ่มให้บริการตั้งแต่เวลา 07.30 จนตลาดนัดเปิดดำเนินการไปเอง และนอกจากนี้ยังมีนักเรียนที่มาหารายได้พิเศษ โดยการรับจ้างจูงโคกระบือ หรือดูแลโคกระบือที่พ่อค้าซื้อสัตว์ซื้อแล้ว โดยได้รับค่าจ้างตัวละ 5 – 10 บาท

3.2) เจ้าหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงาน โดยทางตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น มาคอยให้บริการออกไปเคลื่อนย้ายสัตว์ ออกไปรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ รักษาสัตว์เบื้องต้น ควบคุมการฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์

4) ด้านธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ ธุรกิจที่มาสนับสนุนการดำเนินการของตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด ประกอบไปด้วย ธุรกิจจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจยารักษาโรคสัตว์ ธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป และผู้มารับจ้างขนสัตว์ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับธุรกิจต่างๆ ดังนี้

4.1) ธุรกิจจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 4 ร้าน ส่วนใหญ่จำหน่ายอาหารจานเดียว เช่น ก๋วยเตี๋ยว อาหารตามสั่ง ข้าวราดแกง ในราคาจานละ 20 บาท

และอาหารที่ปรุงจากเนื้อวัว เช่น ลาบ ก้อย ราคาจานละ 30 – 40 บาท ส่วนเครื่องดื่ม เช่น น้ำอัดลม สุรา กาแฟ จำหน่ายตามราคาปกติทั่วไป

4.2) ธุรกิจยารักษาโรคสัตว์และพืชอาหารสัตว์ ตลาดนัดโค-กระบือ บ้านชาด มีผู้ประกอบการธุรกิจยารักษาโรคสัตว์ และอาหารเสริมเฉลี่ยประมาณ 3 รายต่อนัด ส่วนผู้ประกอบการธุรกิจพืชอาหารสัตว์เฉลี่ยประมาณ 1 – 2 ราย จำหน่ายหญ้าสดในราคามัด 10 บาท

4.3) ธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป มีผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดในตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด เฉลี่ยประมาณ 5 – 6 ราย สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าทางด้านการเกษตร ผลไม้ตามฤดูกาล เสื้อผ้า เป็นต้น

4.4) ผู้มารับจ้างขนสัตว์ ในส่วนนี้ทางผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือ ไม่ได้เข้าไปควบคุมหรือเกี่ยวข้อง แต่จะคอยประชาสัมพันธ์ให้สำหรับเกษตรกรที่ต้องการให้บริการ ซึ่งผู้มารับจ้างส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่นำโคกระบือมาขายเมื่อขายเสร็จแล้ว ก็จะรับจ้างขนโคกระบือด้วย

5) ขั้นตอนการซื้อขายสัตว์ของตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด

5.1) การฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เมื่อเกษตรกรนำโคกระบือเข้ามาในตลาดนัดพนักงานประจำตลาดนัดจะทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ให้ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอพล ลักษณะการฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดจะฉีดพ่นตามลู่รถบรรทุกสัตว์ วัสดุรองพื้นกระบะรถบรรทุก และบริเวณขาและเท้าของสัตว์

5.2) นำรถเข้าเทียบท่า หลังจากที่ผ่านมาการพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์แล้ว เกษตรกรก็จะนำรถไปเทียบท่า เพื่อนำสัตว์ลงจากรถบรรทุก ถ้าในกรณีในช่วงเช้าที่มีเกษตรกรนำรถบรรทุกสัตว์เข้ามาพร้อมกันมากๆ จะมีพนักงานคอยให้สัญญาณนกหวีด เพื่อควบคุมการจราจรในตลาดนัด

5.3) การทำสัญญาซื้อขายสัตว์ หลังจากเกษตรกรนำสัตว์ลงจากรถบรรทุกสัตว์ เกษตรกรจูงโคหรือกระบือไปในพื้นที่ซื้อขายของสัตว์แต่ละประเภท เพื่อทำการซื้อขายต่อไป การตกลงซื้อขายระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายทางตลาดนัดจะไม่เข้ายุ่งเกี่ยว

5.4) การออกใบสัญญาซื้อขาย เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายตกลงราคาซื้อขายได้แล้ว ผู้ซื้อจ่ายเงินมัดจำให้ผู้ขายพร้อมกับบัตรประจำตัวประชาชนให้ผู้ขาย เพื่อนำไปออกใบสัญญาซื้อขายจากพนักงานของตลาดนัด และใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์จากเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ โดยทางตลาดนัดจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมตัวละ 20 บาท พร้อมกับ เมื่อได้รับใบสัญญาซื้อขาย และใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์แล้ว ผู้ขายจะนำหลักฐาน

ดังกล่าวไปให้ผู้ซื้อ พร้อมกับรับเงินค่าสัตว์ในส่วนที่เหลือตามที่ได้ตกลงกันไว้ หลังจากนั้นผู้ซื้อสัตว์ก็จะทำเครื่องหมายตามบนตัวสัตว์เพื่อป้องกันการหลงตัวสัตว์

5.5) การทำใบเคลื่อนย้ายสัตว์ ในกรณีที่เกษตรกรต้องการเคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกเขตพื้นที่หรือข้ามเขตจังหวัด เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอจะออกใบเคลื่อนย้ายสัตว์ให้ พร้อมกับตีเบอร์หูให้สัตว์ทุกตัวที่ทำการเคลื่อนย้าย เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเคลื่อนย้าย โดยคิดค่าธรรมเนียมตัวละ 30 บาท

6) ปริมาณโคและกระบือที่นำมาซื้อขาย ในช่วงปี พ.ศ. 2549 มีเกษตรกรเข้ามาใช้บริการเฉลี่ยประมาณ 350 รายต่อวัน ปริมาณโคและกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 900 ตัวต่อวัน แยกเป็นโคเฉลี่ย 650 ตัวต่อวัน กระบือ 250 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขายแยกเป็นโคเฉลี่ยประมาณ 330 ตัวต่อวัน และกระบือเฉลี่ยประมาณ 120 ตัวต่อวัน โดยเกษตรกรที่นำโคกระบือมาขายส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม นครราชสีมา ส่วนพ่อค้าซื้อสัตว์รายใหญ่ที่มารับซื้อโคกระบือส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา อุทัยธานี เป็นต้น โดยมีจำนวนพ่อค้าซื้อสัตว์ ประมาณ 10 – 20 รายต่อวัน ปริมาณเงินหมุนเวียนภายในตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาดเฉลี่ยประมาณ 1,500,000 บาทต่อวัน ปัจจุบันปี พ.ศ. 2552 มีเกษตรกรนำโคกระบือมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 700 ตัวต่อวัน มีเงินหมุนเวียนเฉลี่ยประมาณ 1,000,000 บาทต่อวัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะราคาซื้อขายโคกระบือมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ เกษตรกรหรือนายฮ้อยที่รวบรวมโคกระบือเริ่มทำได้ยากขึ้น เพราะเกษตรกรรายย่อยในท้องถิ่นไม่อยากขาย เพราะมีต้นทุนการเลี้ยงสูงกว่าราคาขาย

2.6.4.6 จุดเด่นของตลาดนัดโค-กระบือ

1) เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือความกว้างขวางในวงการซื้อขายโคกระบือ ทำให้มีเกษตรกรมาซื้อขายโคกระบือเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเพื่อนายฮ้อยที่เคยซื้อขายโคกระบือด้วยกัน

2) วันเปิดดำเนินการไม่ตรงกันตลาดนัดโค-กระบือใกล้เคียงและเปิดดำเนินการต่อจากตลาดนัดโค-กระบืออำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น ตลอดจนเป็นตลาดนัดโค-กระบือที่เปิดและปิดเป็นเวลา โดยเกษตรกรสามารถนำโคกระบือเข้ามาภายในตลาดนัดโค-กระบือตั้งแต่เวลา 04.00 เป็นต้นไป ทั้งนี้เพราะให้เกษตรกรเข้ามาใช้บริการพร้อมกันและป้องกันปัญหาการเล่นการพนันและปัญหาการขโมยทรัพย์สินในดอกลางคืน

2.6.4.7 องค์ประกอบของตลาดนัดโค-กระบือต้องปรับปรุง

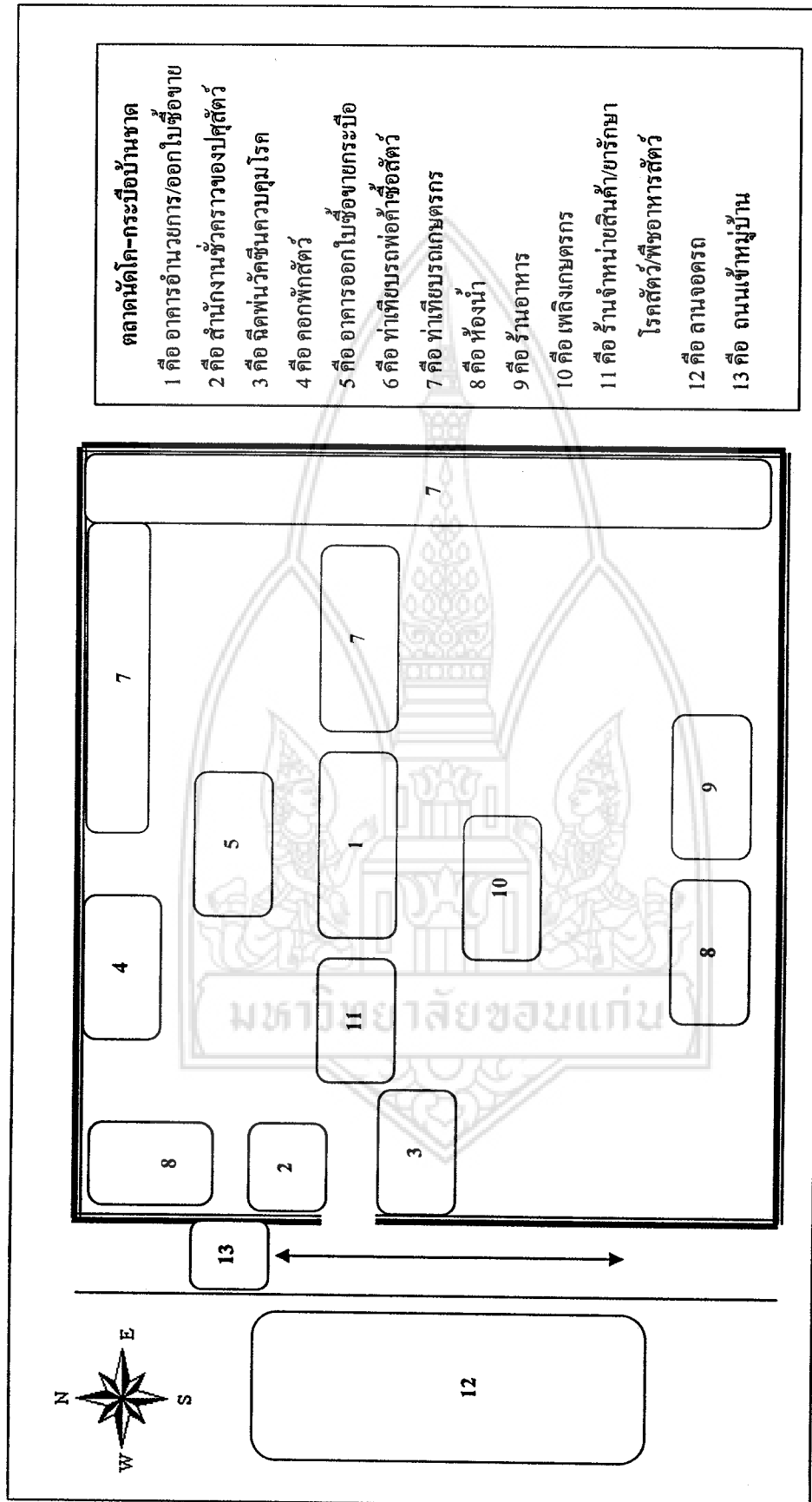
1) ควรรณรงค์ให้ทั่วพื้นที่ซื้อขายในช่วงที่มีการซื้อขายโคกระบือ เพื่อป้องกันฝุ่นละอองที่เกิดจากการเข้าใช้บริการของเกษตรกร

2) พื้นที่ซื้อขายความมีเพลิงพักหรือต้นไม้ใหญ่ ควรมีการสร้างเพลิงพักหรือปลูกต้นไม้เพื่อเกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายได้อาศัยหลบแดดระหว่างการซื้อขาย

2.6.4.8 กฎระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่ต้องการให้ปรับปรุง ได้แก่

ตามกฎหมายข้อบังคับของทางราชการในเรื่องการขอจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน แต่ถ้าเกษตรกรมีความประสงค์จะจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ต้องแจ้งความประสงค์ต่อปศุสัตว์อำเภอในพื้นที่รับผิดชอบ และต้องระบุรายละเอียดของตลาดนัดโค-กระบือที่จะเปิดดำเนินการ เช่น ที่ตั้ง ตำบล อำเภอ จังหวัด ขนาดที่พื้นที่ตลาดนัดโค-กระบือ วันเปิดดำเนินการ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอทราบ เพื่อออกไปสนับสนุนการดำเนินการด้านการควบคุมโรคระบาดสัตว์ ออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ส่วนตลาดนัดโค-กระบือบ้านชาด เจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอพยายามให้มีการปรับปรุงในเรื่อง การฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ ควรมีบ่อน้ำฆ่าเชื้อแบบมาตรฐาน หรือถ้าใช้เครื่องฉีดพ่นควรฉีดพ่นวัคซีนให้ทั่วทั้งคัน และควรกำชับพนักงานให้ฉีดพ่นวัคซีนในช่วงที่เกษตรกรเดินทางกลับด้วย (วันเพ็ญ ลักษณะ โยธิน, 2552)

ภาพที่ 2.5 แผนผังแสดงองค์ประกอบตลาคัดนัดโค-กระบือบ้านหาด อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

2.6.5 สภาพพื้นฐานของตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย (หนองกง-กระต่าย) สถานที่ตั้ง บ้านกระต่าย หมู่ 5 ตำบลสันป่าตอง อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2524 โดยมี นายธงชัย แสงสว่าง เป็นเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ เปิดดำเนินการทุกวันที่ 5,10,15,20,25,30 ของเดือน โดยเริ่มให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 น. – 12.00 น.

2.6.5.1 วัตถุประสงค์การจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย

เพื่อเป็นตลาดกลางซื้อขายแลกเปลี่ยน โคกระบือของเกษตรกร พัฒนาการซื้อขายให้มีความถูกต้องและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคและกระบือของเกษตรกรภายในท้องถิ่น

2.6.5.2 เส้นทางคมนาคม การเดินทางมาใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่ายเกษตรกรสามารถเดินทางมาใช้บริการได้โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 219 ที่เชื่อมต่อระหว่างอำเภอนาเชือกกับอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม ประมาณหลักกิโลเมตรที่ 25 ก่อนถึงอำเภอยางสีสุราช ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่ายจะตั้งอยู่ซ้ายมือของเกษตรกร ดังแสดงในภาพที่ 3.1

2.6.5.3 สาเหตุที่เลือกใช้เป็นสถานที่ศึกษา เพราะตลาดนัดโค-กระบือเป็นตลาดนัดโค-กระบือที่มีอายุการเปิดดำเนินการมายาวนานแห่งหนึ่งในจังหวัดมหาสารคาม และในปี 2549 เกษตรกรให้ความนิยมนำมาใช้บริการมากเป็นอันดับ 1 จากจำนวนตลาดนัดโค-กระบือทั้งหมด 2 แห่งในจังหวัดมหาสารคามที่ยังคงเปิดดำเนินการอยู่ และเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา

2.6.5.4 เหตุผลที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่ายมีอายุยืนนาน ปัจจัยที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่ายมีอายุการดำเนินการที่ยืนนาน และสามารถเปิดดำเนินได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คือ การกำหนดวันเปิดดำเนินการ ในรอบ 1 เดือนจะเปิดดำเนินการทั้งหมด 6 นัด โดยเลือกวันเป็นดำเนินการตรงกับวันที่ 5,10,15,20,25,30 ของทุกเดือน ทั้งนี้ก็เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ตรงกับกันตลาดนัดโค-กระบือใกล้เคียง และเพิ่มทางเลือกให้เกษตรกรและพ่อค้าซื้อโคกระบือในการมาใช้บริการ

2.6.5.5 ระบบการบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือ

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย มีระบบการบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือคล้ายคลึงกับตลาดนัดโค-กระบือทั่วไปๆ ดังนี้

1) กฎระเบียบของตลาดนัดโค-กระบือ

1.1) ห้ามวิ่งไล่ เกาะ ปีนป่ายข้างรถบรรทุกสัตว์ที่เข้ามาในตลาดนัด โดยเด็ดขาดฝ่าฝืนปรับไม่ต่ำกว่า 500 บาท

1.2) สัตว์ที่นำเข้ามาซื้อขายในตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย ต้องผ่านการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดจากคั่นทางที่นำสัตว์มา

1.3) การซื้อขายโคกระบือกันทุกครั้งผู้ซื้อต้องวางเงินมัดจำ 500 บาทต่อตัว ถ้าเกษตรกรวางเงินมัดจำต่ำกว่า 500 บาท ทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้นในทุกกรณีที่เกิดขึ้น

1.4) การตกลงซื้อขายเรียบร้อยแล้ว ต้องทำสัญญาซื้อขายก่อนก่อนชำระเงินในส่วนที่เหลือให้ถูกต้อง

1.5) หากสัตว์ตัวใดไม่ได้ซื้อขาย เกษตรกรต้องทำใบสัญญาซื้อขายเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการออกจากตลาดนัด

1.6) หากมีการเคลื่อนย้ายโคกระบือออกนอกเขตพื้นที่จังหวัดที่ตลาดนัดโค-กระบือตั้งอยู่ ต้องขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ก่อน

1.7) โคและกระบือที่นำมาซื้อขายในตลาดนัดหากได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น ลักขโมยโคกระบือมาขายในตลาดนัดทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น

1.8) ห้ามเล่นการพนันภายในตลาดนัดโค-กระบือโดยเด็ดขาด หากมีการตรวจพบทางตลาดนัดจะส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีตามกฎหมาย

1.9) ห้ามนำสินค้ามาจำหน่ายโดยไม่ได้รับอนุญาตและต้องจำหน่ายในพื้นที่ที่ทางตลาดนัดจัดให้เท่านั้น

2) ด้านการให้บริการของตลาดนัดโค-กระบือ

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่ายมีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 6 ไร่ ซึ่งผู้จัดการตลาดนัดได้แบ่งพื้นที่ตลาดนัดเพื่อใช้เป็นจุดให้บริการ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการแก่เกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ที่มาใช้บริการ ดังแสดงในภาพที่ 2.6

2.1) อาคาร ใช้เป็นสถานที่ ใช้เป็นสถานที่ออกใบสัญญาซื้อขาย ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ตลอดจนใช้เป็นสำนักงานชั่วคราวของเจ้าหน้าที่ที่มาออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์

2.2) อาคารโรงอาหาร ใช้สถานที่จำหน่ายอาหารและสินค้าสด เบ็ดเสร็จทั่วไป ตั้งอยู่หน้าตลาดนัด ตรงบริเวณทางเข้ายาวไปจนถึงทางออกของตลาดนัด เป็นอาคารคอนกรีตค่อนข้างถาวร สามารถรองรับพ่อค้าแม่ค้าที่นำสินค้าต่าง ๆ มาจำหน่ายให้เกษตรกรได้อย่างพอเพียง

2.3) ทำเทียบรถบรรทุกสัตว์ จำนวน 1 ทำ ลักษณะเป็นคันดินสูง เท่ากันกับกระบะท้ายรถบรรทุก โดยทำเทียบรถบรรทุกยาวประมาณ 80 เมตร อยู่บริเวณด้านหลัง อาคารอำนวยการ

2.4) ห้องน้ำสำหรับเกษตรกรที่มาใช้บริการ จำนวน 1 หลัง แยกเป็น ห้องน้ำชาย 3 ห้องและหญิง 3 ห้อง โดยตั้งอยู่ด้านหลังของตลาดนัดโค-กระบือ

2.5) บ่อน้ำฆ่าเชื้อโรค แบบมาตรฐาน 1 บ่อ ตั้งอยู่ด้านข้างของ อาคารอำนวยการบริเวณทางออกของตลาดนัด

2.6) ลานจอดรถ จำนวน 2 จุด คือ จุดที่หนึ่งอยู่ด้านหน้าของตลาดนัดใช้จอดรถทั่วไป เช่น รถยนต์ส่วนบุคคล จักรยานยนต์ จุดที่สองอยู่ด้านข้างของตลาดนัดให้จอดรถบรรทุกสัตว์

3) ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระด้ายมีการจัด พนักงานประจำตลาดนัดและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ เพื่อมาให้บริการเกษตรกรที่มาใช้บริการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1) พนักงานประจำตลาดนัด ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระด้ายมี พนักงานประจำตลาดนัดโค-กระบือมาคอยอำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกร จำนวน 10 คน

3.1.1) พนักงานออกไปสัญญาซื้อขาย จำนวน 4 - 5 คน ซึ่งมีหน้าที่ออกไปสัญญาซื้อขาย ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการตลาด โดยจะเริ่มให้บริการตั้งแต่เวลา 07.00 น. จนตลาดนัดปิดดำเนินการ

3.1.2) พนักงานควบคุมการเดินรถภายในตลาดนัด จำนวน 3 คน มีหน้าที่กำกับดูแลในเรื่องการนำรถเข้าเทียบท่าและควบคุมการจราจรภายในตลาดนัด โดยเริ่มให้บริการตั้งแต่เวลา 05.00 น. เพราะเป็นส่วนที่มีเกษตรกรนำสัตว์เข้ามามากที่สุด

3.1.3) พนักงานฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาด บริเวณประตูทางออกตลาดนัด ก่อนที่เกษตรกรจะเดินทางกลับ

3.1.4) พนักงานตรวจใบซื้อขาย จำนวน 2 คน มีหน้าที่ตรวจ ใบซื้อขายและใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์เวลาเกษตรกรเดินทางออกจากตลาดนัดโค-กระบือ

3.2) เจ้าหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงาน โดยทางตลาดนัดได้รับการ สนับสนุนจากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งส่งเจ้าหน้าที่มาร่วม สนับสนุน จำนวน 5 คน เรื่องที่ให้บริการได้แก่ การออกไปอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ออกใบรับรอง

การฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ ออกใบอนุญาตค้าสัตว์ และฉีดวัคซีนป้องกันโรคในช่วงที่มีข่าวการระบาดของโรคสัตว์

4) ด้านผู้ประกอบการธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ

ธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ ประกอบด้วย ธุรกิจจำหน่ายอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป ธุรกิจจำหน่ายยารักษาโรคสัตว์ ธุรกิจจำหน่ายพืชอาหารสัตว์ประเภทหญ้าสด และธุรกิจรับจ้างขนสัตว์ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับธุรกิจต่างๆ ดังนี้

4.1) ธุรกิจจำหน่ายอาหาร จำนวน 4 ร้าน ประเภทอาหารที่นำมาจำหน่าย คือ อาหารพื้นบ้านทั่วไป เช่น ลาบเนื้อ ก้อยเนื้อ คัมเนื้อ ส้มตำ ปลาเผา ไก่ย่าง เป็นต้น

4.2) ธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป จำนวน 2 ร้าน ประเภทสินค้า เช่น เสื้อผ้า กระดิ่งแขวนคอสัตว์ เครื่องมือทางการเกษตร ผลไม้ เป็นต้น

4.3) ธุรกิจจำหน่ายยารักษาโรค จำนวน 2 ร้าน ประเภทสินค้า เช่น ยารักษาแผลสดเกลือแร่ก่อน ยาถ่ายพยาธิสำหรับสัตว์ เป็นต้น

4.4) ธุรกิจจำหน่ายพืชอาหารสัตว์ เฉลี่ยประมาณ 1 – 2 ร้าน แล้วแต่ฤดูกาล จำหน่ายในราคามัดละ 10 บาท

4.5) ผู้มารับจ้างขนสัตว์ ในส่วนนี้ทางผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือ ไม่ได้เข้าไปควบคุมหรือเกี่ยวข้อง แต่จะคอยประชาสัมพันธ์ให้สำหรับเกษตรกรที่ต้องการให้บริการ ซึ่งผู้มารับจ้างส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่นำโคกระบือมาขายเมื่อขายเสร็จแล้ว ก็จะรับจ้างขนโคกระบือด้วย

5) ขั้นตอนการซื้อขายโคและกระบือของตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระต่าย มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับตลาดนัดโค-กระบือทั่วไป ดังนี้

5.1) นำรถบรรทุกเทียบท่า เพื่อนำสัตว์ลงจากรถบรรทุก หลังจากนั้นก็ทำการจับจองพื้นที่ซื้อขายเพื่อทำการซื้อขายสัตว์

5.2) การทำสัญญาซื้อขาย เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายตกลงการซื้อขายสัตว์เรียบร้อยแล้วผู้ซื้อจะวางเงินมัดจำ พร้อมกับบัตรประจำตัวประชาชนให้ผู้ขาย เพื่อไปออกใบสัญญาซื้อขายและใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ โดยสาระสำคัญของการออกใบสัญญาซื้อขายของตลาดนัดแห่งนี้ นอกจากจะใช้เป็นหลักฐานแสดงการเป็นเจ้าของสัตว์แล้ว ยังใช้เป็นหลักฐานในการแสดงต่อพนักงานตรวจใบสัญญาซื้อขาย เพื่อยกออกจากตลาดนัด เพราะสัตว์ทุกตัวที่เกษตรกรนำมาซื้อขายในตลาดนัดแห่งนี้ทุกตัวต้องทำใบสัญญาซื้อขายและใบรับรองการฉีดวัคซีน เพื่อนำสัตว์คืนกลับภูมิลำเนาของตนเอง โดยคิดค่าธรรมเนียมในการให้บริการตัวละ 25 บาท

ในกรณีที่ต้องเคลื่อนย้ายสัตว์ข้ามเขตจังหวัด เจ้าหน้าที่จะออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ให้ พร้อมกับตีเบอร์หูให้กับโคกระบือทุกตัวที่ต้องการเคลื่อนย้าย โดยคิดค่าธรรมเนียมตัวละ 30 บาท

5.3) การฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาด เมื่อเกษตรกรทั้งผู้ซื้อและผู้ขายทำการซื้อขายโคกระบือเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อต้องการเดินทางกลับรถบรรทุกสัตว์ทุกคันต้องวิ่งลงบ่อน้ำยามาเชื้อ ทั้งนี้จะมีพนักงานของตลาดนัดคอยฉีดพ่นน้ำยามาเชื้อใส่ตัวสัตว์ตรงพื้นกระบะรถบรรทุกด้วย เพราะบ่อน้ำยามาเชื้อจะโดนเฉพาะล้อและช่องล่างของรถบรรทุกเท่านั้น นอกจากนี้ในช่วงที่มีโรคปากและเท้าเปื่อยระบาดรุนแรงเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ก็จะดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคดังกล่าวให้สัตว์ที่มีอายุ 6 เดือนถึง 1 ปีครั้ง โดยไม่คิดค่าธรรมเนียมจากเกษตรกร

5.4) การตรวจเอกสาร หลังจากที่วิ่งลงบ่อน้ำยามาเชื้อเกษตรกรต้องนำรถบรรทุกสัตว์วิ่งผ่านบ่อน้ำยามาเชื้อโรค หลังจากนั้น พนักงานของตลาดนัดมาตรวจหลักฐานการซื้อขาย เมื่อตรวจใบสัญญาซื้อขายครบตามจำนวนที่บรรทุกสัตว์กลับ พนักงานก็จะปล่อยออกไป

6. ปริมาณโคและกระบือที่นำมาซื้อขาย ในช่วงปี พ.ศ. 2549 มีเกษตรกรเข้ามาใช้บริการเฉลี่ยประมาณ 300 รายต่อวัน ปริมาณโคและกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 610 ตัวต่อวัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโคเฉลี่ยประมาณ 600 ตัวต่อวัน ส่วนที่เหลือเป็นกระบือเฉลี่ยประมาณ 10 ตัวต่อวัน ด้านปริมาณซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 305 ตัวต่อวัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโคเฉลี่ยประมาณ 300 ตัวต่อวัน ส่วนที่เหลือเป็นกระบือเฉลี่ยประมาณ 5 ตัวต่อวัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากในช่วงปี 2549 ราคาซื้อขายโคสูงกว่ากระบือมาก เพราะในช่วงนั้นรัฐบาลกำลังส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรที่นำโคกระบือมาซื้อขายส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด สุรินทร์ บุรีรัมย์ เป็นต้น ส่วนพ่อค้าซื้อสัตว์ส่วนใหญ่มาจากนครราชสีมา ปทุมธานี นนทบุรี บุรีรัมย์ เป็นต้น ในช่วงปี 2549 ตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระด้ายมีเงินหมุนเวียนในตลาดนัดโค-กระบือเฉลี่ยประมาณ 1,500,000 – 2,000,000 บาทต่อวัน หลังจาก ปี พ.ศ. 2549 ราคาซื้อขายโคกระบือในตลาดนัดโค-กระบือลดลงเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันปี พ.ศ. 2552 มีเกษตรกรนำโคกระบือเข้ามาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 400 – 500 ตัวต่อวัน ปริมาณโคและกระบือที่ได้ซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 200 ตัวต่อวันเท่านั้น จำนวนปริมาณเงินหมุนเวียนจากการซื้อขายโคกระบือภายในตลาดนัดโค-กระบือเฉลี่ยประมาณ 1,500,000 บาทต่อวัน

2.6.5.6 จุดเด่นของตลาดนัดโค-กระบือ

1) วันเปิดดำเนินการของตลาดนัดโค-กระบือ ซึ่งพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ตรงกับตลาดนัดโค-กระบือใกล้เคียง

2) ด้านเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจให้อนุโลมในเรื่องการตรวจเอกสารใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์จากเกษตรกรรมระหว่างการเดินทางนำโคกระบือมาขาย

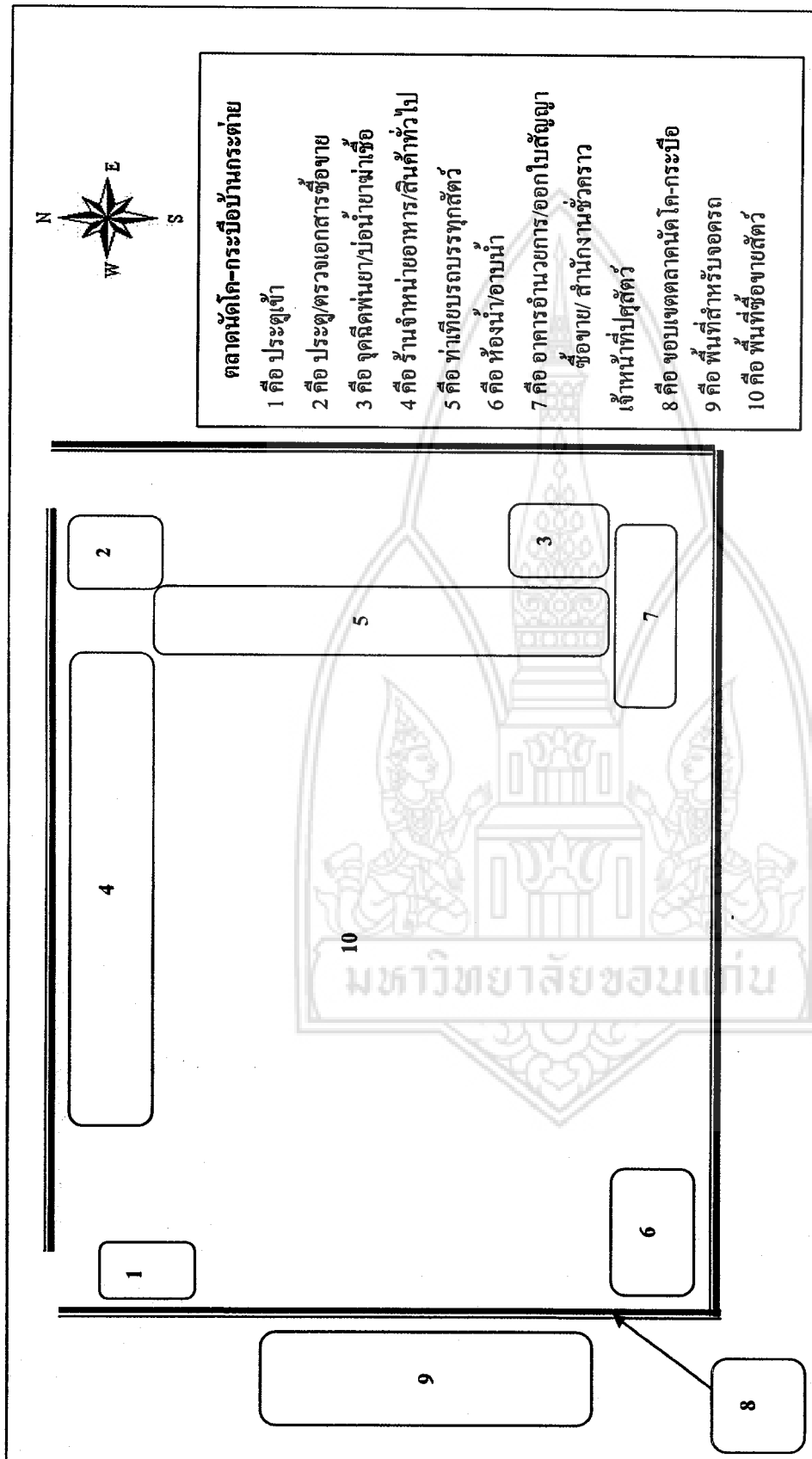
2.6.5.7 องค์ประกอบของตลาดนัดโค-กระบือต้องปรับปรุง

1) พื้นที่ซื้อขายโค-กระบือ ภายในพื้นที่ซื้อขายโค-กระบือควรมีร่มเงาหรือต้นไม้ใหญ่มากกว่านี้ ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรที่มาใช้บริการได้อาศัยหลบแดดระหว่างการซื้อขายโคกระบือ

2) ลานจอดรถบรรทุกสัตว์ ควรมีพนักงานประจำตลาดนัดโค-กระบือประจำอยู่ เพื่อควบคุมดูแลและอำนวยความสะดวกในการใช้บริการลานจอดรถ และเพื่อป้องกันปัญหาการขโมยเบตเตอร์รถบรรทุก ซึ่งเป็นปัญหาในทุกตลาดนัดโค-กระบือ

2.6.5.8 กฎระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่ต้องการให้ปรับปรุง ได้แก่

ตามกฎหมายข้อบังคับของทางราชการในเรื่องการขอจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน แต่ถ้าเกษตรกรมีความประสงค์จะจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ต้องแจ้งความประสงค์ต่อปศุสัตว์อำเภอในพื้นที่รับผิดชอบ และต้องระบุรายละเอียดของตลาดนัดโค-กระบือที่จะเปิดดำเนินการ เช่น ที่ตั้ง ตำบล อำเภอ จังหวัด ขนาดที่พื้นที่ตลาดนัดโค-กระบือ วันเปิดดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอทราบ เพื่อออกไปสนับสนุนการดำเนินการด้านการควบคุมโรคระบาดสัตว์ ออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ส่วนตลาดนัดโค-กระบือบ้านกระด้าย เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เห็นว่าระบบการบริหารจัดการด้านการป้องกันโรคระบาดสัตว์ของตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้ดีอยู่แล้ว จึงไม่มีสิ่งที่ต้องปรับปรุง เพียงแต่รักษามาตรฐานการให้บริการให้มาตรฐานอยู่เสมอ (ธงชัย แสงสว่าง, 2552)

ภาพที่ 2.6 แผนผังแสดงองค์ประกอบตลาคันโด-กระบือบ้านกระต่าย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2.6.6 สภาพพื้นฐานของตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน ตั้งอยู่บ้านหัน หมู่ 4 ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2527 โดยนายบุญเหลือ พลเสน เปิดดำเนินการทุกวันพุธ เริ่มตั้งแต่เวลา 06.00 น. - 16.00 น. หรือจนกว่าไม่มีการซื้อขาย

2.6.6.1 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน เพื่อเป็นตลาดกลางซื้อขายและแลกเปลี่ยน โคกระบือของเกษตรกร เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในชุมชน

2.6.6.2 เส้นทางคมนาคม เกษตรกรสามารถเดินทางเพื่อมาใช้บริการได้โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 23 (ถนนแจ้งสนิท) ช่วงระหว่างถนนสายมหาสารคาม-ร้อยเอ็ด ถ้าเริ่มต้นออกเดินทางจากตัวจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 10 กิโลเมตร ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหันจะอยู่ซ้ายมือของเกษตรกร หรือถ้าเดินทางจากจังหวัดร้อยเอ็ด ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหันจะอยู่ด้านขวามือของเกษตรกร ประมาณหลักกิโลเมตรที่ 31 ก่อนถึงตัวจังหวัดมหาสารคาม ด้านหน้าตลาดนัดจะเป็นร้านรับซื้อของเก่า ดังแสดงในภาพที่ 3.1

2.6.6.3 สาเหตุที่เลือกใช้เป็นสถานที่ศึกษา เพราะตลาดนัดโค-กระบือบ้านหันที่มีอายุการเปิดดำเนินการมายาวนาน และเปิดดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันแห่งหนึ่งในจังหวัดมหาสารคาม และได้รับความนิยมจากเกษตรกรผู้ให้บริการเป็นอันดับ 2 จากจำนวนตลาดนัดโค-กระบือที่เปิดดำเนินการในจังหวัดมหาสารคาม ทั้งหมด 2 แห่งในปี 2549 และเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา

2.6.6.4 สาเหตุที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหันมีอายุยืนนาน

จากการสัมภาษณ์เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ ถึงสาเหตุที่ทำให้ตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้มีอายุยืนนาน และยังเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรที่นำโคกระบือมาจนถึงปัจจุบันได้ดังนี้

1) เจ้าของตลาดนัดโค-กระบือเป็นกว้างขวางในวงการนายฮ้อยโคกระบือ เพราะก่อนที่จะมาเป็น ผู้ใหญ่บ้าน กำนันของตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอมหาสารคาม และได้รับความไว้วางใจรับเหลือให้เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเขวาสินรินทร์ในปัจจุบัน แต่ก่อนนายบุญเหลือ พลเสน เป็นนายฮ้อยโคกระบือมาก่อน ในการเปิดตลาดนัดโค-กระบือในช่วงแรกๆ ได้ชักชวนเพื่อนนายฮ้อยค้าโคกระบือที่ตนเองรู้จักและพ่อค้าซื้อสัตว์ภาคเหนือ ภาคกลาง เข้ามาใช้บริการก่อนที่จะเป็นที่รู้จักของเกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ในปัจจุบัน

2) กำหนดวันเปิดดำเนินการตลาดนัดโค-กระบือ เนื่องจากไม่เคยเปลี่ยนวันเปิดดำเนินการ ทำให้เกษตรกรสามารถหมุนเวียนไปใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือต่างๆ ได้และ

ทำให้พ่อค้าซื้อโคกระบือรายใหญ่ให้ความสนใจเข้ามาซื้อโคกระบือในตลาดนัดแห่งนี้ เพราะไม่ตรงกับวันเปิดดำเนินการของตลาดนัดโค-กระบือใกล้เคียง

2.6.6.5 ระบบการบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือ

ระบบการบริหารจัดการของตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม มีระบบการบริหารคล้ายคลึงกับตลาดนัดโค-กระบือทั่วไป ดังนี้

1) กฎระเบียบกติกาข้อบังคับของตลาดนัดโค-กระบือ การเปิดดำเนินการซื้อขายโคกระบือของตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน เพื่อให้การซื้อขายโคกระบือระหว่างเกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ เป็นด้วยความถูกต้องและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ผู้จัดการตลาดนัดกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อให้เป็นกรอบให้เกษตรกรที่มาใช้บริการถือปฏิบัติ ดังนี้

1.1) โคกระบือที่เกษตรกรนำเข้ามาในตลาดนัดโค-กระบือต้องจ่ายค่าบัตรผ่านประตูคันละ 20 บาทหรือกรณีบรรทุกมา 1-2 ตัว เกษตรกรต้องจ่ายค่าธรรมเนียมผ่านประตู 5 บาทต่อตัว

1.2) โคกระบือที่นำเข้าหรือออกจากตลาดนัดต้องผ่านการตรวจโรคระบาดสัตว์ และฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เพื่อควบคุมป้องกันโรคระบาดสัตว์

1.3) การซื้อขายโคกระบือกันทุกครั้งเกษตรกรผู้ซื้อจะต้องวางเงินมัดจำเป็นจำนวนเงิน 500 บาทต่อตัว ถ้าวางเงินมัดจำต่ำกว่า 500 บาท ทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้นในทุกกรณีที่เกิดขึ้น

1.4) ถ้ามีการซื้อขายโคกระบือ หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดผิดสัญญา ฝ่ายที่ผิดสัญญาจะต้องถูกปรับเงิน 500 บาทหรือเงินเท่าที่มัดจำ

1.5) โคกระบือที่นำมาซื้อขายในตลาดนัดหากได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น ลักขโมยโคหรือกระบือมาขายในตลาดนัดทางตลาดนัดจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น

1.6) หากมีการเคลื่อนย้ายโคหรือกระบือออกนอกเขตพื้นที่จังหวัดที่ตลาดนัดโค-กระบือตั้งอยู่ ต้องขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอก่อน

2) ด้านการให้บริการของตลาดนัดโค-กระบือ

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหันมีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 22 ไร่ ซึ่งผู้จัดการตลาดนัดได้แบ่งพื้นที่ตลาดนัดเพื่อใช้เป็นจุดให้บริการ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการแก่เกษตรกรและพ่อค้าซื้อสัตว์ที่มาใช้บริการ ดังแสดงในภาพที่ 2.7

2.1) อาคารอำนวยการ ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหันได้จัดสร้างอาคารอำนวยการไว้ให้บริการเกษตรกรที่มาใช้บริการจำนวน 2 หลัง คือ

2.1.1) อาคารอำนวยการหลังที่ หนึ่ง ใช้เป็นจุดให้บริการด้าน
ออกใบสัญญาซื้อขายและประชาสัมพันธ์เสียงตามสายแจ้งข่าวสารการตลาด

2.1.2) อาคารอำนวยการหลังที่ สองใช้เป็นสำนักงานชั่วคราว
ของเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอเมืองมหาสารคาม ที่มาให้บริการในด้านการ
ออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์

2.2) ทำเทียบรถบรรทุกสัตว์ ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหันได้จัด
ทำทำเทียบรถเป็นลักษณะคันคูคินที่มีความสูงเท่ากับด้านท้ายของรถบรรทุก อยู่บริเวณหน้าและ
ด้านหลังของตลาดนัดโค-กระบือ โดยด้านหน้าตลาดนัดจัดไว้ให้บริการสำหรับพ่อค้าและเกษตรกร
ที่มาจากต่างจังหวัดทางภาคกลางและภาคเหนือ ส่วนด้านหลังตลาดนัดเป็นทำเทียบสำหรับพ่อค้า
และเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามและจังหวัดใกล้เคียง

2.3) คอกพักสัตว์ ทางตลาดนัดได้จัดสรรพื้นที่ด้านใต้ของตลาดนัด
ที่อยู่ติดกับบ้านพักเจ้าของตลาดนัดทำเป็นคอกพักสัตว์ เพื่อใช้เป็นสถานที่รับฝากโคกระบือของ
พ่อค้าต่างจังหวัดที่ซื้อไว้แล้วไม่สามารถนำกลับไปได้เนื่องจากเกินจำนวนที่รถจะบรรทุกได้ หรือ
จำนวนยังไม่พอกับการบรรทุกกลับ ซึ่งตลาดนัดรับฝากตัวละ 10 บาท ค่าเลี้ยงวันละ 10 บาท
โดยพนักงานดูแลในส่วนนี้ 1 คน และหากโคกระบือหาย เจ้าของตลาดจะต้องรับผิดชอบและ
ชดใช้ ซึ่งคอกสัตว์ที่นี่สามารถรับฝากคราวละ 20 ตัว

2.4) ห้องน้ำ มีห้องน้ำสำหรับการให้บริการแก่สำหรับพ่อค้า
เกษตรกรและบุคคลทั่วไปที่เข้ามาซื้อขายและแลกเปลี่ยนภายในตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน
จำนวน 2 แห่ง ด้านหน้าและด้านหลังจำนวน 3 ห้อง และ 2 ห้อง ตามลำดับ และห้องสำหรับ
น้ำอาบจำนวน 2 ห้อง ไว้บริการพ่อค้าหรือเกษตรกรที่มานอนค้างคืน

3) ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านบุคลากรที่ให้บริการในตลาดนัด
โค-กระบือบางออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.1) พนักงานประจำตลาดนัดโค-กระบือ มีทั้งหมด 10 คน ซึ่งมี
ตำแหน่ง และหน้าที่ให้บริการในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1.1) พนักงานเก็บบัตรค่าผ่านประตู 3 คน โดยงานตั้งแต่
เวลา 05.00 น. เป็นต้นไปจนกว่าตลาดนัดจะปิด

3.1.2) พนักงานฉีดพ่นป้องกันโรคระบาด จำนวน 1 คน มี
หน้าที่ฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ ภายใต้การควบคุมการฉีดพ่นของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ โดย
เริ่มให้บริการฉีดพ่นตั้งแต่เวลา 05.00 น. ถึง 09.30 น.

3.1.3) พนักงานออกไปสัญญาซื้อขาย ประมาณ 4 - 5 คน สลับกับขึ้นอยู่กับปริมาณสัตว์ที่เกษตรกรนำมาจำหน่ายในแต่ละนัด โดยจะเริ่มทำการออกไปสัญญาซื้อขายสัตว์ในเวลาตั้งแต่ 08.00 เป็นต้นไปจนกว่าตลาดนัดจะปิด

3.1.4) พนักงานควบคุมการเดินรถภายในตลาดนัด จำนวน 1 คน มีหน้าที่ควบคุมการจราจรภายในตลาดนัดโค-กระบือ โดยเริ่มงานตั้งแต่เวลา 05.00 น. เป็นต้นไปจนกว่าตลาดนัดจะปิด

3.1.5) การประชาสัมพันธ์ข่าวสารและการควบคุมการซื้อขายภายในตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน เป็นหน้าที่ของนายบุญเหลือ พลเสน

3.2) เจ้าหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงาน การดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอเมืองมหาสารคาม ซึ่งมาอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ เช่น การออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ การออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ใบอนุญาตค้าสัตว์ประเภทต่างๆ เป็นต้น

นอกจากยังมีเจ้าหน้าที่ตำรวจและอาสาสมัครรักษาความปลอดภัย ตำบลขวา อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมาคอยควบคุมจราจรในทุกนัดที่ตลาดนัดเปิดดำเนินการ โดยจะเริ่มให้บริการตั้งแต่เวลา 07.30 เป็นต้นไปจนกว่าตลาดนัดจะปิด

4) ด้านผู้ประกอบการกิจสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ

ธุรกิจที่มาสสนับสนุนการดำเนินการของตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน ประกอบไปด้วย ธุรกิจจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจยารักษาโรคสัตว์ ธุรกิจจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป และผู้มารับจ้างขนสัตว์ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับธุรกิจต่างๆ ดังนี้

4.1) ธุรกิจจำหน่ายอาหาร ผู้จัดการตลาดนัดได้จัดสรรพื้นที่ไว้ให้พ่อค้าแม่ค้าเพื่อใช้เป็นสถานที่จำหน่ายอาหาร และเครื่องดื่ม เพื่อให้เกษตรกรที่มาใช้บริการ จำนวน 8 ร้าน ส่วนใหญ่เป็นอาหารพื้นเมือง ก๋วยเตี๋ยว ข้าวราดแกง สำหรับเครื่องดื่ม ได้แก่ น้ำ น้ำอัดลม เครื่องดื่มชูกำลัง เหล้า เบียร์ บุหรี่ เป็นต้น ราคาเท่ากับท้องตลาดโดยทั่วไป

4.2) ธุรกิจจำหน่ายหญ้า ทางตลาดนัดได้จัดสรรพื้นที่ให้เกษตรกรวางจำหน่ายหญ้าสดและท่อนพันธุ์หญ้า โดยอยู่ทางข้างด้านหน้าของตลาดนัด ซึ่งการกำหนดขอบเขตพื้นที่วางจำหน่ายหญ้าของผู้มาเช่าพื้นที่นั้น ไม่มีการกำหนดพื้นที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปริมาณของหญ้าที่นำมาจำหน่าย พันธุ์หญ้าที่เกษตรกรนำมาจำหน่ายคือหญ้าพันธุ์กินรีสีม่วง ราคาจำหน่ายหญ้าสดจำหน่ายมัดละ 10 มัด และท่อนพันธุ์หญ้าจำหน่ายมัดละ 5 บาท หรือ 15 - 20 มัด ต่อ 100 บาท ปัจจุบันมีผู้นำหญ้ามารจำหน่ายในตลาดนัดโค-กระบือบ้านหันไม่แน่นอนตายตัว

4.3) ธุรกิจจำหน่ายยารักษาโรคสัตว์ พื้นที่ที่ทางตลาดนัดจัดสรรไว้สำหรับผู้มาเช่าพื้นที่เพื่อจำหน่ายยารักษาโรคสัตว์นั้น อยู่บริเวณด้านหน้าติดกับข้างแผงจำหน่ายอาหาร ประเภทยารักษาโรคสัตว์ที่นำมาจำหน่าย เช่น ยาแก้ท้องอืด ยาบำรุงน้ำนมสำหรับแม่โค เกือบแรม ยารักษาแผลสดสำหรับโคและกระบือ กากน้ำตาล เป็นต้น นอกจากยารักษาโรคสัตว์แล้วยังมีอาหารเสริมสำหรับโคและกระบือ และเมล็ดพันธุ์หญ้ามาวางจำหน่ายด้วย

4.4) ธุรกิจสินค้าเบ็ดเตล็ด พื้นที่ที่ทางตลาดนัดจัดสรรไว้สำหรับผู้มาเช่าพื้นที่เพื่อจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด อยู่บริเวณเดียวกันกับร้านจำหน่ายอาหารและร้านจำหน่ายยารักษาโรคสัตว์ ปัจจุบันมีผู้มาเช่าพื้นที่เพื่อจำหน่ายสินค้าจำนวน 2 แผง ประเภทสินค้าได้แก่ แผ่นซีดีเพลงลูกทุ่ง ภาพยนตร์ เสื้อผ้า เครื่องมือทางการเกษตร เป็นต้น

4.5) ธุรกิจรับจ้างขนส่งโคกระบือ ในส่วนนี้ทางตลาดนัดโค-กระบือไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องให้เกษตรกรดำเนินการจัดจ้างเอง แต่จะคอยประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มาจับจองส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้าที่มาซื้อขายโคกระบือ เมื่อขายเสร็จก็จะรับจ้างขนส่งโคกระบือด้วย มีส่วนน้อยที่มารับจ้างขนส่งโคกระบือโดยตรงซึ่งเป็นคนในบ้านหันและหมู่บ้านใกล้เคียง

5) ขั้นตอนการซื้อขายสัตว์ ตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน มีขั้นตอนการซื้อขายคล้ายคลึงกันกับตลาดนัดโค-กระบือทั่วไป ๖ ดังนี้ คือ

5.1) การเก็บค่าผ่านประตู เมื่อเกษตรกรนำสัตว์เข้ามาในตลาดนัดทางพนักงานก็จะเก็บค่าผ่านประตู โดยอัตราค่าบริการจะเรียกเก็บเป็นเที่ยวหรือเป็นคัน ๆ ละ 20 บาท ในกรณีที่ไม่เกิน 4 ตัวต่อจะเรียกเก็บตัวละ 5 บาท

5.2) ฉีดพ่นวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ เมื่อเรียกเก็บค่าผ่านประตูแล้ว ทางตลาดนัดก็จะทำการฉีดพ่นยาป้องกันโรคระบาด ลักษณะการฉีดนั้นจะฉีดพ่นรอบรถบรรทุก วัสดุรองพื้นที่กระบะรถบรรทุกและเท้าสัตว์

5.3) นำรถบรรทุกเข้าเทียบท่า เมื่อโคกระบือที่เกษตรกรนำมาขายผ่านการฉีดพ่นวัคซีนแล้ว เกษตรกรก็จะนำรถบรรทุกเข้าเทียบท่าตามจุดที่จัดไว้ให้โดยจะพนักงานคอยอำนวยความสะดวกในการนำรถบรรทุกเข้าเทียบท่า เพื่อนำโคกระบือลงจากรถบรรทุก เพื่อทำการซื้อขายต่อไป

5.4) การทำสัญญาซื้อขาย ลักษณะการซื้อขายสัตว์ของตลาดนัดโค-กระบือทั่วไป มีเมื่อผู้ซื้อและผู้ขายตกลงราคากันเรียบร้อยแล้ว ผู้ซื้อก็จะวางเงินมัดจำ ตามแต่ตกลงกันพร้อมกับบัตรประจำตัวประชาชนให้ผู้ขายเพื่อนำไปยื่นกับพนักงาน เพื่อออกใบสัญญาซื้อขาย และ หลังจากผู้ขายจะนำใบสัญญาซื้อขายและใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์มาให้ผู้ซื้อแล้วเรียกเก็บเงินค่าสัตว์ในส่วนที่เหลือตามที่ตกลงกันได้

5.5) การทำใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ในกรณีที่เกษตรกรต้องการเคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกเขตพื้นที่หรือข้ามเขตจังหวัด เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอจะออกใบเคลื่อนย้ายสัตว์ให้ พร้อมกับติเบอร์หูให้สัตว์ทุกตัวที่ทำการเคลื่อนย้าย เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเคลื่อนย้าย โดยคิดค่าธรรมเนียมตัวละ 30 บาท

6) ปริมาณโคและกระบือที่นำมาซื้อขาย มีเกษตรกรเข้ามาใช้บริการเฉลี่ยประมาณ 100 รายต่อวัน ปริมาณโคและกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 400 ตัวต่อวัน แยกเป็น โคเฉลี่ย 350 ตัวต่อวัน และกระบือเฉลี่ย 50 ตัวต่อวัน รวม 400 ตัวต่อวัน ปริมาณการซื้อขาย แยกเป็น โคเฉลี่ยประมาณ 130 ตัวต่อวัน และกระบือเฉลี่ยประมาณ 20 ตัว รวมปริมาณซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 150 ตัวต่อวัน โดยเกษตรกรที่นำโคและกระบือมาขายส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ ยโสธร ขอนแก่น เป็นต้น ส่วนพ่อค้ารายใหญ่ที่มารับซื้อโคกระบือส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดแถบภาคกลางและภาคเหนือ เช่น ปทุมธานี นครสวรรค์ อุทัยธานี พิจิตร โขงท่ง สุโขทัย และกำแพงเพชร เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2547 - 2549 พบว่า เป็นช่วงที่ราคาซื้อขายโค-กระบือค่อนข้างสูง เพราะรัฐบาลส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อประกอบกับการปันราคาซื้อขายโคของนักการเมือง โดยการนำโคพันธุ์อินโดจีนเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยง เป็นผลให้ในปี พ.ศ. 2549 มีเงินหมุนเวียนภายในตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้ เฉลี่ยประมาณ 1,000,000 บาทต่อวัน ซึ่งบางวันอาจสูงถึง 1,500,000 บาทต่อวัน แต่ในภาวะปัจจุบันราคาซื้อขายโคกระบือตกต่ำ ลดลงจากเดิมมากทำให้ในปี พ.ศ. 2552 มีเงินหมุนเวียนภายในตลาดนัดโค-กระบือบ้านหันเฉลี่ยประมาณ 600,000 - 700,000 บาทต่อวัน ด้านจำนวนโคกระบือที่เกษตรกรนำมาซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 300 ตัวต่อวัน ปริมาณการโคกระบือที่ได้ซื้อขายเฉลี่ยประมาณ 100 ตัวต่อวัน

2.6.6.6 จุดเด่นของตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน

1) ด้านเจ้าของตลาดนัดโค-กระบือ เป็นผู้กว้างขวางในวงการซื้อขายโคกระบือมาก่อน เป็นผลเพื่อนพ่อค้าซื้อสัตว์และเกษตรกรที่รู้จักกันมาก่อนมาใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือและพ่อค้าประจำของตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้ ตลอดจนการประสานความสัมพันธ์กับตลาดนัดโค-กระบือใกล้เคียงในการประชาสัมพันธ์วันเปิดดำเนินการ

2) ด้านวันเปิดดำเนินการ กำหนดได้อย่างเหมาะสมไม่ตรงกับตลาดนัดโค-กระบืออื่นที่อยู่ใกล้เคียง และไม่เคยเปลี่ยนวันเปิดดำเนินการ ทำให้เกษตรกรผู้ขายและพ่อค้าซื้อโคกระบือกำหนดแผนการหมุนเวียนใช้บริการได้

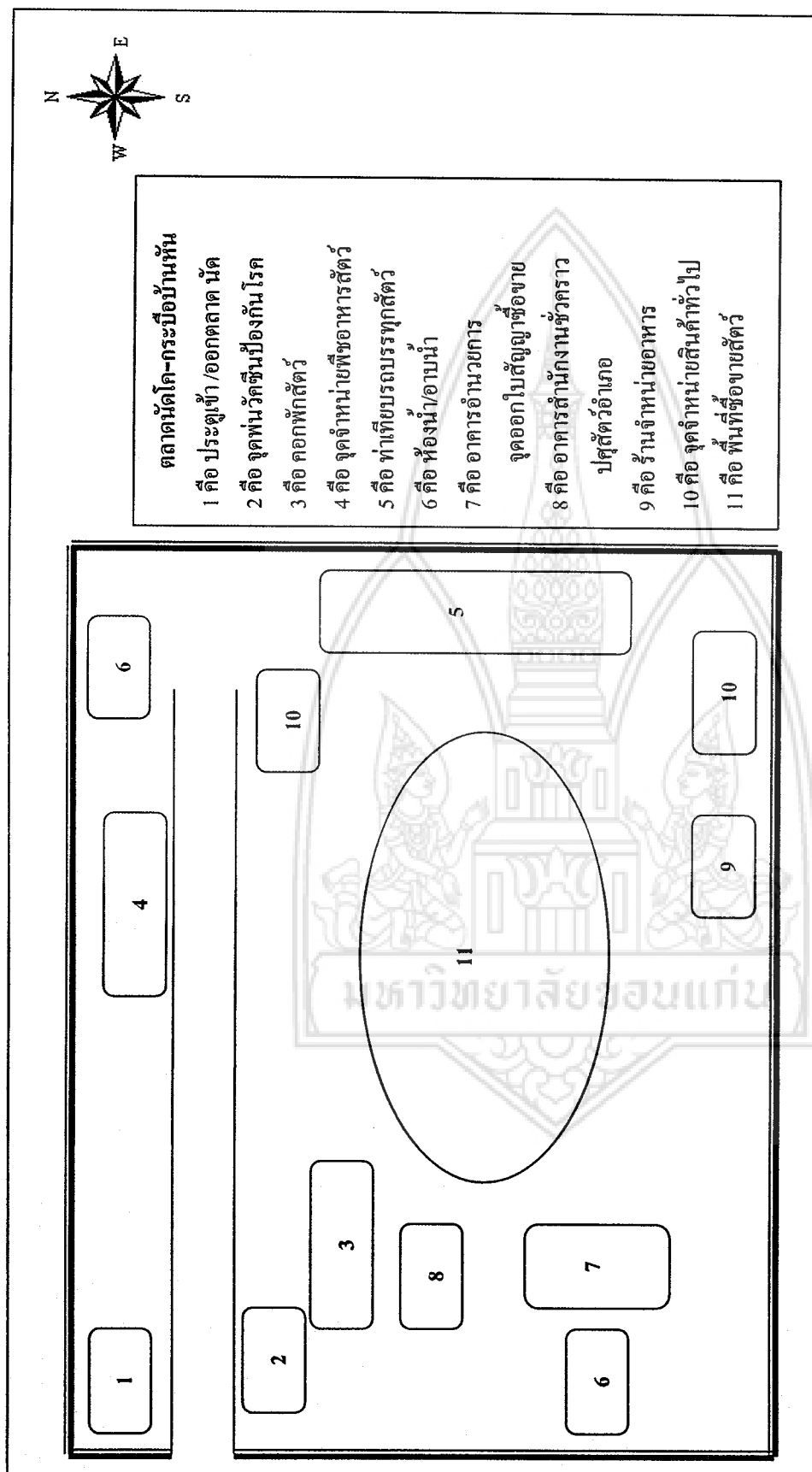
2.6.6.7 องค์ประกอบของตลาดนัดโค-กระบือต้องปรับปรุง

1) พื้นที่ซื้อขายโคกระบือ ภายในพื้นที่ซื้อขายโค-กระบือควรมีร่มเงาหรือต้นไม้ใหญ่มากกว่านี้ ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรที่มาใช้บริการได้อาศัยหลบแดด

2) สถานจอตกรบรทุกสัตว์ ควรกำหนดสถานที่จอตกรบรทุกใช้ชัดเจน และให้เพียงพอต่อจำนวนเกษตรกรที่มาใช้บริการ และควรมีพนักงานประจำตลาดนัดควบคุมการใช้บริการด้วย

2.6.6.8 กฎระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่ต้องการให้ปรับปรุง ได้แก่

ตามกฎระเบียบข้อบังคับของทางราชการในเรื่องการขอจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน แต่ถ้าเกษตรกรมีความประสงค์จะจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือ ต้องแจ้งความประสงค์ต่อปศุสัตว์อำเภอในพื้นที่รับผิดชอบ และต้องระบุรายละเอียดของตลาดนัดโค-กระบือที่จะเปิดดำเนินการ เช่น ที่ตั้ง ตำบล อำเภอ จังหวัด ขนาดที่พื้นที่ตลาดนัดโค-กระบือ วันเปิดดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอทราบ เพื่อออกไปสนับสนุนการดำเนินงานด้านการควบคุมโรคระบาดสัตว์ ออกใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ส่วนตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน ทางเจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอเมืองมหาสารคามอยากให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ในช่วงที่เกษตรกรหรือพ่อค้าซื้อสัตว์นำสัตว์ออกจากตลาดนัดโค-กระบือในช่วงที่เดินทางกลับด้วย เพราะมีเกษตรกรบางส่วนที่เข้ามาในตลาดนัดก่อนวันเปิดดำเนินการ ซึ่งโคและกระบือพวกเหล่านี้อาจยังไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ และเก็บเศษก้อนขี้เมีนออกจากพื้นที่ซื้อขาย เพราะอาจเป็นอันตรายในช่วงที่นำโคกระบือลงจากรถบรรทุก(บุญเหลือ พลเสน, 2552)

ภาพที่ 2.7 แผนผังแสดงองค์ประกอบของตลาดนัดโค-กระบือบ้านหัน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7.1 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

วีระยศ ทรงพุดิ (2530) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เฉพาะกรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดน่าน พบว่า ระดับรายได้ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่ม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ และการได้รับการชักชวน มีผลต่อการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนความคาดหวังที่จะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม สำหรับผู้ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีเหตุผลมาจากอายุมากแล้ว ไม่มั่นใจว่ากลุ่มจะเจริญ ไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่ม มีภาระในครอบครัวมาก ไม่มั่นใจว่าจะส่งเงินออมทรัพย์ได้

ธิดา จงก้องเกียรติ (2533) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับการอบรมตามโครงการฝึกอบรมกลุ่มสตรีระดับหมู่บ้าน และตำบลในจังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมาก คือ ความสามารถของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การมีโอกาสได้รับการสนับสนุน และความพึงพอใจ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับปานกลาง คือความคาดหวังที่จะได้รับประสบการณ์จากการฝึกอบรม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการถูกบังคับให้เข้ารับการอบรม

วิรัชญ์ คงคะจันทร์ และคณะ (2535) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสำคัญกับการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร ศึกษาเฉพาะกรณี: บ้านหนองหญ้าแพรก ตำบลบ้านหัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญกับการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร ได้แก่ ลักษณะของดินซึ่งเป็นดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารพืชต่ำ ความสามารถในการอุ้มน้ำมีน้อย ไม่ค่อยเหมาะกับการปลูกพืชชนิดอื่นนอกจากมันสำปะหลัง สามารถทนต่อสภาพความแห้งแล้งได้ดีกว่าพืชชนิดอื่น การเตรียมดินสามารถปฏิบัติได้ง่ายและดูแลรักษาน้อย การลงทุนและความเสี่ยงมีน้อย ใกล้แหล่งรับซื้อ ความผูกพันกับนายทุนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดหาปัจจัยการผลิตและการใช้แรงงานเพื่อการเพาะปลูกมีน้อย ทำให้มีเวลาว่างสำหรับออกไปทำงานทำนอกหมู่บ้าน ด้านสังคม เกษตรกรมีความรู้และข้อมูลที่จะช่วยในการประกอบการตัดสินใจเพื่อปลูกพืชชนิดอื่นด้วย

สุชิน นิมีไทย (2536) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในเขตชลประทาน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า 1) ปัจจัยทางกายภาพ และชีวภาพ ได้แก่ ความสะดวกในการใช้น้ำของเกษตรกร การมีที่พักอยู่กับพื้นที่ประกอบเกษตรกรรม หรืออยู่ไม่ไกลเกินไป การปลูกไม้ผลเป็นพืชรอง การมีโอกาสเลี้ยงสัตว์บกและสัตว์น้ำ 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนพื้นที่ถือครองของเกษตรกรมีมาก และการไม่ประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน 3) ปัจจัยทางการส่งเสริมและสื่อสาร ได้แก่ การได้มีโอกาสรับการเยี่ยมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การได้ติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงาน และการมีโอกาสได้ไปทัศนศึกษาดูงาน

เรื่องการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสาน มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน ของเกษตรกรในเขตชลประทาน จังหวัดมหาสารคาม

ศิริศักดิ์ นันทชัยวัฒน์ และคณะ (2539) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ผู้ซื้อเลือกซื้อบ้านแต่ละประเภทให้ความสำคัญของปัจจัย 8 เรื่อง คือ ระดับราคา ใกล้ที่อยู่หลังเดิม ใกล้ที่ทำงาน ทำเลที่ตั้ง เรื่องแบบบ้าน พื้นที่ใช้สอย ระยะเวลาผ่อนค่าง และปัจจัยเงินค่าง และปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการตัดสินใจ 4 เรื่อง ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก ชื่อเสียงผู้ประกอบการ เงื่อนไขอัตราดอกเบี้ย และของแถมสนนาคูณ

เลิศ ประจันพล (2543) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกยางพาราของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกยางพาราในระดับมาก 3 ด้าน คือ 1) ด้านสังคมเศรษฐกิจ ได้แก่ ชนิดประเภทเอกสารสิทธิ์ที่ดินในการถือครอง ภาวะหนี้สินของเกษตรกร จำนวนแรงงานในครอบครัว 2) ด้านกายภาพ ได้แก่ ระยะทางระหว่างบ้านถึงสวนยางพารา ภาวะพื้นที่ปลูกยางพารา 3) ด้านส่งเสริมและการสื่อสาร ได้แก่ การติดต่อและรับบริการจากหน่วยงานส่งเสริมที่เกี่ยวข้อง การศึกษาดูงานด้านการเกษตร การฝึกอบรมด้านการเกษตร และการได้รับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ

จันทราพร ประธาน (2548) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยที่มีผลในระดับมากต่อการตัดสินใจผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรดังนี้ 1) ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ เจ้าหน้าที่แนะนำการปลูก สมาชิกในครัวเรือนสนับสนุน 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ราคาจำหน่ายข้าวอินทรีย์สูง ต้นทุนการผลิตต่ำ 3) ปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ การคมนาคมสะดวกสภาพพื้นที่ที่เหมาะสม 4) ปัจจัยด้านชีวภาพ ได้แก่ คุณภาพของเมล็ดข้าวดี การปฏิบัติดูแลรักษาไม่ยุ่งยาก 5) ปัจจัยด้านการผลิต ได้แก่ ความสะดวกในการจัดหาเมล็ดพันธุ์ ราคาไม่สูง 6) ปัจจัยด้านการส่งเสริมและบริการ ได้แก่ การฝึกอบรม ได้รับการตรวจรับรองแปลง

ศิริณี กองจันทร์ศรี (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเลี้ยงปลาเพื่อการค้าของเกษตรกรในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอุ่น จังหวัดสกลนคร โดยแบ่งมูลเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรออกเป็น 5 ประเด็น ประกอบด้วย สภาพทางสังคม สภาพทางกายภาพของพื้นที่ สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพการได้รับการส่งเสริมและบริการ และสภาพการเลี้ยงและการจำหน่ายผลผลิต พบว่า สภาพกายภาพของพื้นที่ สภาพเศรษฐกิจ และสภาพการเลี้ยงและการจำหน่ายผลผลิต เป็นมูลเหตุให้ตัดสินใจเลี้ยงปลาเพื่อการค้าในระดับน้อย ส่วนสภาพทางสังคม และการได้รับการส่งเสริมและบริการ ไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลาเพื่อการค้าของเกษตรกร

ไพวงศ์ แสงชะวาลวงศ์ (2550) ได้ศึกษาการตัดสินใจผลิตข้าวอินทรีย์ในโครงการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ครบวงจรของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยที่เป็นมูลเหตุให้เกษตรกรตัดสินใจผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในระดับมาก ประกอบด้วย ปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ การมีแหล่งเก็บกักน้ำในพื้นที่นาหรืออยู่ใกล้แหล่งน้ำแหล่งเก็บกักน้ำและปริมาณน้ำฝนพอดี ปัจจัยทางด้านการผลิต ได้แก่ ราคาผลผลิตสูงกว่าข้าวทั่วไป ปุ๋ยเคมีมีราคาแพง คาดหวังว่าจะได้รับเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิอินทรีย์คุณภาพดี เชื่อว่าสามารถเพิ่มผลิตภาพขึ้นได้ การผลิตที่มีความปลอดภัยต่อทั้งผู้ผลิตและบริโภค คาดหวังว่าสามารถลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลงได้ และปัจจัยทางด้านการส่งเสริมและบริการสนับสนุนทางด้านวิชาการและวัสดุที่จำเป็น

2.7.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตลาดโค-กระบือ

ศิริลักษณ์ กลม (2537) ได้ศึกษา บทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่เป็นจริงของตลาดนัดโค-กระบือ ในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในทัศนะของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สภาพตลาดนัดไม่เป็นระเบียบ ไม่เป็นสัดส่วน ระบบการซื้อขายในตลาดนัดไม่ยุติธรรมและไม่มีมาตรฐาน ซึ่งเกษตรกรเป็นฝ่ายเสียเปรียบ นอกจากนี้ยังมีการลักลอกนำโคและกระบือจากท้องถิ่นอื่นมาขายในตลาดนัด โดยไม่ได้รับอนุญาต ทำให้ราคาโคและกระบือในตลาดนัดไม่แน่นอน

กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ (2539) ได้สรุปปัญหาการดำเนินงานและการซื้อขายสัตว์ในตลาดนัดโค-กระบือในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้ (1) บริเวณสถานที่ตั้งตลาดนัดบางแห่งมีทำเลไม่เหมาะสม เช่น สถานที่คับแคบ การคมนาคมไม่สะดวก ตลาดนัดบางแห่งมีน้ำท่วมถึงในฤดูการทำนาจึงจำเป็นต้องหยุดการซื้อขายในช่วงนั้น (2) การมีตลาดนัดแห่งใหม่ ๆ เปิดดำเนินการเพิ่มขึ้นในท้องที่ใกล้เคียงกันและมีการซื้อขายวันเดียวกันหลายตลาด ทำให้ผู้ซื้อต้องเลือกที่จะไปซื้อสัตว์ในตลาดใดตลาดนัดหนึ่ง ตลาดนัดที่ไม่ได้รับความนิยมก็จำเป็นต้องปิดดำเนินการไป (3) การที่เกษตรกรนิยมใช้เครื่องทุนแรงทดแทนแรงงานจากสัตว์มากขึ้น ความต้องการเลี้ยงสัตว์ไว้ในครอบครองก็ลดน้อยลง จึงมีผลให้จำนวนสัตว์ที่เข้าสู่ตลาดนัดน้อยลง (4) มีการขโมยโคและกระบือในตลาดนัด แต่ปัญหานี้ก็พบไม่มากนัก (5) เจ้าหน้าที่และพนักงานในตลาดนัดมีไม่เพียงพอและการที่มีทางเข้าออกบริเวณตลาดนัดได้หลายทาง ทำให้การดูแลและการอำนวยความสะดวกได้ไม่ทั่วถึง ในตลาดนัดโค-กระบือขนาดใหญ่เจ้าของไม่สามารถเก็บค่าธรรมเนียมการซื้อขายหรือค่าผ่านประตูได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากมีผู้ขายสัตว์บางส่วนหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าธรรมเนียมดังกล่าว (6) แม้ว่าการซื้อขายสัตว์ในตลาดนัดส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อขายด้วยเงินสด แต่ก็มีพ่อค้าต่าง ๆ ที่เข้ามาทำการซื้อขายสัตว์ในตลาดนัดเป็นเวลานานจนรู้จักคุ้นเคยกันดี เกษตรกรหรือจึงยอมให้ซื้อสัตว์ด้วยเงินเชื่อ บางครั้งก็ให้เจ้าของตลาดนัดช่วยค้ำประกันให้อีกทีหนึ่ง แล้วไม่นำเงินมาชำระคืนให้ เจ้าของตลาดนัดและเกษตรกรหลายรายต้องประสบปัญหา โคนโกงจากพ่อค้าเหล่านี้ (7) ปัญหาจากโรคระบาดสัตว์ เนื่องจากการนำสัตว์ที่เป็นโรคเข้ามาจำหน่ายในตลาดนัดทำ

ให้เป็นแห่งแพร่กระจายโรคไปได้อีกต่อหนึ่ง ดังนั้นในช่วงที่มีโรคระบาดสัตว์เกิดขึ้นในท้องที่ใด ก็อาจจะต้องมีการเปิดตลาดนัดในท้องที่นั้นชั่วคราว และ (8) โคและกระบือที่เกษตรกรนำเข้ามาจำหน่ายในตลาดนัดมักจะไม่มีตัวรูปพรรณและการเคลื่อนย้ายสัตว์มักจะไม่มี การขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์อย่างถูกต้อง จึงเป็นช่องทางให้มีการเรียกเก็บเงินค่าจากด่านตรวจเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงมีพ่อค้าโคและกระบือบางส่วนทยอยนำสัตว์เข้าสู่ตลาดนัดก่อนวันเปิดดำเนินการ ทั้งนี้เนื่องจากก่อนวันตลาดนัดจะมีด่านตรวจตามเส้นทางต่าง ๆ น้อยกว่าวันเปิดดำเนินการ ทำให้พ่อค้าลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ลงไปได้บ้าง

สุรัช ชาศิริรัตน์ (2541) กล่าวว่า ตลาดโคและกระบือทั่วไป พ่อค้าคนกลางจะออกไปรับซื้อโคและกระบือมีชีวิตโดยตรงจากเกษตรกรรายย่อย หรือฟาร์มโคและกระบือตามหมู่บ้านหรือตลาดนัดโคและกระบือประจำท้องถิ่น ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากมายหลายสิบแห่งทั่วภาคของประเทศ ตามวันที่มีการเปิดตลาดนัด ซึ่งจำเป็นที่ทราบลักษณะทั่วไปของพ่อค้าคนกลางผู้รับซื้อโคและกระบือ และเกษตรกรผู้ที่ต้องการจะขายโคและกระบือของตนเอง ตลาดนัดโคกระบือส่วนใหญ่เป็นของเอกชน ตลาดนัดโคและกระบือมีกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ นับเป็นจำนวนมากหลายสิบแห่ง จากการสำรวจของกองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า เฉพาะในเขตภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีตลาดนัดโค-กระบือเปิดดำเนินการทั้งสิ้น 33 ตลาด คือ ภาคกลาง 2 ตลาด ภาคเหนือ 14 ตลาด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 17 ตลาด โดยทั่วไปตลาดนัดโค-กระบือจะมีโคและกระบือทุกชนิดและทุกประเภทให้ผู้ซื้อและผู้ขายมาทำการตกลงซื้อขายกัน เช่น โคและกระบือปลดระวาง โคและกระบือสำหรับนำไปใช้งาน โคเพศผู้และเพศเมียคัดทิ้ง โคและกระบือเหมาะขายเป็นฝูง โคและกระบือพ่อแม่พันธุ์ ซึ่งปัจจุบันตลาดนัดโคกระบือ พ่อค้าผู้รับซื้อหรือเกษตรกรผู้ผลิตโคและกระบือสามารถหารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากปศุสัตว์อำเภอทุกอำเภอทั่วประเทศถึงเงื่อนไขของการซื้อขายและวันเวลาสถานที่ที่แน่นอนของตลาดนัดต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงที่อยู่อาศัยหรือฟาร์มของเกษตรกรมากที่สุด รัฐบาลมีแผนที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้มีตลาดนัดปศุสัตว์ โดยผ่านกรมปศุสัตว์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ รวมเป็น 34 แห่ง และภาคใต้ 10 จังหวัด รวมเป็น 44 จังหวัด นับตั้งแต่ปี 2530 - 2534 เมื่อมีการซื้อขายโคและกระบือเกิดขึ้นหลังจากผ่านขั้นตอนและพิธีการการตลาด จ่ายค่าธรรมเนียมและได้รับอนุญาตให้เคลื่อนย้ายสัตว์จากทางราชการแล้ว โคและกระบือก็จะได้รับการเคลื่อนย้ายผ่านไปยังสถานที่ต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของผู้ซื้อ ตลาดลักษณะนี้มักจะได้โคและกระบือราคาถูกคุณภาพเลวจนถึงดี แต่ประชากรโคและกระบือที่มีมูลค่าการตลาดสูงสุด ส่วนใหญ่จะเป็นโคและกระบือที่ถูกส่งเข้าโรงงานฆ่าสัตว์ ผู้พ่อฆ่าและขายตามเขียงในตลาดสดทั่วไป ส่วนที่เหลือจะถูกลำเลียงส่งโรงงานทำลูกชิ้นประจำท้องถิ่น

การดี รัตนประภา (2546) ได้ศึกษาการจัดการการตลาดโคและกระบือจังหวัดขอนแก่น ปี 2544 พบว่า ระดับตลาดโคและกระบือในจังหวัดขอนแก่น มี 3 ระดับ 1) ตลาดพ่อค้ารวบรวมในท้องที่ซึ่งรวมถึงพ่อค้ารวบรวมในหมู่ 2) ตลาดพ่อค้าส่งสัตว์ชำแหละในท้องถิ่นซึ่งรวมถึงพ่อค้าส่งสัตว์ชำแหละที่ฆ่าสัตว์เองและพ่อค้าส่งสัตว์ชำแหละที่ซื้อเนื้อขาย และ 3) ตลาดพ่อค้าปลีกสัตว์ชำแหละซึ่งรวมถึงพ่อค้าปลีกสัตว์ชำแหละที่ฆ่าสัตว์เองและพ่อค้าปลีกสัตว์ชำแหละผลการวิเคราะห์การดำเนินงานของกิจกรรมการตลาดต่าง ๆ จากการสำรวจ พบว่า วิธีการตลาดของจังหวัดขอนแก่นประกอบด้วยผู้มีส่วนร่วมทางการตลาดประกอบด้วย เกษตรกร พ่อค้ารวบรวมพ่อค้าขายส่งชำแหละ พ่อค้าขายปลีกชำแหละและผู้บริโภค ผลการศึกษาส่วนเหลือของตลาดของตลาดนัดโคและกระบือ พบว่า ราคาที่เกษตรกรได้รับเฉลี่ยต่อตัวเท่ากับ 13,607.10 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 62.40 ของราคาขายปลีกโคที่พ่อค้าขายปลีกสัตว์ชำแหละขาย ราคาโคที่พ่อค้าขายปลีกสัตว์ชำแหละได้รับเฉลี่ยต่อตัวเท่ากับ 21,807.40 บาท ส่วนเหลือการตลาดจึงเท่ากับ 8,200.30 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 24.50 ของราคาขายปลีกโคที่พ่อค้าขายปลีกชำแหละได้รับเฉลี่ยต่อตัว โดยเป็นต้นทุนการตลาดรวมทั้งหมดเท่ากับ 3,645.40 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 44.00 และ กำไรของพ่อค้ารวมทั้งหมดเท่ากับ 4,554.90 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 56.00 บาท ส่วนราคาขายกระบือที่เกษตรกรได้รับเฉลี่ยต่อตัวเท่ากับ 19,500.00 บาทหรือคิดเป็นร้อยละ 71.60 ของราคาขายปลีกกระบือที่พ่อค้าขายปลีกสัตว์ชำแหละขาย ราคากระบือที่พ่อค้าขายปลีกสัตว์ชำแหละได้รับเฉลี่ยต่อตัวเท่ากับ 27,241.00 บาท ดังนั้นส่วนเหลือการตลาดเท่ากับ 7,741.00 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 31.20 ของราคาขายปลีกกระบือที่พ่อค้าขายปลีกสัตว์ชำแหละได้รับเฉลี่ยต่อตัว โดยเป็นต้นทุนการตลาดรวมทั้งหมดเท่ากับ 3,670.30 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 47.00 และกำไรของพ่อค้ารวมทั้งหมด 4,070.80 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 56.00 บาท

ณัฐนิชา เลิศล้ำ (2551) ได้ศึกษาตลาดนัดโค-กระบือ ในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนาร้อยละ 46.30 ส่วนการเลี้ยงโคมักทำเป็นอาชีพรองหรืออาชีพเสริมโดยมีพ่อค้ามารับซื้อถึงบ้าน มีเกษตรกรบางรายนำโคกระบือไปจำหน่ายยังตลาดนัดโค-กระบือ แต่ส่วนใหญ่จะขายที่บ้านเนื่องจากไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ช่วงอายุโคที่เกษตรกรนำมาขายมีอายุเฉลี่ย 3.28 ปี และมีน้ำหนักเฉลี่ย 367.00 กิโลกรัม และมีราคาขายเฉลี่ย 12,469.07 บาทต่อตัว สำหรับเกษตรกรที่นำโคไปจำหน่ายในตลาดนัดโค-กระบือจะได้ราคา 16,441.60 บาทต่อตัว ส่วนโครงสร้างการตลาดของตลาดนัดโค-กระบือ ในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ตลาดโคมีอยู่ 2 ระดับ คือ (1) ตลาดพ่อค้ารวบรวมซึ่งมี 3 ประเภท คือ พ่อค้ารวบรวมในอำเภอโกสุมพิสัย พ่อค้ารวบรวมในอำเภออื่นๆ

ในจังหวัดมหาสารคาม และพ่อค้ารวบรวมในจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2) ตลาดพ่อค้าชำแหละในอำเภอโกสุมพิสัย ซึ่งเป็นประเภทพ่อค้าชำแหละที่ฆ่าสัตว์เองและขายเองทั้งหมด

ไกรศรี ศรีทัพไทย (2552) ได้ศึกษาการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาตลาดนัดโค-กระบือของอำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2551 ได้ศึกษาสภาพทั่วไปในการดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ และทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและแวดล้อมภายนอก เพื่อนำมากำหนดแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้อย่างยั่งยืน จากผลการศึกษาพบว่า ตลาดนัดโค-กระบือ บ้านหนองโจด อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2525 โดยการร่วมทุนของทั้ง 10 คน ซึ่งมีการจัดตำแหน่งและบทบาทหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน พื้นที่ดำเนินงานได้เช่าพื้นที่ของสหกรณ์การเกษตรพังโคน จำกัด เป็นสถานที่ดำเนินงาน ซึ่งเป็นลานกว้าง มีต้นไม้ขึ้นอยู่ทั่วพื้นที่ของตลาดนัด เปิดดำเนินการทุกวันอังคารของสัปดาห์ ตั้งแต่เวลา 05.30 – 13.00 น. ภายในตลาดนัดโค-กระบือประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ท่าเทียบรถบรรทุกสัตว์ คอกพักสัตว์ ร้านอาหาร ห้องน้ำ ลานจอดรถ เป็นต้น ขั้นตอนการซื้อขาย มีการฉีควัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ให้สัตว์ที่เกษตรกรนำมาขาย เมื่อมีการซื้อขายเกิดขึ้นจะเรียกเก็บค่าใบสัญญาซื้อขาย 20 บาทต่อตัว และใบรับรองการฉีควัคซีนป้องกันโรค 10 บาทต่อตัว ด้านการควบคุมการซื้อขายมีกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อให้ควบคุมการซื้อขาย เช่น ห้ามนำสัตว์ที่เป็นโคเข้ามาจำหน่าย สัตว์ที่นำมาจำหน่ายหากได้มาโดยไม่ชอบธรรม ทางตลาดนัดโค-กระบือจะไม่รับซื้อหากได้แจ้งว่าได้กระทำผิดจะปรับเป็นเงิน 2,000 บาท ด้านผู้มาสนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์ปศุสัตว์อำเภอพังโคน องค์การบริหารส่วนตำบลพังโคน และเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมาคอยดูแลรักษาความปลอดภัยระหว่างการซื้อขาย จากการศึกษาทำให้ทราบว่าตลาดนัดโค-กระบือแห่งนี้มีจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาดังนี้

จุดแข็งคือ องค์กรมีความเข้มแข็ง มีการประสานงานกันหน่วยงานภายนอกมาให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี จุดอ่อน คือ สถานที่ของตลาดนัดโค-กระบือยังเช่าอยู่ ปัญหาอุปสรรค คือ การนำสัตว์มาขายเมื่อเจอค่านักกันสัตว์หรือค่านตำรวจทางหลวง ซึ่งบางครั้งเกษตรกรต้องจ่ายเงิน ทำให้ต้นทุนการนำสัตว์มาขายสูง โอกาสในการพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลไฮหย่อง อำเภอพังโคนได้เข้ามาให้การสนับสนุนดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ และเงินงบประมาณในการจัดซื้อที่ดินเพื่อจัดตั้งเป็นตลาดนัดโค-กระบือของตนเอง ซึ่งคาดว่าจะเกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรในพื้นที่และท้องถิ่นเป็นอย่างดี